Melbourne Chronicle

Independent Cultural-Social Periodical

In This Issue:

SERGE I. LIBERMAN — SURVIVAL AND RE-CREATION — — 1

BARBARA SHENKEL — THE ALIENS... — — — — — — — 2

YEHUDA SVORAY — ISRAEL AFTER THE ELECTIONS — 3

NORMAN ROTHFIELD — THE ISRAELI ELECTIONS — WHICH WAY TO PEACE NOW? — — — — 5

ALAN UNTERMAN — WE'VE ALL GOT PROBLEMS — — — 8

MICHELE NAYMAN — CONCRETE AND STONE, JERUSALEM 11

YITZHAK KAHN — PINCHAS GOLDHAR, THE PIONEER OF THE JEWISH CREATIVE WORD IN AUSTRALIA — — — — — — — 12

MOSHE AJZENBUD — MAN AND HIS DOG — — — — — — 17

Published by the Jewish National Library and Cultural Centre "Kadimah"

Melbourne, Australia No. 3 [9] July 1977

With Compliments of ...

Hosma Shirts (Australia)

* * *

37-39 Kerr Street, Fitzroy,

Vic. 3065

Printed by E. H. Gibbs (H. Bachrach, Prop.), 19 Niagara Lane, Melbourne, for the Publisher S. Goldstein,
7 Selwyn Street, Elsternwick, Victoria, 3185, Australia

Melbourne Chronicle

INDEPENDENT CULTURAL-SOCIAL PERIODICAL

JULY 1977 | No. 3 (9) | MELBOURNE, AUSTRALIA

Address for Correspondence: Melbourne, Chronicle, 7 Selwyn Street, Elsternwick, 3185, Australia

Editorial

Survival and Re-Creation

By *SERGE I. LIBERMAN*

There exist miracles in Jewish history which tradition ascribes to the workings of a divinity, of which the miracle of Creation is the most awe-inspiring for man in general, and that of survival the most wondrous for the Jew in particular. These are recognised, accepted, understood.

But what may be less clearly apprehended, because too close, is the miracle, not of survival, but of re-creation of patterns of living that could well have been rooted out of events of a clearly-remembered past.

Thirty-two years ago, there ended a phase of Jewish history comparable to — some would argue, incomparably greater than — the ages which saw the destruction of the First and Second Temples. A remnant emerged, shaken if not shattered, inevitably depleted by what it had experienced.

That this remnant should have emerged, as from a cocoon into the light, to create new communities and to reinvigorate flagging old ones in all corners of the world, this was miracle enough. The dry sociologist, ensconced in untouched comfort, might reduce to herd instinct the forces that brought Jews together into communities where mere number restored security to the individual hapless orphaned Jew. Let it be granted that this be true. What can be less ascribed to instinct is the quality with which such communities have been imbued.

The creation of Israel and its transformation into a modern state is, for the Jew in our time, the prime example. The emergence of a sophisticated American Jewry out of the unpromising material of poor, tired, 'huddled masses', 'the wretched refuse' of her teeming shore, is another. These are impressive indeed, and all the more overwhelming when cognisance is taken of the sheer numbers, the human material, the accumulated mass of individual energies that went into the re-creation of living on shores distant from one's home.

It would be fatuous indeed to compare the Jewish commmunities of Australia, Argentina, South Africa or Canada with those other monoliths. But the underlying principle still obtains. Only the scale differs. The growth, proliferation and consolidation of day-schools, congregations, Zionist groups, welfare organisations and cultural bodies, many supported and maintained on a voluntary basis by scores of individuals committed to their own vision of what is important, is testimony to the spirit which has, despite enduring hell, nonetheless survived.

But lest it be thought that these organisations are the be-all and end-all of an individual's or

* * *

The "Melbourne Chronicle", published by the Jewish National Library and Cultural Centre "Kadimah", aims to deal with cultural, communal, social, political and religious issues of interest and relevance to the Jewish community.

In keeping with this aim, the "Melbourne Chronicle" invites contributions of articles, poetry, short stories, critiques and reviews from all interested members in the community. In particular, it seeks to serve as an outlet for local creative literary talent.

The opinions expressed by contributors to the "Melbourne Chronicle" are their own and do not necessarily represent the views of the editorial committee or of the Kadimah organisation.

a community's life, let it be stated here that these are still merely the foundations which, once secure, are called upon to support a finer, more magnificent structure which is culture, creativity, art.

The 'huddled masses' laid the foundations, their children consolidated them. The community is ready for the third phase without which its permanence, its character, and the inspiration and conviction to continue cannot be guaranteed.

This journal may be too brittle, too paltry, a thing to support such rhetoric, but it opens its pages to just such creativity which, built upon what has gone before, can ensure that the miracle of survival and re-creation will, as seen by a future generation, have made sense.

Serge I. Liberman

June 1977.

Jewish Program on 3ZZ

(ACCESS RADIO)

Monday 9.00–9.45 p.m.

9.00 p.m. – News and Commentary in English
9.15 p.m. – Hebrew Program with Music.
Interviews and News from Israel.
9.25 p.m. – Yiddish Program with Music.
Interviews and Community News.

JEWISH PROGRAM ON 3ZZ (Access Radio)

Tuesday – 9.00–9.45 a.m.
As above.

PROGRAM IN YIDDISH & HEBREW ON

3EA (Ethnic Radio)

Friday 3.00–4.00 p.m.
and Sunday 10.00–11.00 a.m.

3.00 p.m. – Yiddish Program with Request Programs, Quizzes, Folklore.
3.30 p.m. – Hebrew Program with Music and Talks.

7 Selwyn Street, Elsternwick, Vic. 3185,

BARBARA SCHENKEL

The Aliens . . .

To my friends

1.

We belong to nowhere –
And it shows in our dreams.
Our country of birth is behind barbed wires
And iron curtains...
It is hard to go back,
The people are different there now –
It is so many years since we left...
Our new country is just an empty room,
Love does not smile at us here,
Everything is strange,
People do not try to understand –
Here we will be aliens for ever...

2.

The earth that bred us,
The land of our forefathers,
Is far away
And it does not belong to us anymore.
Blood is spilt there,
And hate, and injustice.
We belong to nowhere – – –

3.

We are a lost generation.
Our parents did not have time
To rear us into manhoods
They were killed too soon.
Our children do not understand us
They grew up in a foreign land.
And now,
When Death with a grin on his face
Waits behind our door,
We are lonely and afraid.

4.

We regress into our childhood dreams,
And this is the only safe place we know.
It is warm there and we need not be afraid.
If they only were not so far away...
These sweet dreams of our childhood.

Melbourne, 1977.

Israel After the Elections

By *YEHUDA SVORAY*

The rise to power of Menachem Begin and his Likud Party has gladdened the many staunch supporters of the Revisionist section of the Zionist Movement, has taken aback Labour supporters and has amazed those who wished to bring about change in Israel through giving their vote to the new Democratic Movement for Change, headed by archeologist turned politician Prof. Yigal Yadin.

Initial reaction in what is ususally called "world opinion", expressed through the media, has been rather rash, highlighting Mr. Begin's past as the leader of the Irgun Tzvai Leumi who fought the British during the final, crucial years of the British Mandate over Palestine.

Press reaction in Australia was rather more cautious than its counterpart in Western Europe and America. At any rate all observers had to agree that "vox popoli — vox dei" — the voice of the people was the voice of God, and that the "revolution" which seemed to have taken place in Israel was a direct outcome of the democratic system which gave the elector a choice between different parties.

Incidentally while the Likud now prepares to take over the government of Israel and Labour tries to recapture its breath after the election defeat of May 17, another electoral contest is around the corner — the elections to the 13th quadrennial convention of the Histadrut, Israel's General Federation of Labour.

When this article will be in readers' hands it will already be after the elections which take place on June 21. Although observers of the Knesset election campaign, myself included,, have proven completely wrong in their predictions when they said that Labour would scrape in as the next Government, it stands to reason to presume that within the Histadrut changes wil be much less drastic. First of all, DMC has very little standing within the Trade Union Movement and can therefore not syphon off the same amount of votes from Labour Alignment. Within the Histadrut protest votes — if they should at all become prevalent again — would rather go to the leftist groups of "Shinui". It stands also to reason that some of the voters who wished to "punish" Labour for its mismanagement of affairs and to humiliate the leaders because of the various scandals and misdemeanours, were unpleasantly surprised how far-reaching the "punishment" had become and would therefore wish to somehow redress the situation by voting traditionally at least within the Histadrut.

Again, it must be stressed that when we say that it "stands to reason" — there is always the possibility that the predictions will come to naught and events will take quite a different direction.

There can, however, be little doubt that supporters of the Histadrut will find their life work endangered by the rise of the most vociferous adversary of the ideas behind the Histadrut's extra-Trade Unionist activities. Within the Histadrut, therefore, a rallying of anti-Likud forces might well be expected in the near future.

It should be mentioned that for the first time Likud has presented a candidate for the post of Secretary General of the Histadrut, Mr. David Levi from Beit She'an to oppose the Alignment's Yeruham Meshel. The DMC list includes the former manager of one of the Histadrut's industrial complexes, Meir Amit, who left the Labour Party a few months before the Knesset elections.

Notwithstanding the Histadrut elections, it now seems almost certain that Menachem Begin will form the next Israeli Government. Agudat Yisrael and Poale Agudat Yisrael, who have five seats in the new Knesset between them, have not as yet made up their minds to join Likud. It seems that these two ultra-orthodox groups will agree to support a Likud Government on condition that Likud acts strongly on the question of work on Shabbat and the problem of conversion to Judaism, without actually entering the Coalition. Should Aguda join the Coa-

lition, the Likud could master 63 votes in the Knesset including the National Religious Party (12), Shlom Zion of Arik Sharon (2) and Mr. Flatto-Sharon (1).

Menachem Begin will be most anxious to create as wide a coalition as he can possible muster. His suggestion to Labour to form a National Unity Cabinet was not empty gesticulation. Mr. Begin knows as well as anybody the enormous political, economic and social problems Israel will have to cope with in the very near future. He would like to guide the state with as much national concensus as possible because some of the decisions which will have to be taken might be most hurtful — both in the economic field and in the political arena — and he would like to take these decisions without having to overcome too much internal opposition.

It seems however that such far reaching agreement between the two major political parties of Israel is not forthcoming. Labour has been mauled too badly and besides — the positions both on economic issues and on the all important question of the territories — seem to be much too far removed to allow such all embracing coalition.

Negotiations are now under way with the Democratic Movement for Change. This group which came out as the third strongest parliamentary faction with 15 seats, has its raison d'etre in *change* of the system of government, of the economy, of social priorities, of moral standards etc. For DMC to sit in opposition for the next four years would be tantamount to opting for oblivion. Should Yadin's party join the coalition it would of course mellow the otherwise quite rigid political stance of the Likud orientated government.

A Likud government totally dependent on the religious parties would naturally emphasise to an even greater extent the disappearance of the dividing line between State and Religion, precipitating the process of religious interference in the lives of Israeli non-orthodox citizens.

It is more than difficult to predict now, even before the new coalition has been established, the path the future government will choose. Most observers will agree that a change of management was overdue in Israel. The new leaders must be given a chance to prove themselves. Their political actions rather than their declarations will count.

Israel needs a strong and determined government. But it needs a leadership which will, once in power, seek to further the interests of all citizens and will act responsibly and maticulously from the point of view of democracy.

A new era might have started in Israel. Even political opponents of Likud would hope it will be for the better.

YEHUDA SVORAY is General Secretary of the Zionist Federation of Australia.

The "Melbourne Chronicle" — Subscription Form

SUBSCRIBTION RATES: $6.00 for 1 year (6 issues)

Name..

Address..

.... Postcode...............

Please send remittance to:

"Kadimah", 7 Selwyn Street, Victoria, 3185

The Israeli Elections — Which Way to Peace Now??

By *NORMAN ROTHFIELD*

Discusion about the Way to Peace in the Middle East is painful and depressing now that the news comes to hand that Israel's next Prime Minister is to be Menachem Begin.

Begin has said that he is ready to hold peace talks, but he has also re-affirmed his policy that the West Bank of the Jordan is part of the State of Israel. Thereby, the Arabs who live there have little choice in determining their future, and this is the negation of peace.

Any way to peace between two peoples requires some understanding of the needs and aspirations of the other side, or, even to put it cynically, it requires respect for the economic, military and political capacity of the opponent. Beigin's policy is not only to confront the Arabs and to confront the United States and world opinion as well. If a Frenchman with Beigin's background and credo became Prime Minister of France, or a German like him became Chancellor of Germany, Jews the world over would denounce that man as an obstacle to peace. While inevitably Jews will tend to be more tolerant towards an Israeli leader, this tolerance should not be mixed with illusions.

The Likud has criticised the Rabin Government for being too soft with the Arabs. Their formula for peace is to be tough. To understand this, one should think of Arabs in three contexts: — 1) Arabs who are Israeli citizens; 2) Arabs in the occupied West Bank and Gaza Strip; and 3) the Arab states and the Palestine Liberation Organisation.

1) ISRAELI ARABS

A common but superficial judgement can be summed up by saying that — "The Arabs are materially better off than they have ever been or than are Arabs elswhere — and where else do you have Arab communists sitting in parliament?" This rhetorical statement is not without substance, but to probe deeper it is necessary to examine the total life of the Arab citizen in Israel. Who better to speak than the former Minister of Arab Affairs, Shmuel Toledano?

Speaking in April 1977 to the "Jerusalem Post", Toledano referred to the Israeli Cabinet decision for the integration of the Arab minority which was a Jewish problem. He said that efforts to implement the decision had been sabotaged by the Jewish bureaucracy and went on, "When half-a-million people feel that they are not equal, that they are not part of the decision-making process, that is dangerous... Not only do the Arabs not wield any power in the political parties or in government, they seem not to exist in the bodies which decide their own fate". He instanced the Histadruth officialdom.

2) ARABS IN OCCUPIED LAND

It is when we come to the position of Arabs in the occupied territories who are not Israeli citizens, that the concept that Israel has been 'soft' on the Arabs becomes frightening. As I write this article, I have at hand account in a daily paper of conditions of Arabs in the West Bank under military rule. It is something I have personally witnessed in my travels — a picture of distress and anger against the Israeli military government. Sometimes the anger bursts out, usually by acts of school children or youths. The elders have had hopes of freeing themselves of foreign rule through the help of United States, the United Nations or the good sense of the Labour Government in Israel. Now they are to be told by the new Israeli government that they will never have self-rule and that military government is here to stay. The consequences cannot be foretold and the future for peace is indeed bleak.

3) THE ARAB STATES AND THE P.L.O.

The Arab states, who carry the major responsibility for rejecting the United Nations Partition Plan in 1947, and for invading Israel, have in recent years, and particularly since 1973, came reluctantly to the conclusion that they have to

accept Israel as a fact, and are ready, conditionally, to recognise Israel's sovereignty.

But what of the PLO?

The PLO has two voices. Unofficial reports say that the PLO is ready to do a deal. Ready to stop violence and recognise Israel if Israel recognises the right of Palestinians to self-determination and to create their own state. President Carter is the latest of these unofficial sources. He says that if the Palestinians are given a homeland (Carter's ambigious expression), the PLO will recognise Israel.

But the PLO official voice is its Charter, calling for a 'secular democratic state' for all Palestine.

Recently, at its March Congress in Cairo, the PLO pased by an opportunity to ease the way to an Arab-Israel conciliation. In Israel, people were watching closely the PLO Congress, looking for a significant change in its policy. But the changes, carefully studied by foreign observers, were not considrable. Certain formulations were modified and Yasser Arafat was given a free hand to negotiate.

It should be remembered that discussions had been taking place over a period of many months between members of the PLO and members of the Israeli Council for Israel-Palestine peace. These included such disinguished Zionists as Major-General Matti Peled and former General Secretary of the Labour Party, Lova Eliav.

Although officially disapproved of, the talks were favoured by a large section of Israeli opinion. And the talks showed changing PLO opinions with a strong posibility of compromise. After these talks and before the PLO Congress, former Prime Minister Rabin said even if the PLO Charter were changed and a readiness to accept Israel is expressed, there will be not Israeli recognition of the PLO and no Palestinian state set up separate from Jordan.

This tough statement naturally strengthened the voices of the PLO hardliners. But if the PLO had risen above this provocation and let the Israeli people hear what they wanted to hear — viz. a revised PLO Charter — the cause of peace (as well as the interest of the Palestinians themselves) might have been further advanced.

However, whether docile or belligerent, the PLO is a factor which cannot be ignored in any Middle East negotiations. The way to peace requires recognition of facts, be they pleasant or unpleasant. The PLO is recognised by the Arab world and is part of it and a hundred nations accept it as the voice of the Palestinians. When it has committed terrorist acts, it has operated with Arab weapons and from Arab territory and, on the whole, with the approval of the Arab states.

If Arab staes negotiate with Israel, they can reject any terms proposed by the Israeli government, but they cannot (much as they would like to do) decide who that government should be. The position with the PLO is not dissimilar. Israel can accept or reject Arab proposals, but they cannot tell the Arabs who their representatives should be.

It is significant that such thinking has been shared by such diverse politicians as Professor Harkabi (adviser to Rabin), General Sharon, and Major-General Matti Peled, Chairman of the Israeli Peace Council. For years, an obstacle to peace was Arab reluctance to accept the fact of Israel's existence. It is ironic for Israel to make a similar mistake. The path to and peace settlement requires an acknowledgement of the opponent. One can set conditions for negotiations, e.g. mutual recognition, but each side must be allowed to determine its own delegation.

If President Carter, as many others, now seems to believe that the PLO could be induced to talk the same language as President Sadat, the logical thing is to challenge the PLO to prove it.

AT A PEACE CONFERENCE

The hurdle of getting a peace conference started at the moment seems gigantic. Except at the dictation of the super-powers. But if a conference were held, the machinery for settling the Arab desire for the return of territory and Israel's desire for secure and recognised boundaries should not be so hard to reconcile,

provided there is genuine goodwill. *Both sides have a tremendous stake in freeing the area from the threat of war.*

There can be demilitarised areas, e.g. Golan Heights, with mixed forces or neutral troops in control, there being provision that such forces can be withdrawn only with the agreement of both sides (the farce of 1967 cannot be repeated). There can also be special alarm systems; specific contractual agreements made face to face between the parties; no foreign troops or bases on returned territory; provision for leasing to Israel for five, ten or twenty years, strategic areas such Sharm el Sheikh; Jerusalem to be undivided but with special Arab rights to be granted. especially in regard to Holy Places; with diplomatic and economic relations, tourism and open frontiers to follow at appropriate times.

Such details, at the moment, seem like pipe-dreams. We must remember, though, that the war of 1973 was dangerous not only to the combatants. In the course of the war, the Americans felt compelled to proclaim a nuclear alert. The memory of this provides a serious warning to the major powers. They have a substantial stake in changing a status quo which carries the seeds of all-out war.

Since the Israeli elections, the danger has increased. It is well to remember, however, that the Likud, who received 43 seats, had a total poll of less than 10% above that of the previous elections. And seeing that Israeli opinion polls have shown a 2:1 ratio in favour of territorial compromise, the Likud can hardly claim a clear mandate for annexation.

From all accounts, it seems that the vital factor in the election was the parlous economic situation. The electorate was angry with the gavernment for the scandals, inflation, depressed economy, incerase in personal hardship, and the business manipulations practised in recent years. But the underlying cause has been the unresolved conflict with the Arabs which has imposed a military burden of enormous proportions on a small nation.

The way to peace, then, depends on those who have to complete the coalition of Israel's new government (and all those who have any influence on that government) to abandon annexation and urge not less but more effort to reach an understanding with the Arabs; and to drop idle talk of willingness to go to Geneva, but face the basic conditions which would enable a Geneva conference to be a success. Certainly any Israeli government must look to basic security without the goodwill of the outside world, and with understanding that Palestinian Arabs have the same desires for national expression as have Israelis.

The burden of the past is heavy. On the one hand, Israel's history of 2000 years without a home, crowned by the traumatic memory of the holocaust. And, on the other hand, the Arab fear of the Westerner in their midst, the memory of imperialism and colonialism, and now the shock of a new Israeli government with a leader whose name they know well — Menachem Beigin.

A Jew could look at the Greek-Turkish dispute and could give helpful, friendly and probably sound advice. Can he do the same when Israel is one of the parties?

Norman Rothfield is publisher of 'Path to Peace'.

NOTICE — MELBOURNE RADIO CALLED ANTI-SEMITIC

Senator Wheeldon called Radio Station 3CR anti-Semitic for rejecting 'Paths to Peace' from its broadcasting.

Would anyone wanting information about this or anyone who would like to help in some way contact Norman Rothfield, Box 35, Fairfield, Vic. 3078.

WE'VE ALL GOT PROBLEMS

REFLECTIONS ON THE MELBOURNE JEWISH STUDENT MILIEU

By *ALAN UNTERMAN*

On the surface, the Jewish tertiary student in Melbourne is much like his counterpart in other Anglo-Saxon countries. He/she is from a middle-class background and not beset by insuperable financial problems; is well integrated into the secular industralised society of which the University or College is a reflection; is aiming at a 'safe' vocation in the professional world as lawyer, accountant, economist, doctor or dentist; and identifies a Jew with varying degrees of commitment, probably most often when the issue surrounding the State of Israel's legitimacy are at stake. All in all a well-rounded, stable youngster, brighter than average, and troubled by the kind of problems which are the common heritage of young men and women everywhere in the Western world.

This image is not simply a false perception of what is, after all, a complex conglomerate of different individuals about whom any generalisation would inevitably be precarious. It is, however, a surface image which is likely to mislead the casual observer and lull him into a state of complacency about the problems facing the Jewish student. If one probes a little deeper into the factors which make up Jewish student reality, one finds a very different picture emerging. I wish to set out these factors, and the inevitable insecurity they breed, in a schematic way so that the real problems are not swept under the carpet.

By sharpening our perception of a situation we may not necessarily be able to resolve its inherent contradictions and weaknesses, but we shall at least be able to realise the limitations of any solutions we propose.

(A) ROOTS

The vast majority of Melbourne's tertiary students are the children, or at most the grandchildren, of European migrants. They are without roots as Jewish Australians. Although they have successfully adopted a thick veneer of Australiana — an interest and, indeed, a passion for football, surfing, beachside holidays, the own-your-own syndrome, the sense of spaciousness, the parochialism, the anti-intellectualism, the tolerance and the unwillingness to involve oneself in matters outside the concerns of one's private world, the quest for materialism, status and security — the have not inherited these values from their parents in a natural and balanced way.

What is characteristic is the need to over-adapt to Australian mores, to 'make it' as fully-integrated Australians, without the critical ability to evaluate the relative merits of the various features of the Australian way of life. The need to be accepted is common to all citizens, but is acutely felt by the children of migrants whose parents have brought with them a different set of cultural values, attitudes and emotional responses. Inevitably, the parental influence is not blended in a wholesome and creative way, but represents an unresolved substratum over which a 'more Australian than thou' cover is tightly drawn.

Ths young Jewish Australian personality emerging from this process is one in which the Jewish and Australian components structure themselves in the guise of latent and manifest personalities. In ordinary circumstances, the young Australian Jew is an Australian who happens to be of Jewish origin and background. In situations of crisis and threat, particularly when Israel and Jewish ethnic existence is at stake, the situation is reversed and we find the student transformed into the Jew who happens to be an Australian. This doeppelganger situation, where the student is possessed of a double personality, indentifying at times with his environment and peer group, and at times with his parents and ethnic community, helps us to understand the in-built instability of student life on campus. When, during the annual ritual attack on the state of Israel in the name of Palentinian liberation, the young Jew is threatened, he responds totally

and unreservedly. His unresolved Jewish component takes over and he stands up to be counted as a Jew and a Zionist. As soon as the threat passes he resumes his all-Australian stance and his Jewish identity becomes, once more, an unresolved layer of the other half of his personality.

Individual students do indeed see the double-headed nature of their existence, and being unable or unwilling to live this way resolve on emigration to Israel, greater Jewish self-awareness, or, at the other extreme, a conscious attempt to eradicate their Jewishness as a way out of the impasse. The majority of Jewish students either do not perceive the incoherence in their reactions, or are incapacitated in their attempts to do anything about it. They cannot find a balanced way of being Jews as part of their on-going everyday identity nor can they simply become fully Australian. It will obviously take several generations until there emerges an integrated, baalnced and secure Australian-Jewish personality with a specifically Australian-Jewish synthesis which injects his total ilfe-style.

B) THE HOLOCAUST TRAUMA

It is in the nature of traumas that because of the severe psychic damage they inflict they are often repressed and rejected by the conscious mind. The Holocaust is a shadow which hangs ominously over all segments of modern Jewry, but more especially over the children of the survivors of the death-camps. To these children of the Holocaust, the trauma which the experiences of their parents' generation presents, an experience which is theirs vicariously during their childhood and intimate contacts with their parents, is an integral part of their unresolved Jewish personality. Much of the strength of their emotional feeling in response to the threat to Israel is a displaced reaction to this trauma. Israel under seige is the Holocaust relived. Their inability to do anything about the Nazi slaughter and its aftermath is transmuled into their inability to respond to attacks on the Jewish state.

The Melbourne Jewish student community is thus at its most intense, most committed, most active when the Palestinian issue is raised on campus. It perceives this issue in an emotive perspective, a perspective inextricably bound up with the suffering and impotence of its parents' generation. The emotion and involvement, however, are a steam valve which allows one dimension of their residual Jewishness to maintain its uneasy equilibrium. Their own life style and choices may have little connection with a concern for continued Jewish survival, and their reaction to the Palestinian and Arab challenges is not a well thought-out, rational affirmation of the value and meaning of Israel reborn.

From the point of view of the Jewish educator some unnerring conclusions follow from this analysis. Far from being a sign of commitment and interest in things Jewish, the emotionally pro-Israel response of many young Melbourne Jewish students is precisely an indication of an unwillingness to measure up to their own unresolved internal polarisation. In most cases, when sufficient emotional energy has been burnt up over the issue to satisfy the traumatised doeppergaginger, students have no wish and no need to explore themselves and the issues and no need to explore themselves and the issues any further.

C) INTERMARRIAGE

The relationship of the Jewish student to his non-Jewish fellow-student is a problem area which is usually resolved in one of two ways. Either the Jewish student bands together with other Jewish students, not necessarily as part of a formal group, in order to foster security and to limit contact with non-Jews — in which case his interests necessarity become parochial and inward-looking, thereby preventing him from learning to relate naturally to his essentially non-Jewish environment. Or else, he jettisons whatever meaningful Jewish involvement he may have in order to be accepted fully as a member of the wider student body.

This inability to create a synthesis between two conflicting cultural elements has its repercussions for intermarriage. Few Jewish students are so totally assimilated either in their own selves or family backgrounds that they

can intermarry with ease. Their residual Jewishness, however, may not act to prevent intermarriage, it may merely serves to create a crisis situation in which the Jewish partner searches ofr a solution where he can preesrve his Jewish personality substratum whilst yet marrying a gentile. Because on the surface he is an Australian who happens to be of Jewish origin, there is little to prevent him from entering a situation which intermarriage is the inevitable outcome. The underlying resistance to the marriage is not based on any rational assessment of the value of separate Jewish cultural existence. It is the feeling element of Jewish identification, often strengthened by Jewish schooling, but un-integrated into his life-style of the Jewish partner, which offers resistance.

The reason why intermarriage is not more widespread is that many Jewish students are afraid of associating with non-Jews, feeling insecure, uncomfortable or threatened by them. They do not know why they do not inter-date, but they feel that they can not do so. This is a response with arouses antagonism both in the non-Jew and in the Jew who can socialise more freely. It is an attitude which the Jewish student may well be challenged about, and to which he has no rational answer. Whilst the Jewish community may be glad that its youth does not socialise and inter-date, it is clearly a disturbing phenomenon indicative of a basic instability within the psychic make-up of our Jewish youth. The emotional response to Jewish identification may weaken with time, and when is does there will be nothing else to replace it as a factor making for continued Jewish self-preservation.

D) RELIGION

Any prognostication about the viability of Jewish life in Australia in the future must raise the question of Jewish religious indentity. The Melbourne community in particular will have, in due course, to come to terms with the crisis affecting tradiitonal Jewish patterns of life and thought. Melbourne is, on objective grounds, the most viable of Australia's present Jewish settlements, and it has a very heavy vested interest in religious institutions and structures. Yet it has failed to produce anything like a form of Jewish religious life suited to the conditions of Australia in the 1970's.

The older Anglo-Jewish model has been superseded with the influx of European migrants who arrived during and after the second World War. The Anglo-Jewish patterns of Judaism failed to embody within themselves a regenerative process that could keep Jewish religious life vibrant and communicable from one generation to the next. This is evident from the demography of Melbourne and Sydney Jewry up to the 1930's. The community dwindled numerically, the quality of its Jewish life and practice decreased, and culturally it failed to move out of the stagnation of a Jewish-tinged acculturation to Australian mores. This is not to denigrate the fine personality types who emerged as leader of the Anglo-Jewish scene in Australia. The Judaism which they created was of a non-transferable kind, and itself was dependent on a much more vivid and intense environment into which they were born and brought up.

Currently we are going through a period which may be characterised as a religious, cultural honeymoon. The older generation manifest an intense Jewishness deriving in part from the Eastern European shtetl, and in part from the experience of the Holocaust. The younger generation at university or college is living on the borrowed time which this honeymoon has provided. It has developed no resources of its own to continue and build a future for Jewish religion when the honeymoon is over. The group of extremely orthodox Jews who are managing to extend the religious honeymoon for their families, and even to attract small numbers from non-religious backgrounds, are also producing a negative side-effect. They present the community and the student body with vicarious religion, with an extension of the shtetl in Australia. The shtetl and its Jewish style is dead. The sooner its death is faced, the sooner will its death lead to a new birth of Jewish religious life in an Australian context.

The prevalent Australian anti-intellectualism, coupled with the Hasidic anti-intellectualism which is the heritage of most Melbourne Jewish migrants (from Poland, Galicia and Hun-

gary), militates aaginst a cold hard look at the religious situation. This is apparent in the embarrasingly enthusiastic reception accorded the Counterpoint teams of young religious Jews from the North American continent. United States Jewry is attempting to bridge a theological and practical gap between traditional religious values and life-style and modern living. Australian students are only presented with an image of Judaism in their community which they cannot accept and an Australian way of life which seeks to 'un-Jew' them at every turn. Most Jewish students have no interest in, and understanding of, Jewish religion. They find an uneasy Jewish identity in an ethnicity which has no cultural content but strong emotive overtones.

Without a stable and challenging religious base to work from, Australian Jewry is dying with the passing of each generation. Our Jewish school system may well produce Hebrew- or Yiddish-speaking youngsters who feel for Israel, react instinctively to anti-semitism, and band together with fellow-Jews for security. But it is failing to produce Jews who wish to live and explore themselves in terms of Jewish religious and cultural concepts. Few students read books on Jewish history, philosophy and religion, few Jews attend lectures on these subjects, and only a handful pose to themselves the leading questions surrounding Jewish man's struggle with its own nature, his environment, and his traditional beliefs.

ALAN UNTERMAN is currently Hillel director in Victoria.

MICHELE NAYMAN

CONCRETE AND STONE, JERUSALEM

I.

Concrete poetry: not shapes
but essences. In search of
a poetry which promises
life. This chair — it holds me;
this roof — is shields me;
and the lights burn with a phosphorescent
vigilance,
a scrutiny of the blind.

II.

The memory of a boy with soft shiny hair,
eyelids in shadow;
tossing his head like a very young foal,
tumbling into my shoulders,
tumbling into —

III.

Nightfall.
The city sleeps and yet is alert, aloof;
the windows see nothing and everything.
The air is uneasy;
the walls wait.
And I? I sit and wonder at the concrete,
at the stories of the stone.

KUNEITRA, JANUARY '74

When the time comes to bury your dead.
do not count them —
numbers can convey no grief,
numbers can give no hope.

Mourn not your dead.
simply thank them,
and let the history of this place be that of
the living.

ENDPIECE

Please, no superficial poems:
no baskets of apples or wistful dawns,
or beginning that promise you love.
No easy similes or reassuring metaphors
of worlds which revolve around smiles.
Gone.
In *my* poem there are no streetlamps
of images, no words which shape
the city-scape of dreams:
just the solitude of air,
and a gratitude.

Pinchas Goldhar, the Pioneer of the Jewish Creative Word in Australia

By *YITZHAK KAHN*

It is nearly one hundred years since the great Jewish migration from Eastern Europe to the New World began. The mainstream, as is well known, flowed towards North America, where numbers soon ran into millions. The migration to other lands was, by comparison, much smaller, while to Australia came only a trickle from that massive migration tide.

It is necessary to underline this fact when considering Pinchas Goldhar's stories of Jewish immigrant life in Australia, as it is also vital to recognise the enormous contrast between New York and Melbourne to understand the loneliness and insularity experienced by many Jews, torn as they were out of the Jewish-Polish crucible and transposed upon a sparsely-populated continent lying isolated, far from the world at large, let alone the Jewish world.

When Goldhar writes of his hero Benjamin, that "he did know what to do with his empty evenings and wandered between the dark rooms of his silent wretched house, sighing deep and long", he was not describing the exception but depicting rather the hollow Jewish existence experienced by the Jewish newcomer from Europe. Joe Benjamin (in the story "Old Friends") is, for Goldhar, a living corpse, as is his friend Isaac Green. Their lives became rusted and shrivelled, through weariness and through indifference to everything about them.

To be sure, these characters whom Goldhar paints in a state of personal and national disintegration are not entirely representative of the westernized Jewish element which at least created something — particularly in the field of philanthropy — and laid a foundation for a Jewish community according to a limited perception. But just as Mendele Mocher Sforim had wanted, with his sharpest satirical colours to paint his Kabzansk characters and focus a Jupiter-light upon the "Yiddishe torbe", so did Goldhar, through his Benjamins and Greens, want to startle and warn of the dangers that threatened the young community. It is as if the author had asked himself in a state of depression, "Are we not all destined to become gangrenous here? To be dried out of all our human and national juices as happened to Benjamin?"

Neither uprootedness nor separation from living springs were the main troubles that plagued the Polish Jew in Australia. Nor even the difficult economic conditions which he encountered in his new home, but his loneliness, his alienation, the standing on the empty suburban streets of Melbourne where for hours on end not a living soul would pass, let alone a fellow Jew.

In America, whole Jewish Shtetls had been transplanted. "Men of Kuzmin" met each other in the shops and in landsmanschaften, where one could talk out one's heart and forget for a while "the bread of affliction".

That was not so easily found in Australia. In this sub-tropical continent, the Jew had to search with a light for a little warmth of the spirit; he suffered his uprooted loneliness day and night. It is this element that found expression in the stories of Goldhar.

Pinchas Goldhar came to Australia in 1928, having served his literary apprenticeship in Lodz. He had studied journalism with the Warsaw Wszechnica and worked for a while with the "Lodzer Tageblatt". Here he took his first steps in the literary world, particularly in his poems and songs in which one perceives an echo of those stormy times and the contemporary modernistic experiments in the spirit of the "Group". We are reminded of those times, where from the new literary Mount Sinai: Peretz Markish, Melech Ravitch, Uri Zvi Grinberg and Moshe Broderson stormed down with their new Tablets of the Law.

All this Goldhar left behind him when he settled in Australia. Not only did he shake off his contrived verses and his "sins of youth" poetry — Australian reality did not permit itself to be viewed through the rose-tinted glasses

which he had brought from Poland — but he was also struck dumb for at least the first ten years in the new country.

In 1937, Goldhar published in the first Australian-Jewish Almanac, his first story "The Pioneer", which gives us the key to his deep pessimism in depicting the hard-edged local terrain and the struggles for survival and continuity.

Sam Rotman, the main character, is a pioneer on an estate, a farm in a remote wilderness set in the midst of empty pastures. On that estate, he experiences bitter and difficult times. But he does not break, for he feels upon his shoulders the hand of history. He harbours within himself the mission to establish a Jewish settlement, to make productive the Jewish luftmentsch.

His neighbours — Irishmen, Chinese — regard him with astonishment: What does this ty Jew want; what naive fantasy has possessed him to create in the wilderness a settlement for Jewish farmers? With justice, his neighbour O'Brien asks him, "What do you care so much abouth the Jews for?... They're doing as they fit. Whose business is it?"

It is difficult for the Irishman O'Brien to understand the pioneering impetus of a Sam Rotman. He understands the practical nature of the city Jews, and views with suspicion the impracticalities of those who bear a mission to provide for all. He says openly to Sam Rotman:

"You're a strange people, you Jews. Restless, always worrying, serious. Why don't you take life easy, simply, as it is? Why do you ask of things more than they can give? You yourself, for example. You've become a farmer, that is all right, be a farmer then. But you're makin' out of your few acres a whole isue. And the worst part of it is that the issue has become the main thing, and the farm itself and your whole work somethin' of no account".

The only one who understands him is Jean, O'Brien's daughter. But in her speaks the logic of the heart, her feelings towards him giving a special importance to his plans to become a true Australian pioneer.

Goldhar, in his story, touched the root of the the problem of mixed marriages. Sam Rotman tries with all his energies not to become involved with Jean. Both belong to different worlds which may co-exist as neighbours bnt not in the same household. "What's going on with me, the devil take it?! I am a pioneer; here I want to build a Jewish settlement, and yet I go play love with an Irish shikse!" With all his logical power, he knows that a Jewish farmer must have a Jewish house. He must overcome his feelings for Jean, just as he has resolved to fight the wild Australian elements.

Sam Rotman loses the fight. He has been ready for the greatest sacrifices, has suffered and tormented himself, a figure alone on a farm, the greater part of which lies under water. He has been ready to sacrifice his feelings towards Jean and to marry the Jewish girl Rosa, in order to establish a Jewish farm and raise a Jewish generation. — It is with this thought that he comes to the Zelman family. But here comes his disillusionment. Rosa rejects both him and his crazy plans for a Jewish settlement, and Mr. Zelman rejoices at his luck at being able to return to the city. A small thing — he has been appointed shammes at the synagogue 'Anshei Tzedek' in Melbourne. And those Jews whom Rotman dreamed of turning into farmers envy Zelman his stroke of luck. "Some comparison — a farm and a city; remarked Mr. Zelman in a patronising tone. 'A man ought to say I'-

Sam leaves the Zelmans a crushed man, re-

havdil a thousand times."

jected not only by Rosa, but also by those Jews with whom he had wanted to build a settlement.

Sam Rotman embodies faith, idealism, upbuilding. He seeks a creative Jewish life with roots in the soil, but he has, so to speak, noone with whom to share his table. His struggle is a lost one — that is Goldhar's conclusion. Sam returns to Jean. "They stood hard against one another, their shadows merging into the darkness."

It was this darkness that the writer saw when he confronted the new Jewish reality. It was with pessimism that he looked upon the prospect of a creative Jewish life on the Australian continent. But rather than calling for passive submission, his call was to maintain one's position to the end.

"The last Minyan".

"The last Minyan" is one of Pinchas Goldhar's most craftsmanlike stories. It depicts a gold-city in Australia, to which, like other gold-seekers, came Jews from all parts of the world. In their settlement, Wattlehill, they have built a prayer-hall and have brought a rabbi from England, Rabbi Cohen.

Goldhar paints with strong colours the landscape and the adventurist elements which came to try their luck at Wattlehill. He depicts the voyage to the town at a time when no train had reached there and the journey had to be made by post-wagon.

"The wagon was crowded. A gathering of gold-seekers travelled with the rabbi. They sat together, an excited and sweaty lot, in unbuttoned shirts and rolled-up sleeves. The wagon was full with their tumult. They laughed, shouted one above the other, smoked ceaselessly and drank beer from the one glass, sticky with sweat and froth...

" 'Here's to luck in Wattlehill!'

" 'Take this for Wattlehill', spat an old man with thin yellowing whiskers which dripped over his lips. 'Ask me', he said, clapping himself on the chest. 'I'm a gold-digger from way back, from Ballarat still. Those were the days! We swept up gold and lived, the deuce take it! Came as actress from the stage, from the great theatres. Was that a woman, let me tell you! When she started to dance and sing her songs, the men leapt out of their skins. We took off her dancing-shoes and filled them with gold, that she could dance naked, he he! And she did it, the bitch, but with guns in both hands, making sure that no-one would touch her'.

" 'An old man, and he tells such stories', grinned a sun-burnt traveller. 'Ya' ought'a be ashamed of yourself in front of this holy man', and he pointed at Rabbi Cohen, who sat throughout squeezed into a dark corner, pre-occupied with a book.

"The crowd burst into crude laughter. The old man winked, looked at the rabbi and shook his head.

" 'If God's chosen are going to Wattlehill, then that must be allright. In Ballarat in my time, you couldn't find any there, oh no!'

"Rabbi Cohen sank deeper into his corner and hid his face with his book as with a screen."

This is a vivid picture of gold-seeking in Australia, of the reckless elements, Jews among them, and of the Rabbi who travels to serve the community at Wattlehill.

The gold gradually runs out and the folk move on to seek their fortunes in other places. Wattlehill remains without a Jewish minyan. The rabbi then hires a minyan (with payment for all who come to pray), bringing several Jews from an old-age home in Sydney.

The hired minyan goes on strike, demanding a rise in their pay, and refuse to keep to their 'job'.

A last worshipper remains, but there is no living minyan. " 'In what way are we different from the dead?' ", asks Selig Hirsh, a member of the hired minyan. " 'Is this life really living?' ".

Rabbi Cohen prays in the empty, abandoned prayer-hall refusing to leave his post, even when he is the last, standing firm like a ship's captain in a shipwreck.

That was Goldhar's credo for the Jewish writer, embodied here in Rabbi Cohen. One may question the contrived ending of "The Last Minyan". When Rabbi Cohen puts on his robe, switches on all the lights as on a holy day, and begins to pray in the empty prayer-hall, the story rings of melodrama. But the point of the story is this — the resolve to adhere to holy principles; with obstinacy to cling to Jewishness; and to refuse to break merely because of the indifference of a hired minyan towards sustaining Jewish continuity and survival.

Goldhar's pessimism is very understandable when one considers the anaemia of the Jewish community in his time. The fluid state of the new Jewish life, its facelessness, the absence of readers, and of a creative Jewish circle in general — everything together sorely oppressed the writer-pioneer, Goldhar. And that which did exist did not afford much hope. As he wrote his 'Stories of Australia' before the war, he could not have foreseen the inflow of new blood, but only the sure path to a blank wall — decline through neglect, as with the Benja-

mins, and indifference to Jewish continuity, as seen in the hired minyan or among the Jews of Sam Rotman's proposed Jewish settlement. If this is what happens to the old generation, which came with the traditions of the old home, then what can one expect from the new generation?

"The Circumcision".

Jack Silver finally persuades his gentile wife Kathleen to have their son circumcised. He is in seventh heaven as he runs around trying to arrange a brith with attention to all particulars. Goldhar depicts with humour how Jack, the Jew, lives through the Judaisation of his son, and portrays his complexes as he boasts about "Lane", that it is she, "my Christian wife who is pestering me... it is she who wants a brith with all its flavour... what do you say to that?"

But it is not from the humorous angle that the writer deals with the tragic problem of mixed marriages. He has in this short story, highlighted with deep symbolism the spiritual climate awaiting the Jewish child in the new community. There is a dramatic moment, on the day of the circumcision, when Kathleen lives through the experience of the child, seeing him as being brought as a sacrifice to an alien, unknown God. "Suddenly she heard the voice of the reverend as, solemnly he sang a drawn-out melody with incomprehensible and secret words, after which there came an abrupt and gasping cry. She began to tremble — they are harming her child! At the end, as she is handed back her child, she hastily marks the sign of a cross over him. That is the object of the story, the final action that tells more of the coming generation's national destiny than a host of articles.

This is one-time Jewishness then: — a circumcision, Bar Mitzvah, tea-spoon Sunday-school Judaism, and then a whole life in o non-Jewish alien world, as symbolized in the cross, which the child sucks with it's first milk. It is the face and form of the new Jewish generation that trouble the educator, writer and cultural worker.

When Goldhar wrote his stories, there had not yet been established a single Jewish day-school nor any youth organization that could create a Jewish environment. No wonder then the pessimism which, like a shadow of hopelessness, stalked the Jewish writer.

When Goldhar depicts the immigrant Jew and his anxieties on the new soil, he does not do so as a mere observer, but rather from his own experience, portraying the Jew's bewildered encounter with a new life-style, and the strangeness which created so much dread, compounded by incomprehensibility and uprootedness. And then, even before he has tasted even a little of the new life, he is suddenly visited by an uninvited guest — the angel of death.

"A Funeral"

This is one of Goldhar's strongest stories, which captures artistically the collective confussion and fear, which in turn takes on a mysterious character in the bizzare homelesness of the grave. In the old home, death did not so disturb the psychical balance of the collecitve. The idea that a generation comes and a genertion goes had always been evident and natural. But here, on the new soil, the death of an immigrant became associated with the country's savage alienness and the bitter disappointments which were encountered repeatedly in this golden land.

"With heavy, mournful steps the crowd passed up and down, staring one another in the eyes and muttering: "Golden opportunities, indeed"... "Much good it was coming out here!" Death assumed nightmare proportions.

The spokesman of the confused mass is Moshe the Hawker. He expresses the general unhappines of the immigrant folk and their rebellious mood against the officiating rabbi with a back-to-front collar like a Christian priest, whose car is driven by a gentle driver. "Some country!... That a gentile should be employed at a Jewish funeral!"

The arrival at the cemetery where the Jewish section is next to the Christian one with its crosses and holy figures towering over the graves, evokes a cold shiver in the traditional Jews. The earlier murmurs swell into louder voices: "Where have we been led? It's a cemetery!... May God preserve this country, spat out Feivel furiously."

The writer has in this story, brought out the

conflict between the Westernized Jewish elite and the immigrant mass, the "green ones" who despise the country. But its deeper meaning lies in the interweaving of the fear of the new, strange life with the fear of death in a strange and hostile place. " 'Strange soil, this' sighed Moishe the Hawker as he took a handful of earth and rubbed it between his fingers, looking at it thoughtfully. 'Altogether different from at home.' "

The stresses and conflicts between old and new immigrants, between members of families, between settled folk and greenhorns, between parents brought out to Australia and their children, — although not new, motifs receive an authentic individual stamp in Goldhar's stories. But it is characteristic of Goldhar that in his "Stories of Australia", he has left out considerations and representations of the old home. Did he not, like other writers, feel the nostalgic pull of his childhood and youth. To be sure, he did. He says, throgh one of his characters, "One's true home is where one is born". But he held that his own artistic mission was to establish the new structure and edifice of the Jewish community on Australian foundations.

And this he did with talent and artistic responsibility. Neither orally nor through his writings was he ever too verbose. On the contrary, a high degree of condensation shines out of his works. In a few words, he creates a living person. Not only Jewish types, but also his Australian neighbours does he portray in spare lines, — as for example, the Irishman O'Brien who, in o few strokes, emerges before us in full measure.

During the war years, Goldhar brought out his inner bond with the ravaged people in Europe, — creatively rooted out of memory incidents and pictures of his childhood years, ("The Sale of Joseph"), and described, and gave form to, the fear in the shadow of the swastika which showed itself in Australia amongst the refugees from hell ("The Restauranteur Mendel").

Since Goldhar's premature death in 1947, the local Jewish community has undergone an enormous change. The tens of thousands of Jewish refugees who settled in the community brought a transfusion into all parts of Jewish life. The local community is in every way different from that in Goldhar's day. But this does not necessarily give ground for optimism. We are still far from a satisfactory situation, particularly in regard to the younger generation (despite all our day-schools). But for Jewish culture on Australia, Pinchas Goldhar remains the pioneer and founder of the Jewish creative word.

Translated by S. Liberman
from I. Kahn's "At the Crossroads".

P. A. Knitting Mills

MANUFACTURERS OF MEN'S AND BOYS' OUTERWEAR

590-6 GLENHUNTLY ROAD, ELSTERNWICK, VICTORIA, 3185, MELBOURNE

Phones: 53-4891, 53-5639. After Hours: 53-6903

Managing Director: **Abe Hoppe**

Man and His Dog

Short Story

by *MOSHE AJZENBUD*

To begin with he wasn't different from the other boys in the shtetl; he had a home, a father, a name. And being endowed (or burdended?) with these pre-requisites a Jewish boy had to study the Torah.

So Chaim went to Cheder. But, somehow he couldn't get on with the Holy Writ. The Book couldn't penetrate Chaim's world, and Chaim felt a stranger in the world of the Scriptures. It wasn't all Chaim's fault — he had nothing against the Cheder. It was the Cheder rather (and the Melamed) that tried to upset Chaim's order of things, to swallow and conquer him. He would have yielded, perhaps, but that other Chaim inside him resisted.

It wasn't a fair fight. Chaim was blessed with strong arms, broad hands and fingers like pitchfork spikes that could grab and hold like a vice. His breathing was deep and he had lungs like a blacksmith's bellows. Not for him the stale air of the Cheder cellar. He was drawn irresistibly outdoors to the smell of the pines in the forest and of the clover and freshly cut hay in the fields. Even the Melamed had reluctantly concluded that it was preferable to allow Chaim to leave through the door than to have him take the Cheder apart board by board.

Chaim was also the owner of a dog; and believe it or not, it was given to him by his father. Chaim was then about ten (or may be eleven) years old. Chaim's father, Dovid-Meier, was a hawker. He did the round of the nieghbouring villages in a cart or sleigh, depending on the season, and bartered earthenware, glassware or beads in exchange for rags, flax, bristle and occasionally a dozen eggs. His customers-suppliers were the village women alerted to his presence by his hoarse shout of "rags, glass, beads..."

Dovid-Meier was a tall, lean Jew with a sunburnt face chaffed from the wind. In the loneliness of the early hours, riding along the dirt track he used to be overcome by a strange yet profound longing which would drive him off the cart. He would walk barefoot in the damp morning dew looking in wonderment at the green earth and marvelling at the beauty and tranquility of the life sprouting around him. The wet sharp grass gathered around his toes, cutting the skin, but he didn't mind; he could feel the living earth tickling him, swallowing up his steps. After a while the mysterious longing that pressed in his chest ready to burst would dissolve like the morning mist and, refreshed he would jump on the cart, urging his horse with a ringing "gee-up".

It was from one of these trips that Dovid-Meier brought the pup and left it in Chaim's charge. Dovid-Meier never really knew why he brought the dog home — did he need a dog to guard his treasures? Well, it was one of those things, you know.

One day at dawn he entered a familiar barn where he used to be given a friendly welcome by the wolflike she-dog. She now lay on a bundle of straw, a litter of whimpering puppies jostling and shooving at her side. She licked them with motherly love and now and then looked up at Dovid-Meier as if pleading his forgiveness for not being able to greet him in in the usual manner. The owner of the barn, a friendly peasant, later presented Dovid-Meier with a puppy. Unable to refuse a gift, Dovid-Meier took it home. Father and son agreed that since the dog was a sheep-dog with a wolfish streak, he should be known as Wolf.

* * *

Chaim grew and developed rather well for his age. When his father used to return from the country Chaim would unharness the horse like an experienced coachman and ride it to the river for a drink. With a happy yelp Wolf would follow after them. Like Chaim, he also enjoyed the clean river water; he even tried to play with his own reflection — but it always disappeared as soon as he tried to catch it. On

the other hand he quickly caught the knack of catching fish. When Chaim drew his rod into the water Wolf lay stretched out on the shore and like Chaim didn't move a limb — just watched and waited. As soon as the fish began to bite Wolf emitted a bark sensing that it had been hooked, and he would begin to jerk the line. With the fishing over, Chaim and Wolf would have a swim down the river, splashing and playing, bringing the place to life with the hollering of one and the barking of the other. No wonder then, that it was only about his fourteenth birthday that Chaim finally mastered his prayers.

"Why should we fool ourselves, a rabbi he will never become" — Dovid-Meier explained to the Melamed justifying his son's leaving the Cheder — "as long as he will manage to say the Kaddish..."

At Kopl the blacksmith's Chaim had his first taste of real living. He learnt to heat a piece of metal until it was white hot and could be moulded and hammered into any shape wanted, from a horseshoe to a plow. On market day Kopl's yard was full of peasants who came to have their horses shoed or the wheels of their carts and wagons girded with iron rims. Kopl was then in his element. He would moisten his palms to give them a better grip on the hammer, and with a lot of swearing and cursing force the rim onto the unyielding timber of the wheel. The struggle over, Chaim would steer the wheel towards the wagon with Wolf trying to catch it and barking playfully.

While waiting for the horses to be shoed the peasants would with great care and deliberate movements roll their smokes, trying at the same time with short and usually unfinished sentences to start up a conversation.

"After I was released from the Austrian camp" — tries one for an opener... "Yeah, it was at the time we returned from Germany" — interposes another, instantly losing the thread of his yarn. Yet the discussion nevertheless gets started, and invariably centers around the War. Chaim then pricks up his ears; he heard a lot about the war before, and wants to know more about it. "What was all the fighting about? — he suddenly asks. They all become uneasy and look around in bewilderment. The one whom Chaim interrupted is thrown into confusion and scratching his head mumbles:

"And how would I know?..., surely, there must have been a reason... There must have been something to fight about...'

That wasn't much of an explanation, even for Chaim. He may not have been much of a scholar, but he could think. From the disdisjoined bits of conversation supplemented by the knowledge of the world around him and aided by his own imagination he arrived at his own theory of war:

A skunk breaks into the roost at night; in the morning the peasant finds his fowls killed and eaten. So what does a sensible farmer do? He sets a trap, captures the skunk; skins it and sells the hide. The chickens are gone, the skunk is dead and the farmer is also worse off than before. This is war. There are no winners — only losers.

* * *

Dovid-Meier no longer went to the country. Kopl's yard was deserted. Without asking, Chaim knew the reason. Even Wolf sensed that the world had changed, somehow, and was content to lie safely behind the fence peering through the cracks.

Dusty grey tanks chugged noisily along the road followed by army trucks packed with soldiers in steel helmets. The sky was filled with metallic birds. "The Germans are taking over the country" — Dovid-Meier stated the obvious in a deep cracking voice. Chaim was bursting to go outside and have a closer look at the unfamiliar sights but his father warned him to stay put—better to wait and see what the Germans were up to. Dovid-Meier himself, however, didn't heed his own advice and sat out one day through the back alleys to find some food, as well as to pick up a lot of news.

He hadn't gone far when a German officer suddenly appeared from a lane. Apart from Dovid-Meier and the drunken German the street was empty.

Sensing danger, Dovid-Meier looked for an escape. It was too late. The officer peered into Dovid-Meier's frightened eyes.

"Jew?!"

Silence.

"No-o-o-o, you are not a Jew. You are a bird. Are you a bird?..."

Dovid-Meier remained mute. The officer knocked on a window and the head of a frightened woman appeared.

"You... look here, is that a bird?"

"That's a Jew..."

"No," the officer persisted, "this is a bird, it may soon fly away."

And although the "bird" didn't make the slightest move, the officer shot Dovid-Meier dead.

Chaim didn't weep at his father's grave. Aided by the older Jews he haltingly recited the Kaddish. Then he went home. For hours he sat on the floor with Wolf's hairy head on his lap. They barely moved. A silence engulfed the house — the eery calm before a storm. Now and then Chaim's glazed eyes would lose their far-away expression and he would peer into the dog's dumb eyes looking for a gleam of sentience. And then he felt that, somehow, the dog understood.

* * *

A few days later, on an early hazy morning a military patrol found the officer's body. His face was unrecognizable, his uniform torn to shreds. On his neck were the deep reddish marks of fangs.

Gunfire awoke the sleepy town. People were driven out of their homes, shouted at, sworn at and interrogated. The houses were searched. At first the townspeople were too frightened and confused to understand what the soldiers expected of them. But apparently a few talked, someone mentioned a shooting like the other day. The Germans surrounded Dovid-Meier's house and set it alight. The dry weatherboards burned like cinders. A nearby house also caught on fire, but no-one dared or bothered to fight the flames.

Fear gripped the shtetl.

Wearing a grey peasant jacket, with a piece of dry cheese and half a loaf slung in a sack across his shoulder, Chaim waded through the high reeds along the river bank. The sound of shooting reached him from the town. Hiding behind a thick bush he tied his clothes in a bundle. Then he swam across the river and went into the forest. He walked on aimlessly with only one thought in mind — to get away from there as far and as fast as possible.

Wolf lost Chaim in the commotion. During the shooting he hid in the high grass in a nearby paddock. After the house was burnt down he went to the river where he picked up Chaim's scent. Smelling the damp earth he ran around in circles, but got nowhere. Unable to pick up the trail he lapped some water, rolled himself up and fell asleep. Only his ears remained on the alert.

* * *

Winter came early that year. Frost covered the forest and at night trees split from the cold with a groan. The peasants put up the shutters of their barns and filled the stables with enough fodder to last throughout the freeze as well as to provide protection against the cold. Traveling became dangerous as the tracks were covered with deep snow and the forest was full of wolves. When pressing necessity drove them, after all, to make a trip to town, the peasants would set out in twos or threes.

"The wolves came with the cold from far away" — the peasants would say, crossing themselves — "maybe even as far as from Siberia".

Despite all the clever traps set by the peasants — no beast was ever caught. And no matter how fast they bolted the stables they still found ravaged sheep in the morning. Rumours were spread that somebody saw whole packs of wolves, dozens of glittering eyes dancing in the forest at night. These proved to be tall stories. The few peasants that managed to catch a glimpse of a strange beast invariably described it as a brown-furred animal with white flecks and an evil fire in its eyes. Still, no one was certain whether there was one beast only or a few look alikes. The whole country side lived in fear of the wolf. The forester, a man not usually given to superstition and known as the best shot around, was forced to admit, after he fired at the thing once

or twice and missed: "It's not even a beast — it is a cunning forest-devil".

The peasants longed for spring when the wolves would return from whence they came, retreat with the cold.

* * *

Weeks, months, maybe years went by. How could one keep track of time when a whole world was being bled; when an age seemed to dissolve like morning mist — but one fateful moment could seem to last a lifetime.

Chaim found lodgings with an elderly peasant, at a lonely hamlet. He toiled in the fields — ploughed, sowed, carted manure, cut the hay. Each minding his own business, the farmer never inquired into Chaim's past, and Chaim kept his memories to himself. And with time these began to fade. Chaim was forgetting the skunk in the chicken roost and the war that orphaned him. Even the memory of Wolf, his only friend began to blur. "If he were alive" — Chaim decided once — "he would have found me, somehow..."

One year, in the spring bandits appeared in the area. They roamed the forest and raided the isolated outlaying hamlets, robbing the peasants of everything that could be carried off. No one dared to stand up to them. Life and property were on the cheap, and lawlessness and violence, the faithful companions of war, reigned supreme.

They caught Chaim while he was working in the fields. They took him, his horse, cart and all to their hideout in the forest. It was there that they discovered he was a Jew.

"Ah-ha, passing yourself off as a peasant? As one of us? Hasn't your kind caused us enough trouble? It's 'cause of the goddamned yids that we have to lead a life of the wild beasts in the forest. This is the Jews' war, it's your bloody mob that started it, it's you the Hun is after and taking it out on us".

Although the reasoning of the Ukrainian bandits eluded Chaim — "how can you blame the neighbour for what the skunk did to your chickens?" — he remained silent.

"Let's string him up" — came the obvious suggestion.

"No good. It's getting warmer, now — the carcass will stink. We'll leave it to the forest — give the critters a break".

Chaim was made to dig a hole in the ground. He threw spadeful after spadeful of earth, beads of sweat dripping from his forehead. Time came almost to a standstill, with each minute stretching into eternity.

Chaim stopped thinking. With machine-like motions and the perseverance of a beast of burden, he dug deeper and deeper. It wasn't until nightfall that the two bandits guarding him, told him to stop. They tied his hands to his sides and dropped him upright like a pole into the grave. Skilled farmhands that they were, they filled the hole in no time — until Chaim's shoulders were level with the ground.

"Tried to fool us,, eh? You can pass off as wolf, now, ha-ha".

They smoothed the soil around his neck and left. His head was sticking out of the ground like a stump of a felled tree. Horror engulfed him. To fall prey to the wild beasts of the forest without even being able to move a limb — a death like this he had never imagined. He felt a glacial cold at the roots of his hair. It wasn't just ordinary fear. It was a feeling much deeper and horrible — that of total hopelessness. The inevitable death could come in a number of shapes, each more unthinkable that the others — hunger or thirst; being eaten alive by wolves; being bored through by worms in search of food; being devoured slowly by ants — those tiny ravenous creatures that could eat a body to the bone. Chaim had seen it once when he and Wolf were romping in the forest. He had found a dead squirrel, put it on the end of a stick and shoved it into an anthill — only the skeleton had remained afterwards.

He shook his head as if he already felt the ants crawling into his eyes, swarming in his nostrils, getting into his brain. The mere thought of it ran a shiver down his spine. The cold earth pressed against his body on all sides. His limbs became like lumber. After a while he dozed off — only his ears still functioned. As

from a distance he could hear the rustling of leaves, the frightened squal of a bird that in its sleep slipped down a tree-limb, the other night sounds of the forest. Now and then he would open his eyes with a start and then again uneasy and watchful slumber would follow a a state of drowsy wakefulness. Suddenly from between the trees he saw a glimmer — two specks of light, the size of pinheads. His eyes strained to follow the glow which seemed to waver, disappear and reappear again, all the white getting closer and closer. And then a dry twig creaked nearby. Chaim sensed that the end was near. The wolf... those ravaged sheep... it's true after all... the thing that spread terror around the farms...

A hot wave hit his brain, his heart began beating faster, and with all the strength still left in him he let out a spinechilling scream.

The beast stopped, listening.

"Maybe I frightened him off" — hope returned to Chaim. He roared again. Suddenly the branches creaked and Chaim felt the hot breath of the animal and the smell of fear. He closed his eyes.

A warm wet tongue began to lick him. He held his breath. But the beast didn't tear into him. It kept on licking his face and ears with the tenderness of a dog licking his pups. Chaim opened his yes again and hot tears rolled down his face.

"Wolf".

But Wolf had heard the call before it even passed Chaim's lips. The dog started scratching and throwing the freshly dug soil around Chaim. After a while he tried to pull Chaim's arm and when it wouldn't budge, he kept on digging with a fierce animal persistence.

It was nearly dawn when Chaim, released from his tomb put his arm around Wolf's head.

Man and his dog found each other again.

With Compliments of . . .

TORONTO FASHIONS

PTY. LTD.

MANUFACTURERS OF SKIRTS, SLACKS AND SPORTSWEAR

★ ★ ★ ★ ★

183 FLINDERS LANE, MELBONRNE, 3000

Telephone: 654-3188

עטל קאָוועַנסקאַ און לעוו קאַגאַן קומען קיין מעלבורן

אויף דער איינלאַדונג פון דער „קדימה" גרייט זיך יידיש מעלבורן אויפצונעמען דאָס אַרטיסטן־פּאָרל עטל קאָוועַנסקאַ (געוועזענע הויפּט־אַרטיסטין פון שלמה מיכאָעלסעס יידישן מלוכה־טעאַטער אין מאָסקווע) און לעוו קאַגאַן (קאָמפּאָזיטאָר און פּיאַניסט), וועלכע זענען איצט תושבים אין ישראל.

עטל קאָוועַנסקאַ איז שוין היינט אַן אַרטיסטין אין „הבימה" און איז אויך באַקאַנט ווי אַ זינגערין און אינ־טערפּרעטאַטאָרין פון יידישע, העברעאישע און רוסישע לידער.

לעוו קאַגאַן האָט אין רוסלאַנד געשאַפן 6 אָפּערע־טעס, געשריבן סימפאָנישע מוזיק, קינדער־לידער, פיר באַלעטן און הונדערטער לידער, וועלכע זענען גוט באַ־קאַנט אין סאָוויעטן־פאַרבאַנד.

זייערע פּראָגראַמען זענען גוט צוגעטראַכט און גע־העריק צוגעקליבן. זיי נעמען אַריין פאָלקס־לידער, ווי אויך שאַפונגען פון אונדזערע קלאַסיקער און מאָדערנע מחברים. די לידער און רעציטאַציעס זענען געבונדן דורך דער קינסטלערין עטל קאָוועַנסקא מיט אַן אָריגינעלן פאַרבינדונגס־וואָרט, פול מיט רמזים, וואָס צוזאַמען מיט אירע שיינע באַוועגונגען, אויסגעצייכנטער דיקציע, הויכער קולטור און וואונדערבאַרער רעפּרעזענטאַציע שאַפט אַ קינסטלערישע שלימות.

צום דערפאָלג פון די קאָנצערטן ווירקט מיט אין אַ גרויסער מאָס די פּרעכטיקע מוזיק, טייל קאָמפּאָנירט און טייל אַראַנזשירט פון לעוו קאַגאַן, וועלכער איז דער פּיאַנאָ־באַגלייטער.

די קינסטלער עטל קאָוועַנסקאַ און לעוו קאַגאַן — אַ האַרציקן ברוכים הבאים!

י. ש.

אַכטונג יידישע שאַכיסטן אין מעלבורן

אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם וועלט־שאַך־פאַרמעסט, וואָס דאַרף פאָרקומען אין ישראל (יאַנואַר 1978) אָרדנט אין דער „קדימה"־שאַך־קלוב, צוזאַמען מיט דעם שאַך־קלוב פון דעם „נאָרט איסטערן צענטער" אַ שאַך־פאָר־פאַרמעסט פון יידישע שאַכיסטן אין מעלבורן בכדי אויס־צוטיילן 5 פאָרשטייער צו דער שאַך־אָלימפּיאַדע אין יש־ראל. דער פאָרפאַרמעסט וועט פאָרקומען 3 מאָל און די הויפּט־געווינער וועלן באַקומען פון דער ישראל־רעגירונג אומזיסטע רייזע־בילעטן און פולע אויסהאַלטונג בעת דער צייט פון דער שאַך־אָלימפּיאַדע.

דער ערשטער שאַך־פאָרפאַרמעסט קומט פאָר זונטיק דעם 17־טן יולי 1977, אין פינק־זאַל פון „קדימה", 7 סעלווין סטריט, עלסטערנוויק.

שאַכיסטן וואָס זענען פאַראינטערעסירט אָנטייל צו נעמען אין דעם שאַך־פאָרפאַרמעסט דאַרפן קלינגען צום פאָרזיצער פון „קדימה"־שאַך־קלוב מר. טאָפּיאָל אויף די טעלעפאָנען: פון 9 פרי ביז 5 נ"מ 528־2395, און פון 6 ביז 9 אָוונט — 528־2287, אָדער צום סעקרעטאַריאַט פון „קדימה": 53־1165, פון 1—5 נ"מ. וועגן די ווייטערדיקע 2 שאַך־פאַרמעסטונגען וועט באַזונדער געמאָלדן ווערן אין דער יידישער און יידיש־ענגלישער פּרעסע.

With Compliments of . . .

Spicer Sportswear Nominees Pty. Ltd.

582-6 NICHOLSON STREET,
NORTH FITZROY, VIC. 3068
TELEPHONES: 48-2151, 48-2152

Jetset Tours Pty. Ltd.

Package Deals

די בעסטע און ביליקסטע רייזעס ארום דער וועלט:

האָנג-קאָנג - סינגאַפּור - אייראָפּע און ישראל

אַמעריקע - יאַפּאַן - באַלי - אייראָפּע

●

18th Floor, M.L.C. Building

Cnr. Collins & Elizabeth Streets, Melbourne, 3000.

Telephone: 62-0041

A.H. B. WIENER 91-3885

דער פאַרזיצער פון דער קולטור־קאָמיסיע פון דער „קדימה", פריינד יאַשאַ שער, איז צוליב דעם אַרויסגע־פאָרן קיין ישראל און איז נישט לאַנג צוריקגעקומען מיט פּראַקטישע רעזולטאַטן און פּלענער אויף דער צוקונפט.

אַזוי ווי די „קדימה" איז נישט בכוח צו ברענגען אַלע פילמען, אַלע זינגער־אַרטיסטן-רעזשיסערן, אַלע פּרעלעגענטן־לעקטאָרן — האָט זי באַשלאָסן ברענגען בלויז די בעסטע.

פון די אַריבער 20 ישראל־פילמען, וואָס פריינד שער האָט אַדורכגעקוקט, האָט ער אויסגעקליבן בלויז עטלעכע:

1) דעם שטייגער־לעבן פילם „ס'וועט זיין גוט סאַ־לאמאניקא" (וואָס גייט איצט מיט גרויס דערפאָלג אין „קדימה");

2) „מיין מיכאל" — א קינסטלערישער פילם מיט אפרת לבי און אדד קטלר אין דער הויפּט־ראָל;

3) „צוויי הערצער", אַן אינטערעסאַנטער שפּאַנענדי־קער פילם מיט יהודה בר־כהן און לאה קעניג אין דער הויפּט־ראָל; און

3) „הערשעלע" — אַ מוזיקאַלישער פילם מיט מייק בורשטין אין דער הויפּט־ראָל, וואָס איז ערשט לעצטנס פאַרענדיקט געוואָרן.

אַ חוץ דעם זענען נאָך רעזערווירט געוואָרן אַנדערע פילמען.

פון די אַרטיסטן איז געלונגען צו ברענגען דעם באַ־ליבטן פאַרוויילער מייק בורשטין, וועלכער איז אויפ־געטראָטן מיט גרויס דערפאָלג אין מעלבורן און סידנעי.

די „קדימה" שטייט אין אונטערהאַנדלונגען מיט דער סאָוויעטיש־יידישער קינסטלערין (איצט אַן אַקטריסע אין „הבימה") עטל קאָוועסקי מיט איר מאַן, דעם מחי־קער לעוו קאַגאַן; מיט דער באַקאַנטער אָפּערעטן־אַק־טריסע די קאָלאָראַטור־סאָפּראַנאָ דזשעני קעסלער; די כאַראַקטער־אַקטריסע שוראַ גרינהויז-טורקאָוו; די פאָלקס־זינגערין לאה שלאַנגער; דער „הבימה"־אַרטיסט שמואל עצמון און אַנדערע.

דער דוד הערמאַן טעאַטער שטייט אין פאַרבינדונג מיט די רעזשיסערן: ישראל בעקער, אברהם ניניו און דעם פילם־רעזשיסער יואל זילבערג (פון „קוני לעמל אין תל־אביב", „הערשעלע").

די „קדימה" שטייט אויך אין קאָנטאַקט מיט עטלע־כע פּרעלעגענטן־לעקטאָרן וואָס זענען גרייט צו קומען אויף אַ באַזוך קיין אויסטראַליע.

עס זענען אויך איינגעקויפט געוואָרן ביי אַ פּופּציק יידישע און העברעאישע פּליטעס פאַר די ראַדיאָ־פּראָ־גראַמען.

עס ווערט אויך באַהאַנדלט איינער פון די גרעסטע פּראָיעקטן וואָס זענען ווען עס איז אונטערגענומען געוואָרן: דאָס איז דער באַזוך פון דער טרופּע „מיר זענען דאָ" (אנחנו כאן) — אַן אַנסאַמבל פון 110 אַרטיסטן (60 זינ־גער, 30 טענצער און 20 מוזיקער). „אנחנו כאן" טרעט אויף מיט גרויס דערפאָלג אין לאַנד און חוץ־לארץ און איז צונויפגעשטעלט פון די עולים פון רוסלאַנד.

מיט איין וואָרט, אַ סך מי און אַרבעט איז אַריינגע־לייגט געוואָרן אין אָט די צוגרייטונגען. איצט בלייבט בלויז איבער פאַר דער יידישער עפנטלעכקייט אַרויסצו־ווייזן איר אינטערעס, צולייגן אַ האַנט, און מיט געמיינ־זאַמע כוחות העלפן דורכצופירן די גרויסע אָנגעצייכנטע פּלענער.

ר—ס.

מיט געבויגענע קעפּ טרויערן מיר אויפן טויט פון אונדזער איבערגעגעבענעם פריינד
דעם איינציייטיקן פּרעזידענט און לאַנג־יאָריקער פאַרדינסטפולער ערן־אַדוואָקאַט

יואל אַקנאַ

דער פאַריתומטער פרוי **גוטשע** און קינדער **מרים** און **יעקב** — אונדזער טיפסטן מיטגעפיל

דער „קדימה"־קאָמיטעט

מיט טיפן ווייטיק האָבן מיר אויפגענומען די טרויעריקע ידיעה וועגן דעם טויט פון אונדזער לאַנג־יאָריקן מיטגליד פריינד

בנימין עזראָוויטש

געוו. מיטגליד פון „קדימה"־קאָמיטעט און פאַרדינסטפולער ביבליאָטעקאַר

דער פאַריתומטער פרוי **ד ב ו ר ה** און טאָכטער **סוזען** און **משפחה** — אונדזער טיפסטן מיטגעפיל

דער „קדימה"־קאָמיטעט

גראַף ראַניקער. די אינסטיטוציע האָט געהאַט גרויסע מעגלעכקייטן און איינפלוסן אין דער פּוילישער געזעלשאַפט. אויך זי האָט אָפּגעזאָגט די יידישע פאַרשטייער וועלכע ס'איז הילף פאַר די קינדער. דאַקעגן קאָרטשאַקן זענען זיי גרייט געווען אויסצובאַהאַלטן אויף דער „אַרישער" זייט. קאָרטשאַק האָט דעם אָנבאָט אָפּגעוואָרפן און באַגלייט די קינדער ביזן סוף.

מיט 35 יאָר שפּעטער האָט די פּוילישע רעגירונג [illegible]עטראָגן אַ פאָרשלאַג אין דער „יונעסקאָ" (קולטור־אָפּטיילונג פון די פאַראייניקטע פעלקער) צו באַערן דעם ד"ר יאַנוש קאָרטשאַק צו זיין 100־טן געבוירן־טאָג. דער פאָרשלאַג איז אָנגענומען געוואָרן און די פּייערונגען וועלן זיך אָנהויבן אין יאָר 1978.

גרויס פאַראינטערעסירונג מיט קאָרטשאַקן האָבן אַרויסגעוויזן די זין פון די מערדער פון די אַנדערהאַלבן מיליאָן יידישע קינדער.

אין דייטשלאַנד, אין דער שטאָט גיסען, איז אַנטשטאַנען אַ געזעלשאַפט, וועלכע טראָגט דעם נאָמען פון יאַנוש קאָרטשאַק. איר אויפגאַבע איז צו פּאָפּולאַריזירן די ווערק פון ד"ר קאָרטשאַק, וואָס איז געווען אַ שרייבער און באַקאַנטער פּעדאַגאָג. די געזעלשאַפט האָט באַשטימט אַן אויסצייכענונג פון 5000 מאַרק פאַר דאָקטוירים, וועלכע וועלן זיך אויסצייכענען אויפן געביט פון פּעדיאַטריע. די דאָזיקע אויסצייכענונג וועט אויסגעטיילט ווערן אין צוזאַמענהאַנג מיטן 100־טן געבוירן־טאָג פון יאַנוש קאָרטשאַק, וועלכע פאַלט אויס דעם 22־טן יולי 1978.

דער גרינדער פון צענטער צו פאָרשן די שאַפונגען פון יאַנוש קאָרטשאַק איז דער דייטשער געלערנטער עריך דאָזענראַט. די געלערנטע האָבן געגעבן דעם סיגנאַל: דער פאַרבאַנד פון די דייטשע פאַרלאַגן האָט באַשטימט אַ „קאָרטשאַק פרידנס־פּרעמיע". נאָך זיי זענען געקומען אַ גאַנצע ריי שולן און לערער־סעמינאַרן, וועלכע האָבן אָנגענומען דעם נאָמען פון יאַנוש קאָרטשאַק. כאַראַקטעריסטיש: די אַלע אינסטיטוציעס רעדן וועגן געלערנטן יאַנוש קאָרטשאַק. מיט קיין איין וואָרט ווערט אָבער נישט דערמאָנט קאָרטשאַק דער מאַרטירער, וועלכער איז דורך דייטשע הענט צוזאַמען מיט די יתומים אַריינגעוואָרפן געוואָרן אין גאַז־קאַמער.

די „יונעסקאָ", וועלכע איז באַהערשט דורך אַראַבישע און קאָמוניסטישע לענדער — דאַרף זיך פאַרנעמען מיט צוגרייטן די קאָרטשאַק־פּייערונגען. דאָס זענען די זעלבע לענדער וועלכע האָבן באַזייטיקט מדינת ישראל פון „יונעסקאָ". זיי, צוזאַמען מיט דער פּוילישער רעגירונג, וועלן עס דאַרפן די דאָזיקע פּייערונגען דורכפירן.

עס איז קלאָר, אַז פּייערונגען דורכגעפירטע לויט די אָנווייזונגען פון ברעזשניעוו, גערעק, קאַדאַפי און אַראַפאַט — וועלכע צילן אַרויסצוהויבן קאָרטשאַקן און פאַרשווייגן דעם אומקום פון זיינע דערצויגלינגען־יתומים — זענען אַ טראַגישע פאַרקריפּלונג פון אמת.

נעמענדיק אין באַטראַכט די אַנטוויקלונג פון ענין: קאָרטשאַק־פּייערונגען, האָט דער צווייטער וועלט־צוזאַמענפאָר פון יידישע קעמפער, פּאַרטיזאַנער און קאַצעטלער, וואָס איז פאָרגעקומען אין ישראל, אָנגענומען אַ ריכטיקן באַשלוס:

די אָנגעשלאָסענע פאַרבאַנדן און אַנדערע יידישע אינסטיטוציעס זאָלן אָרגאַניזירן פאַרזאַמלונגען, לעקציעס און אַנדערע אונטערנעמונגען, וועלכע זענען פאַרבונדן מיטן יאָרטאָג פון אומקום און געבוירן פון יאַנוש קאָרטשאַק דאָס יאָר (1977).

פאַרשטאַרקטע קולטור־טעטיקייט פון דער „קדימה"

„קדימה", די גרעסטע און וויכטיקסטע יידישע קולטור־אינסטיטוציע אין מעלבורן, צייכנט היי־יאָר אָפּ 65 יאָר פון קולטור־געזעלשאַפטלעכער אַרבעט.

איר טעטיקייט האָט זיך די לעצטע יאָרן שטאַרק פאַנאַנדערגעוואַקסן און גייט ווייט אַריבער די דלד אמות פון אירע נאָרמאַלע אַקטיוויטעטן.

די „קדימה" האָט אַרום זיך געשאַפן אַ גאַנצע ריי אָפּצווייגונגען, ווי: אַ ביבליאָטעק און לייען־זאַל; דעם דוד הערמאַן טעאַטער; אַ יוגנט־טרופּע טעאַטער; אַ שאַך־קלוב; דעם „הזמיר"־כאָר. זי גיט אַרויס אַ פּעריאָדישן זשורנאַל, וויזט רעגולער יידישע און ישראלדיקע פילמען און איז אויך פאַרבונדן מיטן היגן יידישן שול־וועזן, יידישע ראַדיאָ־פּראָגראַמען, יידישע לימודים אין פּרערען קאָלעדזש און קאָמיטעט פאַר יידישער קולטור אין ישראל.

אַ חוץ די רעפעראַטן, קאָלעקטיווע פאָרלעזונגען, לעבעדיקע ציַיטונגען, דאָס אָפּמערקן פון געבוירן־טעג, יובלען, און יאָרציַיטן פון פּערזענלעכקייטן, שרייבער אָדער פאַרצייכענען אַנדערע געשעענישן אין יידישן קולטור־געזעלשאַפטלעכן לעבן — אַלץ אויסגעפירט מיט אָרטיקע כוחות — מוז נאָך די „קדימה" פון צייט צו צייט אַראָפּצוברענגען קולטור־שליחים פון אויסלאַנד, ספּעציעל פון ישראל.

עס האָט זיך צוליב דעם געשאַפן די נויטיקייט אָנצוקניפּן און איינשטעלן אַן ענגערן פּערזענלעכן קאָנטאַקט מיט אויסלאַנד.

מדריכים. די „סענסאַציע" איז געווען, אַז די „קדימה"־אַפּיקורסים, די בונדישע „פּושעי־ישראלים", האָבן אַרויסגעטריבן אַלע רעליגיעזע ייִדן פון דער „קדימה" וועלכע זענען געקומען מיטהעלפן דורכפירן דעם סדר און און צווישן זיי ר' חיים סערעבריאַנסקי, פלוס די רבנים חיים און שלום גוטניק מיט זייערע פאַמיליעס, אַראָפּגעריסן די ווייסע טישטעכער, צוגענומען דעם פּסחדיקן וויין מיט די פּסחדיקע מצות און אַרויפגעגעבן אויף די טישן ברויט און קאָלבאַס מיט רוסישער וואָדקע פאַר די ארבע־כוסות...

די וואַקכאַנאַליע וואַקסט פון טאָג צו טאָג. די קמצאס און בר קמצאס ווילן עס זאָל זיך רודערן און מען וויל דערפון מאַכן אַ נאַציאָנאַל־רעליגיעזן בלוט־בלבול דורך די דאָזיקע ליגנערישע און פאַרלוימדערישע קלאַנגען, בכדי צו קענען געבן אַ שווערן מאָראַלישן קלאַפּ דער „קדימה" און אַלע איבעריקע ייִדישע קולטור־טוער אין דעם היגן ייִדישן ישוב.

די צוואה פון די געטאָ־קעמפער צו די על פּי נס לעבן געבליבענע איז געווען, זיי זאָלן זען מיט אַלע זייערע כוחות אַז מער קיין טרעבלינקעס זאָלן נישט זיין. איך האָב די דאָזיקע צוואה איבערגעגעבן אין מיין אָנגעשריבענעם אויפרוף צו דעם 34־טן יאָרטאָג פון וואַרשעווער געטאָ־אויפשטאַנד. אַלס איינער פון די על פּי נס לעבן־געבליבענע ווידערשטאַנד־קעמפער קעגן די נאַציס, אַלס איינער וואָס איז עוסק בצרכי ציבור קרוב 25 יאָר אין אונדזער ישוב, אַלס איינער וואָס איז שטאָלץ דערמיט וואָס ער איז פון די קולטור־טוער אין דער גרויסער ייִדישער קולטור־אָרגאַניזאַציע „קדימה" וועלכע האָט אַ שם איבער אַלע ייִדישע ישובים אין דער גאָרער וועלט — וועל איך מיט אַלע כוחות אָפּהיטן די צוואה, אַז מער קיין טרעבלינקעס זאָלן נישט זיין; און איך וועל אויך מיט אַלע כוחות זיך באַמיען, אַז קיין קמצאס און בר קמצאס זאָלן אין אונדזער ייִדישער געזעלשאַפטלעכער אַרבעט נישט האָבן קיין פּלאַץ און במילא וועלן נישט זיין קיין חורבנס — נישט קיין פיזישע און נישט קיין מאָראַלישע.

וו. יאַבלאָנסקי

צום ענין קאָרטשאַק־פייערונגען

יאַנוש קאָרטשאַק (זיין אמתער נאָמען איז געווען: ד"ר הענריק גאָלדשמיט) איז געווען דער שעפער פון דער קינדער־רעפּובליק אויף קראָכמאַלנע 92, אין דער הויפּט־שטאָט פון פּוילן — וואַרשע. אין דער צייט פון דער נאַצי־תקופה האָט קאָרטשאַק ווייטער געפירט דאָס יתומים־הויז אויף שענגע 16 — ביז דעם 5־טן אויגוסט 1942.

אין דעם טאָג האָבן די קינדער און זייערע דערציער מאַרשירט איבער די אויסגעשטאָרבענע גאַסן פון וואַרשע צום „אומשלאַגס" פּלאַץ אויף סטאַווקי. די איינציקע באַגלייטער פון די צום טויט פאַרמשפּטע קינדער זענען געווען די ייִדישע פּאָליציאַנטן. אויסגעשטעלט אין אַ מוסטערהאַפטער אָרדענונג, זענען די קינדער געגאַנגען זייער לאַנגזאַם. יעדע גרופּע איז געפירט געוואָרן דורך אַ דערציער. דאָס זענען געווען: יאַנוש קאָרטשאַק, סטעפאַניאַ ווילטשינסקאַ, עדוואַרדאַ בראָניסלאַווסקאַ און משה שטערנפעלד.

אויסער די ס.ס.־לייט, געפינט זיך קיינער נישט אויפן „אומשלאַג"־פּלאַץ. די קינדער ווערן אַרומגערינגלט פון די האָרדעס באַוואָפנטע ס.ס.־לייט. די קינדער און זייערע דערציער פאַרהאַלטן זיך רואיק און מיט ווירדע. יעדע גרופּע גייט אַריין אין אַ וואַגאָן. די לעצטע גייען אַריין די דערציער. יאַנוש קאָרטשאַק גייט אַריין מיט צוויי פיר־יאָריקע ייִנגלעך אויף די הענט. די טירן פון די וואַגאָנען ווערן פאַרהאַקט, און ביי אַ טויטער שטילקייט רירט דער צוג אין דער ריכטונג פון טרעבלינקע — וואו עס זענען פאַרגאַזט און פאַרברענט געוואָרן זעקס הונדערט טויזנט קדושים.

פּלוצלינג דערהערט זיך אַ שטיל געזאַנג פון די וואַגאָנען. דאָס איז אַן אַלטער ייִדישער ניגון, וועלכער ווערט שטאַרקער און שטאַרקער, ביז דער צוג פאַרשווינדט.

די ליקווידאַציע פון וואַרשעווער ייִדנטום האָט זיך אָנגעהויבן מיטוואָך, דעם 22־טן יולי 1942. פון דעם טאָג אָן ווערן ליקווידירט די עלטערן־היימען; די שפּיטעלער מיט קראַנקע; די קינדער־אינטערנאַטן. דאָס יתומים־הויז אויף שענגע 16 און די אָפּטיילונג אויף טוואַרדע געהערן צו די לעצטע אינסטיטוציעס וואָס זענען ליקווידירט געוואָרן.

ווען עס האָט זיך אָנגעהויבן די ליקווידאַציע פון די ייִדישע אינסטיטוציעס, האָבן ייִדישע טוער, וועלכע האָבן קאָנספּיראַטיוו געאַרבעט אויף דער „אַרישער" זייט — באַקומען אַ באַפעל אָנצוקניפּן קאָנטאַקטן מיט פּוילישע קינדער־היימען, וועגן איינאָרדענען אַ צאָל גוט אויסזעענדיקע קינדער (ד.ה. אַזעלכע, וועלכע זעען נישט אויס ווי ייִדישע) אין דער פאַרצווייגטער נעץ פון פּוילישע קינדערהיימען. זיי האָבן זיך אויך פאַרבונדן מיט דער „רעגעאַ" (הויפּט־ראַט פאַר סאָציאַלער שוץ).

דאָס איז געווען די איינציקע אינסטיטוציע וועלכע האָט צוגעטיילט הילף פאַר שפּיטעלער, קינדער־היימען, וועלכע זענען אויסגעהאַלטן געוואָרן דורך די נאַציס. אין דער הויפּט־אָנפירונג פון „רעגעאַ" איז געשטאַנען דער

אַקטיאָרן וואָס שפּילן אויס דעם סיפּור־המעשה. מען קען זיי באַטראַכטן ווי קולטורעלע פאַרמיטלערס. דורך זיי זעט דער צוקוקער, צי ער קען יידיש, צי ער לייענט די ענגלישע אונטער־טיטלען, אויף ווי ווייט דער מזרח־אייראָפּעישער עבר לאָזט זיך אויסטייטשן ביים היינטיקן טאָג.

דער באַהאַלטענער פּעדאַגאָגישער ציל פונעם פילם איז צו באַווייזן, אַז דער מהות פון אָט דעם עבר לאָזט זיך יאָ אויסטייטשן מיט די באַשיידנסטע מיטלען. מען דאַרף נישט זיין קיין וויליאַמסבורגער חסיד, מ׳דאַרף נישט אויסבויען קיין מוסטער־שטעטל מיט אַ הילצערנער שול. ס׳איז גענוג אַ גרופּע יונגוואַרג וואָס לאָזט זיך באַהערשן פון דער פאַנטאַזיע כדי זיי זאָלן קענען אויפכאַפּן און פאַראייגענען די פאַרשוואונדענע וועלט אַ חוץ דעם פעלט נאָך איין באַשטאַנד־טייל — די שפּראַך, וואָס אָן איר קען קיין קינסטלערישע רעקאָנסטרוקציע גאָר נישט געמאָלט זיין. אָן יידיש קאָן מען צום פּינטעלע ייד נישט דערגיין. דאָ וועט שוין קיין מזל אויך נישט העלפן.

(„יוגנט־רוף״).

י. אָרבאַך

די נייע בר-קמצאס

אין „אַדרעס פון פּרעזידענט״ מאָנטיק דעם 18־טן אַפּריל ה״י האָט מר. אַרנאָלד בלאָך, פּרעזידענט פון „באָרד אָף דעפּיוטיס״ פאַרגעוואָרפן דער „קדימה״, אַז דער פּסחדיקער סדר וועלכן זי האָט איינגעאָרדנט פאַר די רוסישע יידן, איז נישט געפירט געוואָרן אין רעליגיעזן נוסח. אויך צוויי רבנים האָבן וועגן דעם געדרשנט אין זייערע סינאַגאָגעס פון בעלעמער, טאַדלענדיק די „קדימה״.

מיר ברענגען דאָ די נישט־געהאַלטענע רעדע פון אַ „באָרד״־מיטגליד, פריינד י. אָרבאַך.

די רעדאַקציע

ביי דעם קלאַסיקער פון דער יידישער ליטעראַטור, י. ל. פּרץ, אין זיין ווערק „געדאַנקען און אידייען״, געפינען מיר אַ טרעפלעכע אָפּשאַצונג וועגן קליינע בעל־הבתימלעך, קליינע רבנימלעך וועלכע מאַכן פּירושימלעך צו די עשרת־הדברות און ספּעציעל צום געזעץ „לא תענה ברעך עד שקר״. זיי, די קליינע מענטשעלעך, מאַכן דעם פּירוש, אַז מען מעג עובר זיין אויף דעם דאָזיקן געבאָט ווען מען קען באַגראָבן אַ פּרנסה־שונא אָדער אַן אידייאישן שונא. י. ל. פּרץ האָט אויך געוואָרנט, אַז די געשיכטע וועט זיך איבערחזרן אויב מען וועט נישט לערנען פון דער פאַרגאַנגענהייט.

איך האָב געבראַכט די דאָזיקע געדאַנקען פון יידישן קלאַסיקער, כדי צו מאַכן אַ פאַרגלייך מיט דער שפּאָגל־נייער צעקאָכעניש אין אונדזער שטאָט, וואו די זעלבע בעלי־ביתלעך און די זעלבע רבנים האָבן זיך מתיר געווען עובר צו זיין אויף דעם געבאָט: „לא תענה ברעך עד שקר״. זיי האָבן אויך פאַרגעסן די געשיכטע, אַז צוליב „קמצא בר קמצא איז חרוב געוואָרן ביתר״...

פרעג איך זיך אַליין און פרעג די פּני העיר: וואָס איז געשען? וואָס ווילן ווידער די נייע קמצא ובר קמצאס פון אונדזער ישוב?

מ׳האָט איינגעלאַדן די „קדימה״ און אירע קולטור־טוער צו העלפן איינאָרדענען אַ פּסח־סדר פאַר די רוסישע יידן וועלכע האָבן זיך נישט לאַנג צוריק באַזעצט אין מעלבורן; פאַר די דאָזיקע רוסישע יידן, וואָס ווייסן נישט ווי עס זעט אויס אַ יידישער אות, וואָס ווילן וויסן בלויז, ווי דער „שאינו יודע לשאול״, וואָס אַזוינס איז דער „יעווערעיסקי פּסח״...

האָבן די קולטור־טוער פון „קדימה״, צוזאַמען מיט די פאָרשטייער פון דער וועלפער־סאָסייטי אָפּגעגעבן צייט און מי, אַז אַזאַ סדר זאָל פאָרקומען און אין די ראַמען פון די מעגלעכקייטן געבן אַ באַגריף די דאָזיקע רוסישע יידן וועגן די שיינע פרייהייט־באַלאַדעס פון דער הגדה און אויך באַשיינען דעם סדר מיט אַ יידיש ליד און רעציטאַציע, וואָס האָבן אַ שייכות מיט דער באַפרייאונגס־אידיי פון דער הגדה.

נאָך מער, די „קדימה״־טוער האָבן מסכים געווען, אויף דעם פאַרלאַנג פון געוויסע רעליגיעזע טוער, וועלכע האָבן נישט געהאַט קיין שום שייכות מיט דער אָרגאַניזאַציאָנעלער צוגרייטונג פון דעם דאָזיקן סדר, אַז מען זאָל כשרן די קיך פון דער „קדימה״ און אויך מסכים געווען מפּני דרכי השלום, אַז ר׳ חיים סערעבריאַנסקי זאָל אויך געבן זיין צושטייער, זיין מיטבאַטייליקט אין דעם סדר מיט געוויסע רעליגיעזע צערעמאָניעס.

איז דאָך וואויל און פיין. אָבער נישט ביי די מאָדערנע קמצא ובר קמצאס פון היגן יידישן ישוב. זיי האָבן נישט געקענט צולאָזן דעם געדאַנק, אַז די וועלטלעכע „קדימה״ זאָל ביי זיי צונעמען דעם מאָנאָפּאָל פון זיין די דעה־זאָגער איבער יידישער טראַדיציע. און זיי זענען אַרויס מיט דעם שקר, אַז די „קדימה״־אפּיקורסים, און די בונדיסטן האָבן נישט מער און נישט ווייניקער נאָר פאַרשוועכט די יידישע רעליגיע! און צוויי רבנים, אָנשטאָט צו דרשענען וועגן דער גרויסער געפאַר פון אַסימילאַציע און מאַזאָכיסטישער שנאה צום יידישן פאָלק ביי אַ געוויסן טייל פון דער יידישער יוגנט אין אונדזער ישוב; אָנשטאָט צו רעדן וועגן דער געפאַר פון געוויסע קרייזן אין דעם נישט־יידישן טייל פון אויסטראַליע לגבי דעם היגן יידישן ישוב — האָט מען בעסער פאַרשפּרייט „סענסאַציעס״ און זאָלן די צאן־קדשים האָבן הנאה פון זייערע

דוד־הירש ראַסקעס

אַ נייער יידישער פילם

דאָס מזל (1975), האַלב־שעהדיקער יידישער קלאַנג־פילם. פּראָדוצירט, רעזשיסירט, סצענאַר און אָריגינעלע מוזיק פון יהושע וואַלעצקי

מיר האָבן שוין ברוך־השם פילמען וואָס ווייזן דעם יידישן לעבנס־שטייגער פון וויגל ביז צום אָרון. אין *The Lies My Father Told Me* קען מען זען אַ ברית; אין *The Apprenticeship of Duddy Kravitz* — אַ בר־מצווה־פּאַרס; אין *The Mad Adventures of Rabbi Jacob* — אַ מער ווייניקער נאָרמאַלע צערעמאָניע; אין אַ צאָל פילמען ווייזט מען חופה־וקידושין; אין העסטער סטריט זעט מען אַ געראָטענע סצענע פון אַ גט, און אין אַ שפּאָגל־נייעם קאַנאַדער פילם *The Mourning Suit* קען מען זען ווי מען איז מטהר אַ מת פון אָנהייב ביזן סוף. אמת, אין ס'רוב פון די פילמען מוז אַ געניטער צוקוקער לאַכן פון דעם גאַנצן אָנשטעל, ווייל די כלומרשט פרומע יידן אויפן עקראַן קענען אפילו נישט אַרויסזאָגן די ברכות ווי געהעריק. דער ישראלדיקער אַקטיאָר אין „ליגנס וואָס דער טאַטע האָט מיר פאַרציילט" פלאָנטערט דעם ספרדישן און אַכשנזישן אַרויסרעד, אָבער באַוואָרנט זיך קעגן אַ ברכה לבטלה מיטן „אַדוישעם". דאָס טוען אויך אַנדערע. ווילט זיך פרעגן דערויף אַ קלאָץ־קשיא: ממה נפשך, אויב מחמת פרומקייט האָסטו מורא אַרויסצוברענגען גאָטס נאָמען אויפן עקראַן, אין דער פאָרם „אַדאָנוי", וואָס אַליין איז עס אַ מין עופעמיזם, איז וואָס־זשע פאַרנעמסטו זיך מיט אַזאַ אפּיקורסות ווי פילם (און טיטילירסט אונדז מיט נאַקעטע פרויען דערצו)? אָדער פאַרקערט, אויב די פרומקייט איז בלויז לשם קאָלאָריט, איז מאַך כאָטש אַ ברכה ווי עס געהער צו זיין!

קען מען שוין, הייסט עס, לערנען אַ קורס וועגן יידישן רעליגיעזן לעבנס־שטייגער בלויז אויפן סמך פון נייע קאָמערציעלע פילמען. און מיר האָבן דאָס פולע רעכט צו פאָדערן פון זיי אויטענטישקייט, ווייל די פילמען גופא פּרעטענדירן דערויף. נאָך מער: די גאַנצע באָקס־אָפיס־אַטראַקציע פון די פילמען ליגט אין זייער יידישער ספּעציפישקייט. ווען נישט די יידישע ווערטער, געשטאַלטן און סצענעס אין „ליגנס וואָס דער טאַטע האָט מיר פאַרציילט" און „העסטער סטריט", וואָלט זייער אָרעמע סיפור המעשה און צו מאָל נאָך אָרעמערע פילם־טעכניק בכלל נישט געהאַט קיין אָפּקלאַנג. אָבער מימעטישער רעאַליזם איז בלויז איין סטיל און איין אופן ווי אַרויסצוהייבן יידן און די יידישע קולטור אויפן עקראַן.

אויב מען האָט גרויסע פינאַנסיעלע מיטלען, און אַליין איז מען גאַנץ דערווייטערט פון יידן, איז דאָס אפשר דער בעסטער און זיכערסטער אופן. ווי איז אָבער דער דין ווען דער רעזשיסער האָט גאָר באַגרענעצטע פינאַנסן און זעען זעט ער אַלץ מיט יידישע אויגן, צי זיינע העלדן מאַכן ברכות צי נישט?

אַזאַ איינער איז יהושע (דזשאָש) וואַלעצקי, וואָס מיט אַ בודזשעט פון פינף טויזנט דאָלאַר האָט ער אונדז צוגעטראָגן אַ יידישן קלאַנג־פילם מיטן נאָמען „דאָס מזל". דאָ האָבן מיר פונקט דעם פאַרקערטן פענאָמען ווי אין די אויבן דערמאָנטע פילמען. די ראָם פאַרן פילם איז אַן אַלגעמיין מענטשלעכע. די שפּילערס, וואָס מיט איין, אויסנאָם זענען זיי קינדער, מאַכן נישט דעם אָנשטעל פון אויטענטישקייט, נאָר שפּילן סטערעאָטיפּישע ראָלעס (פון דערוואַקסענע) אויף אַ וויציק־סטיליזירטן אופן. און דאָך איז דער פּראָדוקט עכט און יידישלעך, ווייל די טעמע פונעם פילם איז פאַנטאַזיע און פאָלקלאָר אין זייער באַציאונג צו דער רעאַליטעט, און דער מזרח־אייראָפּעאישער עבר אין זיין באַציאונג צום היינט.

ביים אָנהייב פון „דאָס מזל" זיצט אַן עלטערער ייד (געשפּילט פון פישל קאָלקאָ) אונטער אַ בוים און פאַרציילט אַ טראַדיציאָנעלע פאָלקס־מעשה (אַרויסגענומען פון י. ל. כהנס זאַמלונג), פאַר אים זיצט אַ גרופּע יונגוואַרג וואָס הערן זיך צו בלויז מיט איין אויער. עס איז זומערלעך און מען קען נישט איינזיצן אויפן אָרט. אָבער פּלוצים ווערן די זעלבע שטיפעריש קינדער מגולגל אין די געשטאַלטן פון דער מעשה: איין ברודער אַ קבצן אין זיבן פאָלעס, דער צווייטער אַ גביר. דער ערשטער האָט קינדער, דער צווייטער — אַ ווייב אַ מרשעת. די סצענע־דעקאָראַציעס און קאָסטיומען זענען מינימאַלע — נאָר דאָס וואָס קינדער קענען אַליין צוטראַכטן. פאַראַן אַ פּאָר שטייגערישע מאָמענטן, ווי למשל אַ פּורים־שפּיל אויפגעפירט פאַרן ברודער דעם גביר. דאָס וואָס שאַפט דאָס געפיל פון עכטקייט, איז זיכער נישט דאָס שפּילן זייערס, אפילו נישט זייער יידיש (וואָס עלטערע רעדן אונטער), נאָר עפּעס אַנדערש — די נאַטור.

וואַלעצקי האָט פאַרשטאַנען, אַז בלויז די נאַטור קען דאָ שאַפן די נייטיקע ראָם נישט נאָר פאַר דער פאָלקס־מעשה, נאָר פאַרן גאַנצן מזרח־אייראָפּעאישן לעבנס־שטייגער. די צוויי שענסטע סצענעס אינעם פילם זענען דאָרט וואו די שלאָפנדיקע מזלות באַווייזן זיך אין פעלד און וואו די הון פּיקעט דאָס וואונדער־איי.

די קינדער אין „דאָס מזל" זענען מער ווי סתם

אָנהויב אײַנגעלאַדן די סעקרעטאַרין פון „אַמנעסטיע" פּרוי רייען פאַרצושטעלן דעם גאַסט ד״ר פיינבערג. זי האָט דערציילט, אַז דאָס יאָר 1977 איז דאָס יאָר פון „געפאַנגענע פון געוויסן". הונדערט טויזנט פּאָליטישע אַרעסטירטע זענען פאַראַן אין דער וועלט. „אַמנעסטיע־אינטערנאַציאָנאַל", דורך אירע אַקציעס אין פאַרשידענע לענדער דערגרייכט אָפט צו באַפרייען פּאָליטישע אַרעסטירטע. אין 110 לענדער זענען פאַראַן פּאָליטישע אַרעסטירטע; מיר דאָ זענען פריי און מיר קענען עפּעס טאָן פאַר אָט די אומגליקלעכע מענטשן. מיר האָבן אַראָפּגעבראַכט וויקטאָר פיינבערגן און די ענגלישע און אויסטראַלישע פּסיכיאַטרען־פאַראיינען האָבן אויפגעהויבן דעם קאַמף קעגן די אוממענטשלעכע מעטאָדן פון פּסיכיאַטרישע רעפּרעסיעס.

דער גרויסער און פאַרשידנאַרטיקער עולם, דערונטער פיל רוסישע יידן, וועלכער איז געקומען הערן דעם רעדנער, האָט אים וואַרעם אויפגענומען און געדאַנקט מיט הייסע אַפּלאָדיסמענטן.ביים אַרויסגאַנג פון זאַל איז פאָרגעקומען אַ זאַמלונג לטובת דער אָרגאַניזאַציע „אַמנעסטיע־אינטערנאַציאָנאַל".

וואָס יידן זאָגן – וואָס זאָגן יידן נישט...

פאַרצייכנט פון **רוטעלעס**

דעם לעצטן פּסח בין איך געווען אַ טוריסט. געפאָרן פאַרברענגען יום־טוב אין ישראל. מיינט איר דאָך, אַז איך בין געווען דער איינציקער. חלילה! ביי אַ טויזנט יידן האָבן היי־יאָר עולה רגל געווען. ווער צו קינדער, ווער צו קרובים און ווער סתם אַזוי, אָנקוקן דאָס לאַנד. ווען איך ס'האָב נאָר נישט באַגעגנט — האָט געהאַלטן ביים פאָרן און אַלע האָבן גערעדט פון וועג...

שוין באַלד אויף טולאַמאַרין, האָב איך זיך דערפילט, אַז איך בין שוין אין ישראל... ווער עס פאָרט, ווער עס קומט באַגעגענען און ווער באַגלייטן. קומט צו צו מיר אַ ייד און זאָגט:

— איר ווייסט? — די קדימה" מאַכט דאָך אַזעלכע גוטע געשעפטן ביים אַראָפּברענגען פילמען און אַרטיסטן. ס'וואָלט געווען אַ פּלאַן, ווען די „קדימה" קויפט אַן אייגענעם עראָפּלאַן. ס'איז דאָך אַ ריזן־ביזנעס.

— גייט, פאַרדרייט איך אייער קאָפּ! — ענטפער איך. — די „קדימה" וועט זיך נישט אַריינלאָזן אין אַזעלכע לופט־געשעפטן"...

דערווייל האָט מען איבערגעגעבן דורכן הילכער, אַז עס איז געקומען די צייט צו „באָרדן דעם פליגער", איז געוואָרן אַ טומל מיט אַ רעש פון די ווינטשעוואַניעס און פון קושעניש... אינעם גרויסן הו־האַ האָב איך אַריינגעכאַפּט עטלעכע קושן פון ווייבער, וואָס איך קען זיי גאָר נישט...

אַדורכגעגאַנגען די גאַנצע פּראָצעדור פון קאָנטראָלירן די דאָקומענטן, איבערקוקן דעם באַגאַזש, באַטאַפּן און מאַכן אַן „עקס־ריי" פון איך — איז מען אַרויף אויפן עראָפּלאַן און אָנגעהויבן פאַרנעמען די ערטער...

אונדזער עולם, זאָל געזונט זיין, האָט אָבער געמיינט, אַז מען איז אויף אַ פאָרשטעלונג אין יידישן טעאַטער, האָט מען גענומען פאַרכאַפּן די „בעסטע ערטער"... אַ „בעסער אָרט" אין עראָפּלאַן איז ביים פענסטער. טאָמער ווערט אין „פליגער" דושנע — קאָן מען אַ ביסל עפענען ס'פענסטער און אַריינכאַפּן אַ ביסל פרישע לופט...

ביים פאַרכאַפּן די ערטער, האָט זיך געמאַכט אַזוי, אַז מיין שכנס ווייב איז אויסגעקומען זיצן פונקט אַקעגן. פרעגט מיר מיין שכן, צי ס'וואָלט מיך נישט געאַרט, אויב איך בייט זיך מיט זיין ווייב מיט די ערטער.

— מיטן גרעסטן פאַרגעניגן — זאָג איך. „וואָס? אַזוי שטאַרק האָט איר זי ליב, אַז איר ווילט זי נעבן זיך?"

— חלילה — ענטפערט מיין שכן — איך וויל זי נעבן זיך, איך זאָל זי נישט דאַרפן אָנקוקן אַזוי לאַנג...

געפלויגן איז מען מיט „אַל־איטאַליאַ", וואָס פליט דירעקט קיין תל־אביב. 26 שעה נאָכאַנאַנד, זיצן אויף איין אָרט, איז נישט קיין גרויסער פאַרגעניגן. מיין שכן האָט זיך יעדע ווײַלע אויפגעהויבן.

— וואו הין גייט איר? — פרעג איך אים.

— איך גיי „אויסציען די פיס" — ענטפערט ער.

אַז איר פליט, באַוועגט זיך די צייט אויך. אַמאָל פאָרויס און אַמאָל צוריק. ס'הענגט אָפּ אין וועלכער ריכטונג איר פליט. צוליב דער ענדערונג אין דער צייט, האָבן מיר טאַקע אין איין טאָג אַריינגעכאַפּט דריי מיטאָגן. מיין שכנטע פון דער לינקער זייט, האַלט כסדר אין איין באַקלאָגן זיך אויף איר געזונט. איר „אולצער" לאָזט איר נישט לעבן. און אַז איך האָב זי געפרעגט פאַרוואָס זי היט זיך נישט און עסט אַזוי פיל, האָט זי מיר געענטפערט, אַז אַן „אולצער" קריגט מען נישט פון דעם וואָס דו עסט, נאָר פון דעם, וואָס עס עסט דיך...

אָנגעקומען מיט מזל פאַרטאָג אין לוד, זע איך: עס שטייען צוויי עראָפּלאַנען — פון איינעם גייען מענטשן אַראָפּ און אויפן צווייטן — גייען מענטשן אַרויף. פרעג איך: „ווער זענען זיי?" ענטפערט מען מיר:

— די יידן וואָס גייען אַראָפּ זענען עולים און די וואָס גייען אַרויף זענען יורדים...

נו, קענט איר דאָ קלוג ווערן?

אַן ערך דרייסיק טויזנט געוויסנס־אַרעסטירטע זענען פֿאַראַן אין סאָוויעט־רוסלאַנד און הונדערטער פֿון זיי געפֿינען זיך אין פּסיכיאַטרישע שפּיטאָלן, וואו מען מאַכט פֿון געזונטע מענטשן — משוגעים.

די איצטיקע אָפּאָזיציע אין סאָוויעט־רוסלאַנד איז אַנטשטאַנען אַלס רעזולטאַט פֿון אַ טראַנספֿאָרמאַציע פֿון דער טעראָר־געזעלשאַפֿט אין סטאַלינס צייטן. מיליאָנען זענען דאַן געוואָרן עלימינירט; גאַנצע פֿעלקער זענען געוואָרן איבערגעוואָרפֿן אין אַנדערע ווייטע געגענטן און געוואָרן אויסגעריסן מיטן וואָרצל פֿון זייער לאַנד און היימען וואו זיי האָבן זינט דורות געלעבט. די סאָוויעטישע געזעלשאַפֿט איז געצוואונגען געוואָרן אָנטייל צו נעמען אין די דאָזיקע רעפּרעסיעס. מענטשן זענען פֿאַרוואַנדלט געוואָרן אין שקלאַפֿן, ווי למשל די קאָלכאָזניקעס. זיי קענען נישט באַקומען קיין פּעסער און ממילא קענען זיי נישט פֿאַרלאָזן די דערפֿער.

— עס איז אַ שאַנדע און פֿלעק אויף דער מערב־קולטור, וואָס אַזעלכע גייסטער ווי: בערנאַרד שאָו, אַנדריי זשיד, ראָמען ראָלאַן און פֿיל אַנדערע זענען געווען די אַפּאָלאָגעטן פֿון סאָוויעטישן רעזשים.

אָבער דער סאָוויעטישער מיטאָס האָט זיך געענדיקט נאָך אין כרושטשעווס צייטן. זיי אַליין זענען נישט געווען זיכער מיט זייער אייגענעם לעבן. דאַן האָט זיך אָנגעהויבן דער קאַמף פֿאַר מענטשן־רעכט. מענטשן האָבן נאַאיוו געגלויבט, אַז כרושטשעוו וועט קאָנסעקווענט דורכפֿירן די דעמאָקראַטיזאַציע פֿון דעם סאָוויעטישן רעזשים. מען האָט אָנגעהויבן צו פֿאַררופֿן זיך אויף פּונקטן פֿון דער קאָנסטיטוציע; מענטשן האָבן אָנגעהויבן זיך צוהערן צו די ראַדיאָ־טראַנסמיסיעס פֿון אויסלאַנד און מען איז געוואָר געוואָרן וועגן דעם בירגער־קריג וואָס קומט פֿאָר אין אייגענעם לאַנד — אין אוקראַינע, גרוזיע און די באַלטישע לענדער.

די שטילע מערהייט האָט אָנגעהויבן צו דערוואַכן

אַלקאָהאָליזם איז אַ פֿאַרשפּרייטע דערשיינונג אין סאָוויעט־רוסלאַנד און די שפּיטאָלן זענען פֿול מיט זיי — מענטשן האָבן פֿאַרלוירן דעם ציל אין לעבן. די רעגירונג קען נישט עלימינירן די אָפּאָזיציע, ווייל דאָס וואָלט געהייסן זיך אומקערן צום גרויסן טעראָר פֿון סטאַלינס צייטן. זיי מוזן זיך היינט מער רעכענען מיט דעם אָפּקלאַנג אין דער מערב־וועלט.

* * *

דער אָפּקלאַנג פֿון פֿיינבערגס רעדע איז פֿיל געשטערט געוואָרן דורך זיין שווערן ענגליש וועלכן ער האָט געמוזט רעדן (ער האָט דערציילט, אַז במשך די פֿינף יאָר אין דעם משוגעים־שפּיטאָל האָט ער כמעט פֿאַרגעסן די ענגלישע שפּראַך וועלכע ער האָט פֿריער געהאַט געלערנט).

ענטפֿערס אויף פֿראַגן

פֿון די פֿראַגן, וואָס זענען אים געשטעלט געוואָרן מצד דעם עולם זענען אַרויסגעקומען טייל זייער אינטערעסאַנטע געדאַנקען:

- רוסלאַנד האָט נישט קיין שום צוקונפֿט...
- נישט נאָר די נאַציאָנאַלע מינדערהייטן ליידן פֿון דעם רעזשים, אויך די רוסן...
- די ציוניסטן זענען געווען טעטיק און מ'האָט זיי אַרעסטירט אין די לאַגערן...
- אויך די רוסן האָבן זייער נאַציאָנאַלע באַוועגונג און זייער גייסטיקער פֿאָרשטייער איז אַלעקסאַנדער סאָלזשעניצין; אָבער ער איז צו גרויס צו רעפּרעזענטירן בלויז די רוסן. זיין בוך „גולאַג אַרכיפּעלאַג" האָט געמאַכט אַ רעוואָלוציע אין אונדזער לעבן. דאָס איז אַן אָפּקלאַנג און אין הסכם מיט דער רוסישער קולטור־טראַדיציע... ווייניק מענטשן אין רוסלאַנד טיילן די פּאָליטישע מיינונגען פֿון סאָלזשעניצין, אָבער דאָך איז ער היינט דער גרעסטער רוסישער שרייבער...
- די באַוועגונג פֿאַר מענטשן־רעכט איז אַ פֿאַרשידנאַרטיקע. די ברידער מעדוועדיעוו זענען מאַרקסיסטן און זייער עטיק איז אַ משונהדיקע... זיי פֿירן אונטערהאַנדלנגען מיט דער רעגירונג צו ליבעראַליזירן דעם רעזשים...
זיי האַלטן אַז ברעזשניעוו איז בעסער פֿאַר שעליעפּין... זיי אַטאַקירן סאַכאַראָון...
- עס עקזיסטירט אין רוסלאַנד אַ גרופּע פֿון אַמנעסטיע־אינטערנאַציאָנאַל, אָבער זיי זענען אַלע אין תּפֿיסה...
- צי זענען די סאָוויעטן אַנטיסעמיטיש — יאָ... די אמתע רוסישע אינטעליגענץ איז אין תּפֿיסה און זיי זענען קעגן אַנטיסעמיטיזם...
- יעווטושענקאָ — אַ מאָל איז ער געווען אַ פֿיינער דיכטער; היינט איז ער אַן אַגענט פֿון דער ק.ג.ב. און אַ פּראָפּאַגאַנדיסט פֿאַרן רעזשים...
- ענדערונגען צום בעסערן זענען געוויס פֿאָרגעקומען; דער סאָוויעטישער רעזשים היט נישט אָפּ קיין שום יורידישע רעכט, אפֿילו נישט זייער אייגענע...

* * *

ד"ר וויקטאָר פֿיינבערגס אַרויסטריט איז אָרגאַניזירט געוואָרן דורך דער „קדימה" צוזאַמען מיט דער אָרגאַניזאַציע „אַמנעסטיע־אינטערנאַציאָנאַל" וועלכע האָט אים דאָ אַהער אַראָפּגעבראַכט.

דער פֿאָרזיצער פֿון דער לעקציע, דער ערן־סעקרעטאַר פֿון „קדימה" פֿריינד פּיניע רינגעלבלום, האָט אין

ה. באַכראַך

ד״ר וויקטאָר פיינבערג און זיין קאַמף פאַר מענטשן-רעכט

מעלבורן האָט געהאַט אין חודש מאַי אַן אומגעוויינלעכן גאַסט — דעם באַקאַנטן דיסידענט פון סאָוויעט-רוסלאַנד ד״ר וויקטאָר פיינבערג.

ווער איז וויקטאָר פיינבערג?

אַ יידישער אינטעלעקטואַל פון סאָוויעט־רוסלאַנד, געבוירן אין כאַרקאָוו, צו 15 יאָר אָנגעהויבן אַרבעטן אַלס מעטאַל־אַרבעטער אין לענינגראַד און ביינאַכט שטודירט אין אוניווערסיטעט. אין 1968, בעת דער סאָוויעטישער אינוואַזיע פון טשעכאָסלאָוואַקיע, האָט ער צוזאַמען מיט נאָך פינף דרייסטע מענטשן, דעמאָנסטרירט אויף דעם רויטן פּלאַץ אין מאָסקווע קעגן דער אונטערדריקונג פון דער טשעכישער פרייהייט מצד רוסלאַנד און אירע סאַטעליטן. פיינבערג מיט זיינע פריינד זענען געוואָרן אַרעסטירט און געהאַלטן פינף יאָר אין אַ שפּיטאָל פאַר גייסטיק־קראַנקע. אַ דאַנק דער קאַמפּאַניע, וואָס די זייער קליינע דיסידענטישע באַוועגונג האָט געפירט אין אויסלאַנד, איז ער — פונקט ווי שפּעטער וולאַדימיר בוקאָווסקי — אַרויסגעלאָזן געוואָרן פון דעם משוגעים־שפּיטאָל און האָט געקראָגן די דערלויבעניש אַרויסצופאָרן קיין ישראל.

זיין אויסזען — אַן אויסגעדאַרטער, אַסקעטישער מאַן אין זיינע פערציקער — רעדט ער מיט אַ פלאַמיקן גלויבן אין זיין לעבנס־מיסיע, נישט צו געניסן אַליין פון דער פרייהייט וועלכע ער האָט געוואונען אַ דאַנק דער עפנטלעכער מיינונג פון דער מערב־וועלט, נאָר ער פאָרט אַרום איבער דער וועלט כדי צו מאָביליזירן די עפנטלעכע מיינונג פון דער מעדיצינישער פּראָפעסיע, ספּעציעל פון די פּסיכיאַטרישע דאָקטוירים, קעגן זייערע רוסישע קאָלעגן-פּסיכיאַטרען, וועלכע זענען געוואָרן אַ ווערקצייג אין די הענט פון דער ק.ג.ב. (די סאָוויעטישע געהיים־פּאָליציי) אויף צו רודפן פּאָליטישע אַרעסטירטע אין סאָוויעט־רוסלאַנד.

דרך אגב: אָט דער ברוטאַלער מעטאָד פאַרשפּרייט זיך איצט אויף די אַנדערע לענדער פון סאָוויעטישן בלאָק — טשעכאָסלאָוואַקיע, פּוילן, רומעניע, בולגאַריע, מזרח־דייטשלאַנד (עס זענען פאַראַן ידיעות, אַז אויך אין דרום־אַפריקע הויבט מען אָן זיך באַנוצן מיט דעם אוממענטשלעכן מעטאָד — צו פאַרשליסן געזונטע מענטשן אין פּסיכיאַטרישע שפּיטאָלן).

ד״ר וויקטאָר פיינבערג פירט זיין קאַמפּאַניע ספּעציעל צווישן די פּסיכיאַטרישע דאָקטוירים און זייערע פאַראיינס-קאָנפערענצן. אויף זייער קאָנפערענץ אין יאָר 1971, אין מעקסיקע, האָבן די פאָרשטייער פון די קאָמוניסטישע דאָקטוירים־פאַראיינען געדראָט צו באָיקאָטירן די קאָנפערענץ. זיי האָבן נישט געוואָלט דערלאָזן, אַז אַ מעמאָראַנדום, אַרויסגעשיקט דאַן דורך דעם אויבן דערמאָנטן וולאַדימיר בוקאָווסקי פון זיין תפיסה־שפּיטאָל זאָל באַהאַנדלט ווערן דורך דער קאָנפערענץ.

די נאָענטע קאָנפערענץ פון די דאָקטוירים-פּסיכיאַטרען דאַרף פאָרקומען הײַ־יאָר אין חודש אויגוסט אין האָנאָלולו. פירט פיינבערג אַן אויפקלערונג־קאַמפּאַניע צווישן די דאָקטוירים־פאַראיינען, אַז זיי זאָלן פּראָטעסטירן קעגן אָנווענדן פּסיכיאַטרישע רעפּרעסיעס קעגן פּאָליטישע אַרעסטירטע. פיינבערגס אַקציע האָט שוין דערגרייכט דאָס, אַז די אויסטראַלישע און ניי־זעלאַנדער פּסיכיאַטרען האָבן אַרויסגעלאָזט אַ רוף אין וועלכן זיי פאַרלאַנגען צו באַפרייען ד״ר סעמיאָן גלוזמאַן, אַליין אַ פּסיכיאַטאָר, וועלכער איז אַרעסטירט געוואָרן אין רוסלאַנד פאַר אַנטקעגנשטעלן זיך דאָס באַנוצן זיך מיט פּסיכיאַטרישע רעפּרעסיווע מעטאָדן.

אין זיין אַרויסטרעטונג פאַר אַ גרויסן יידישן עולם אויף זיינער אַ לעקציע איינגעאָרדנט דורך דער „קדימה" אין איר זאַל דעם 18-טן מאַי ה״י, האָט ד״ר פיינבערג דערקלערט (ער האָט גערעדט אין ענגליש און ער האָט אויסגעדריקט זיין באַדויערן וואָס ער קען נישט רעדן אין יידיש):

„איך בין צופרידן צו טרעפן דאָ אַזוי פיל מענטשן וועלכע האָבן איינגעהאַלטן די קולטור פון זייערע אור־עלטערן

מיר יידן ווערן באַשולדיקט, אַז מיר זענען באַטייליקט אין אַ פאַרשווערונג קעגן מלוכות און פעלקער. אַזוי האָבן געזאָגט היטלער און סטאַלין און איצט זאָגט עס ברעזשניעוו. די זעלבע טאָטאַליטאַרע כוחות שטעלן אין געפאַר די עקזיסטענץ פון מדינת־ישראל און פון יידישן פאָלק.

מיר קערן זיך איצט צוריק צו די צייטן פון 1952, צו די מעטאָדן פון סטאַלין. די דאָזיקע פּאָליטיק איז געווענדעט נישט בלויז קעגן יידן, נאָר אויך קעגן די אַנדערע פעלקער וואָס באַוואוינען רוסלאַנד. בעת איך זע אויף יידישע פּראָטעסט־דעמאָנסטראַציעס דעם פאַרלאַנג צו באַפרייען נאָר יידישע אַרעסטירטע, ווער איך טרויעריק, ווייל אויך אַנדערע פעלקער ליידן פון די אוממענטשלעכע מעטאָדן.

י. מ. לעווין

יִדיש אויפן גולן

אויבן צוויי יאַטן יונגע, צעשמייכלטע,
צעליכטיקן די שטרענגקייט ביים שונאס שוועל,
צוויי שוואַרצע שויבערס אין ווינט צעפּאַטלטע
קניפּן אויף אַלע קנופּן אין ענגער קעל.

שמייכלענדיקע פּנימער, אַזוי ליב און טייער...
אייער קלוגער שמייכל, אַ ליכטיקער חידוש,
נישט פאַרצערט אים האָט ס׳גיהנומדיקע פייער —
ווי איר זאָגט עס אַזוי שיין אין ווילנער יידיש...

ווי קען ער?... אין פלאַמען איז געוואָרן אויסגעשמידט
די רו פון יעדן ייד, רו פון גאַנצן לאַנד,
יעדעס יידיש קינד מיט די טאַטעס בלוט פאַרהיט
קעגן שונאס בייזער מעסעריקער האַנט!

פרעג איך: קינדער, פונוואַן צו אייך דער זאַפטיקער יידיש,
ווען, וואו געלערנט?... אַ, זיין טאַטע איז אַ ווילנער,
לאַכט זיין חבר... אויך מיין טאַטע געמאַכט האָט קידוש
יידיש-חסידיש — זעמיר ביידע אַזעלכע קענער.

צעלאַכט זיך אויך דער פון ווילנער אָפּשטאַם
און מיט געלעכטער ער זידלט אוים זיין חבר —
וואַרט צו!... וועסט שפּעטער האָבן אַ טאַראַראַם —
אַ צה״לניק שיט נישט אוים קיין סוד פון חדר!

לאַכן מיט די טוריסטן פון ניו-יאָרק, פון שיקאַגאָ,
ס׳לאַכט דער גייד, דער נהג, ס׳לאַכן מיט די זעמדער,
ר׳ ייד, פאַרשטייט! — אַ ישראלי איז נישט קיין גוי
און יידיש איז מאַמעס לשון, נישט קיין פרעמדער!

נעמט זיך פערלען יידיש צוזאַמען מיט עברית,
טאַטעס מאַמעס לשון פאָלקיש קוואַליק,
נוסח ווילנע, וואַרשע, נוסח יידיש-ייד,
ווי ירדנס כוואַליעס פליעסקנדיק און שטראַליק.

רמת הגולן, סעפּטעמבער 1976.

מאיר זייבל (מעלבורן)

דער יִדישער אות

געזען האָב איך צייכנס, סימנים אַ סך,
וואָס צייכענען אוים די ווערטן פון לעבן,
נאָר קיין איינע פון זיי, די סך,
האָבן מיר דעם זין און די פרייד נישט געגעבן,
ווי די וועלכע צירן זיך אוים אין דעם יידישן אות,
שטראַלט מיט חכמה פון רעכט אָן אַ מאָס,
דעם יידישן אות אַזוי צו פאָרמירן,
דעם אמתן יידישן טעם צו דערשפירן.

דורכן יידישן אות, ווי דורך קלאָרן קרישטאַל,
זע איך דעם היינט, דעם אַרום, דעם אַמאָל,
גרינג אַזוי ליב, אַזוי נאָענט, אַזוי פריש,
ווי אַ וואַרעמען ברויט מען דערלאַנגט אויפן טיש.
דורכן יידישן אות, דורך אלף-בית-גימל
דערקענט כ׳האָב די וועלט, דערזען כ׳האָב דעם הימל,
דערפילט האָט מיין מאַמע, ווען זי האָט מיך געבוירן,
געשפירט האָט איר זון, ווען ער האָט זי פאַרלוירן...

טראַכט זיך אַצינד מיר:
ווען די צייט וועט קומען,
מיין טאָג צו פאַרלאָזן די וועלט
מיטן גאַנצן פאַרמעג —
און דערווידער וועט זיין נישט אַזוי דאָס,
דערווידער וועט זיין, מיין גרעסטער פאַרדראָס,
אָפּגעריסן צו ווערן אויף אייביק
פון הייליקן טייערן יידישן אות.

דער סעקרעטאַריאַט פון „קדימה״

איז אָפן יעדן טאָג פון 1 ביז 5 נאָכמיטאָג

(אויסער שבת און יום-טובים)

און זונטיק פון 10 פרי ביז 1 נאָכמיטאָג

“Kadimah”, 7 Selwyn Street, Elsternwick, 3185

דעם רוב פון די כאראקטערן. די שטריכן זענען פארטונקלט און א סך אינטערעסאנטע מאמענטן און טיפן זענען אפגעכאפט, קורץ. אזוי איז די אומגלייבלעכע באגעגעניש מיט אדאן און איר ליבע. אבער דאס ביסעלע ליבע און בענקשאפט פון הונגעריק־נאקעטן מענטש רירט אודז. מה דאך אז די אנטוישונגען און שרעק זאלצט דער מחבר צו פון צייט צו צייט מיט א קאפעטשקע הומאר און סארקאזם.

און מיכל, אונדזער העלד, גיט זיך אין טאג א ריס, טאקע ווי א העלד, קעגן דער מאכטיקער סאוויעטישער ביוראקראטישער מאשין. „אין קלוב הענגט די לאזונג ,ביי אונדז איז א מענטש טייערער פון גאלד״... אבער דער סאוויעטישער מענטש געהערט דער סאוויעטישער מלוכה...״ און נישט געקוקט וואס ער האט שוין דעמאלט מסתמא געהאט צעקייט זייער פירוש פון רעכט, איז ער ארויס אין קאמף פאר זיין אמתער רעכט.

אוודאי איז עס א גבורה פון א יידיש בחורל פון ניעסוויזש, אין יענע יארן, ארויסצוגיין אין א שטרייק קעגן סאוויעטישן רעזשים. על כן דארף מען לייענען און פארשטיין „די בארוועסע יאטלעך — די קליינע ליטוואקלעך״ פון ניעסוויזש, כדי צו דערזען און באגרייפן וואס האט געמיינט א יידיש שטעטל. און אזעלכע שטעטלעך זענען געווען א סך, און נאך מער — אזעלכע יאטלעך. נישט וויכטיק צי זיי זענען געווען חלוצים צי צוקונפטיסטן, ציוניסטן צי בונדיסטן, פאר דער געשיכטע זענען זיי דער וויטאלער כוח פון יידישן לעבן וואס איז חרוב און מוחרב געווארן. און דעם אימפאזאנטן בילד פון די פאר־־חורבן־טעג, זיינע חברים און היימישע יידן מאלט אייזענבוד. אוודאי רעסטאוורירט ער נישט א פול בילד — און אגב אויך איינזייטיק — פון שטעטל, אבער עס שניידט זיך ארויס זיין געשטאלט צווישן די יונגע טראכטער און טרוימער וואס ווילן א וועלט איבערדרייען.

ג

גאר אנדערש איז דאס דריטע בוך — „אליין אין געזעמל״. דא איז שוין פאראן ליטערארישער פארמעסט און — א ווילן, מסתמא, צו קאמפענסירן דעם לייענער. און די דערציילונגען זענען טאקע ניי, אינטערעסאנט, אנדערע אפילו פיקאנט, צו מאל פארכאפנדיק. אפילו א פאר גויאישע העלדן האט ער ארייגעפירט. א נייע טעמאטיק און נייע סיטואציעס, צום טייל צוגעטראכט. אבער עכט און אריגינעל קומען פארט ארויס פון יידישן לעבן. ער איז נאך אלץ, גערדאנקלעך און פסיכאלאגיש, אויף דעם יידישן באדן, מעג עס זיין אפילו אויסטראליע, זיין נייע היים. און די נייע אטמאספער האט ארייגעהויכט אין זיין אימפעט הייסן אטעם, אויסגעברייטערטע אקציע. נאר דער אייזענבודישער סטיל פון די ערשטע ביכער איז אלץ קענטיק. די ערשטע טראגט דעם טיטל פון בוך. דורך א שפאנישן פארטיי-פונקציאנאר, מארגא, און זיין מיידל, וויל אייזענבוד ארויסדרינגען די אליינקייט פון מענטש אין המון, אין זיין סביבה אפילו. כ׳האב נישט געקענט זען ביי מארגאן די כאראקטער־שטריכן פון זיין פאלק, זיין ספעציפישע אנדערשקייט איז עפעס נישט אנדערש, אין מיינע אויגן, ווי א בונדיסט דארט אין ניעסוויזש...

הגם די צווייטע דערציילונג אין בוך, „אין א בארדינג הויז׳, איז קרעפטיקער און מיט מער האנדלונג, האט מסתמא אייזענבוד אליין געפילט אז ער דארף צוריק זיך איבערשטעלן אויף דער טעמאטיק פון יידישן לעבן. זיינע אלע אנדערע דערציילונגען זענען טאקע פון עבר — שטעטל, סאוויעטישע, דייטשע לאגערן נאך דער באפרייאונג און דאן אויסטראליע. עס פארמאגט דעם לאקאלן קאלאריט און דעם אריגינעלן טעם פון יידישן לעבן.

משה אייזענבוד, דער ניעסוויזשער בחור־יאטל זוכט אומעטום דעם מענטש אין זיך אליין — אליין אין מענטשן־געזעמל — און פון אינזיך ברענגט ער ארויס זיין תוך און תוכן. אין דעם זינען איז זיין אינדיווידועלקייט דער צענטער פון וואנען ער זעט אלעמען און יעדן באזונדער. אין דעם לעבנס רוים שטעקן דיווארצלען, וואס גרייכן אזש ביז דער וויטער ניעסוויזש און פון דא וואקסט די שעפערישקייט.

די העלדן פון די דערציילונגען האבן צוזאמען מיט זייער באשאפער אויסגעוואנדערט אין זייער ניי לאנד אויסטראליע. מיטן קלומעק פון נעכטיקן חורבן און חלום פון א פריש לעבן באוועגן זיי זיך ווייטער. זיי גריבלען זיך נאך אלץ אין יושר-פרינציפן און די מאראלישע ווערטן פון מענטש. נישט דאס יאטל פון ניעסוויזש, נישט דער פליט פון סאמארקאנד, נישט דער אויפגעקומענער גביר און פאבריקאנט און נישט דער לא־יוצלח — קיינער פון זיי קען מער נישט אנטלויפן פון זיך און זיין עבר. זיי אלע דרייען זיך אין קרייז פון זייער יידישן גורל און משה אייזענבוד פארצייכנט דעם פלאנטער פון זייער גאנג.

אכטונג אבאנענטן פון די

„מעלבורנער בלעטער״

מיר דערמאנען אייך, אז איר באדארפט באנייען דעם יערלעכן אבאנאמענט. שיקט אריין דעם באטרעף אויפן אדרעס פון דער „קדימה״:

“Kadimah”, 7 Selwyn Street, Elsternwick, 3185

און היינט צאָל איך דעם חוב אַן אַלטן פריינד, וואָס אונדזערע וועגן האָבן זיך געקריצט אין די שארית־הפליטה־לאַגערן נאָך דער באַפרייאונג.

א

דורכלייענענדיק די דריי ביכער פון משה אייזענבוד ווערט קלאָר, אַז דער מענטש איז דער שפּירעוודיקסטער נערוו פון אַלע זיינע דערציילונגען. און נאָך בולטער ווערט עס ווען עס קומט צום צוזאַמענבונד ייד־מענטש — ער זוכט דעם מענטש אין האַרצן פון ייד. דער דאָזיקער מענטש־קאָמפּלעקס קומט ביי אים אין אַ קאָנפליקט מיט דער אומברענגעריש־גזלנישער וועלט, אין וועלכער דער אידעאַליסטישער יונגער און פאַרגלייבטער אייזענבוד איז אַריינגעשטויסן געוואָרן בעת דעם אויסברוך פון דער צווייטער וועלט־מלחמה. זיין יונגשאַפט האָט אַבסאָרבירט מיט גוף־און־נשמה אַלע ביטערע דערפאַרונגען פון אַ סאָוויעטישן ייד־פּליט און ס'איז גאָר קיין וואונדער נישט, אַז ער האָט עס געמוזט וואָס גיכער פון זיך אַרויסדערציילן. און אַזוי איז געקומען זיין ערשט בוך, וואָס ער באַטיטלט נאָוועלע. אָבער זיין ערשט בוך איז ווייט פון צו זיין אַ נאָוועלע, פונקט ווי דער צווייטער — פון דערציילונגען. ביידע ביכער זענען געניטער, לויט זייער תוכן און דערציילערישן נוסח, צו דעם זשאַנער פון חורבן־ליטעראַטור און אַזוי דאַרפן זיי קלאַסיפיצירט ווערן.

ליידן און עלנט איז די סטרוקטור פון אַ רעזשים, ווי אייזענבוד האָט אים דערקענט. די באַצילן פון שלעכטס צעפרעסן דעם גייסטיקן אָרגאַניזם פון מענטש. ער דערפילט עס ביים אָנהייב און זוכט זיך צו ראַטעווען. דער געראַנגל פאַר אויפהיטן דעם צלם־מענטש גייט דורך ווי אַ רויטער פאָדעם דורך ביידע ביכער.

משה אייזענבוד דערציילט זיינע איבערלעבונגען, ווי זיין פּראָטאָטיפּ מיכל, מיט דער אויטענטישקייט פון אַ פרישן זכרון. אפילו די נאַטור־שילדערונגען פון געוויסע טעג פאַרצייכנט ער קורץ. און ער איז אוודאי איינער פון די שטאַרקסטע עדות פון די אַנגסטן און ווייען פון אַ פּליט אין דער סאָוויעטישער לאַגער־ און טורמע־ווירקלעכקייט. אין אָפּגעריסענע קאַפּיטלען און פראַגמענטן, וואָס בינדן זיך נישט תמיד כראָנאָלאָגיש, מאָלט ער דאָס הילפלאָזע לעבן פון מענטש ביים ראַנד פון אומקום און זיין געניטקייט איבערצוקליגן הונגער און נאַקעטקייט. אין ביידע ביכער שטויסן מיר זיך נישט אָן דירעקט אויפן טויט, וואָס דאַרף אַרויסרופן סימפּאַטיע און רחמנות. נישטאָ אפילו דאָס געשריי פון די ווייען. ס'קומט פאָר אַז דער אינהאַלט איז צייטנווייז געמילדערט, כדי נישט צו פאַרטושן די אמתדיקייט. די דאָזיקע איינגעהאַלטנקייט באַקרעפטיקט נאָך מער די געשעענישן.

דער מחבר איז אַזוי אַרום אַ פּראָדוקט פון דער חורבן־עפּאָכע און גלייכצייטיק איר פאַראייביקער. און ווייל דער באַשולדיקונגס־אַקט פון טעראָר און פּיין קעגן רעזשים איז ליטעראַריש אויסגעגלעט, איז גרינגער דעם לייענער צו שפּרייזן איבער די אַלע שווערע נע־ונד־וועגן און קיין אויטענטישע דאָקומענטאַציע פון יענע טעג, חוץ אַרטיקלען און ביכער, איז דאָך כמעט נישטאָ.

ב

על פּי הלאָגיק וואָלט „ניעסוויזשער יידן" „געדאַרפט זיין דאָס ערשטע בוך", ווי דער מחבר אַליין פילט עס. האָט דאָך די מלחמה אַלץ אומגעדרייט קאַפּויער — איז דער וואָס האָט „געלעבט הינטער קראַטן" קומט צוריק צו זיין שטעטל, זיין יוגנט, די יאַטלעך און די יידיש־וועלטלעכע שול וואו ער האָט געלערנט. די דאָזיקע שול און איר גייסט האָט אַ טיפן חותם געלאָזט אין באַוואוסטזיין פון יאַטל משה. אויך דעם אידעאַליסטישן גלויבן אין סאָציאַליזם טוען די האָרעפּאַשנע טאַטעס פאַרירשענען צו זייערע קינדער. דער יונגער אייזענבוד לויפט זיך ראַטעווען אין לאַנד פון סאָציאַליזם און דער אַנטי־קלימאַקס פון דער סאָוויעטישער וואָר צעשמעטערט זיינע נאַאיווע האָפענונגען. און ס'קומט די אויסניכטערונג צוזאַמען מיט דער אויטאָ־ביאָגראַפישער עקסקורסיע אין יענער אָרדענונג.

ס'וואָלט צו לאַנג גענומען זיך אָפּצושטעלן ברייטער אויף אַלע געשעענישן און די גאַנצע גאַלעריע טיפּן און כאַראַקטערן אין די ביכער. ער הייבט אָן פון קריזיס־פּונקט, ווען די פּוילישע רעגירונג גרייט צו אין לעצטן מאָמענט די מאָביליזאַציע. ער שילדערט די שטימונגען אין שטעטל; די רויטע פּרעלודיע וואָס טוט אַ ווינק מיט האָפענונגען און לאָזט זיך אויס מיט אַנטוישונג. יענע משוגע־ווילדע טעג באַוועגן זיך מיט דער שנעלקייט פון אַן אויטאָמאַט. דער איבערפאַל פון דייטשלאַנד אויף רוסלאַנד און די לעבעדיקע ניעסוויזשער יידן ווערן אַריינגעשליידערט אין גורל־מיל פון אומקום.

נישט אַלע ווערן צעמאָלן. איינער פון זיי איז מיכל וואָס ווערט פאַרטראָגן צו די סטעפּעס פון קאַזאַכסטאַן, שפּעטער — קיין אוראַל, און ער ווערט דער זעער און צוזעער פון די לעבעדיקע צרות. דאָ איז נישט פאַראַן די דירעקטע סכנה פון טויט, נאָר ער קומט אָן מיט הונגעריקע גענגלעך, צי דורך אַ מסירהלע פון הינטן אַרום. עס פעלן די בינד־פעדים וואָס זאָלן, ווי אין אַ נאָוועלע, פאַרגרונטעווען די אידיי, נאָר דאָס זענען מער די געשעענישן און פּערסאָנאַזשן וואָס צינדן זיך און פאַרלעשן זיך ווי פייער־פליגעלעך אין דער נאַכט. דער בינד־עלעמענט איז די ליניע פון צייט, וואָס העפט צוזאַמען דעם דערציילערישן שטאָף.

די דערמאָנונגען איז אייזענבוד געלונגען צו פאַרצייכענען ווי „בלעטלעך פון אַ נישט־פאַרשריבענעם טאָגבוך..." אין דעם וואַנדל און וואַנדער האָבן זיך אָבער אָנגעריבן די סימנים פון אַן אייגן אינדיווידועלן פּנים ביי

דוד וואָלפע (יאָהאַנעסבורג)

צוויי לידער

דער עסייאיסט און דיכטער דוד וואָלפע שטאַמט פון ליטע. נאָכן צווייטן וועלט־קריג האָט ער אויסגע־וואַנדערט קיין דרום־אַפריקע וואו ער איז לאַנגע יאָרן געווען רעדאַקטאָר פון זשורנאַל „דרום־אַפריקע״. מיר דרוקן מיט פאַרגעניגן די צוגעשיקטע לידער וועלכע גייען אַריין אין בוך פּאָעזיע וואָס דערשיינט בקרוב — די רעדאַקציע.

לעבעדיקע הערצער דרייען דעם מאָטאָר פון שטאָט
און אויף די שווינדלטרעפּ צו גאָלדענע פּאַלאַצן
שאָטנס בויגן זיך — מיט הוילן קלאַנג אין טראָט.
אויף טראַנסמיסיעס אָדערדיקע — ביז צום פּלאַצן.

פון שטאָטס געדערעם וואַקסט אַרויס אַ בלינדערן גאָט —
אַ באַשאַפענער פון שווייסיקער און האַרטער פּראַצע, —
און ווי די ווערעם ווימלען אַרום אים ציניקער, פּאַיאַצן,
מיט דעם עלנבויגן־פּסוק: ווער עס כאַפּט — דער האָט...

אַלע טראָגן זיי אַ הויט, געשטרייפט מיט לויטער גאָלד,
און גילדענעם שאַמפּאַניער גיסן זיי זיך אין די פּיסקעס, —
און די שטאָט — די הערצער זייערע ווי אַ מיל צעמאָלט,
און זיי פלאַקערן אין אירע תאוודיקע קישקעס...

נאַכט. ווען דער בלינדער גאָט אַ מידער דילט און שנאָרכט —
בליצט די שטאָט אין נעאָן־שרעק און זי האָרכט און פאָרכט.

* * *

זומער וועט זיין
און איך וועל נישט זיין.
אין שאָטן פון געצעלט
וועט שפּילן אַ קינד
מיטן חלום פון דער וועלט —
און שלום וועט זיין.

זאַפטיק און צעגרינט
וועלן אַלעביימער זיין.
אין אויגן פון אַ קינד
וועט מיין חלום זיין.
איך וועל נישט זיין
און זומער וועט זיין.

דוד וואָלפע (יאָהאַנעסבורג)

דערציילער פון מענטש און אַליינקייט

משה אייזענבוד: געלעבט הינטער קראַטן (נאָ־וועלע). פאַרלאַג „יידבוך״ ביי דער געזעלשאַפט פאַר יידיש־וועלטלעכע שולן אין אַרגענטינע. בוענאָס איירעס, 1956. 218 זייטן.

משה אייזענבוד: ניעסוויזשער יידן, דערציילונגען. מעלבורן, 1965, 246 זייטן.

משה אייזענבוד: אַליין אין געזעמל, דערציי־לונגען. מעלבורן, 1970. 223 זייטן.

אַ התנצלות

אויב עמיצער וועט פרעגן: וואָס עפּעס פּלוצלונג זיך גענומען שרייבן וועגן אַלטע ביכער? איז ראשית, נישטאָ אַזאַ זאַך ווי אַלטע ביכער. ווייל ביכער, ווי גוטער וויין, וואָס עלטער זיי ווערן, אַלץ באַטעמטער זענען זיי.

והשנית, און דער עיקר וואָס מאַכט מיך שרייבן: דורך יאָרן האָבן זיך אויף מיינע פּאָליצעס אָנגעקליבן שטויסן ביכער, צוגעשיקט פון חברים, פריינד, יידישע פען־מענטשן. די אַלע שרייבערס האָבן באמונה געגלויבט אַז איך וועל די ביכער גלייך פאַרשלינגען און אפשר אויך זאָגן אַ פּאָר ווערטער וועגן זיי. האָט די צייט אונטער־געריקט טויזנט סיבות כ'זאָל עס נישט קענען טאָן. אָבער כ'האָב תמיד געדענקט די בעלי־הספרים און געזען זיי־ערע פּנימער: דערמאָנונג און פאַראיבל, אָבער אויך וואַ־רעמקייט. אין מיינע געדאַנקען האָב איך זיך געמוסרט אין זייער נאָמען און זייערע רוקנס האָבן געקוקט ברוגז־לעך פון ביכער־שאַנק. כ'האָב געוואוסט אַז איין טאָג וועל איך מוזן מקיים זיין דעם חוב: אַרויסנעמען די ביכער פון זייער עלנטער פאַרשטומטקייט און הערן וואָס זיי האָבן צו זאָגן...

אַ מאָל האָט זיך דער ראַציאָנאַליזם געשטיצט אויף דער הנחה, אַז אַלץ קאָן מען אויפקלערן און וואָס מען קאָן דערווייל נישט אויפקלערן וועלן די טעכנישע דערגרייכונגען שפּעטער אויפקלערן. מאַכנדיק אַ שפּאַציר איבער די פאַרשידענע צווייגן פון וויסנשאַפט, ווייזט קערש אויף אַז עס איז דווקא פאַרקערט: וואָס מער וויסנשאַפט אַלץ מער ספיקות, ווייל ס׳איז פאַראַן אַ וויסנשאַפט פלוס „נאָך עפּעס״ — דער „קען זיין״, אַן אַרט גלויבן. אַ פּאַראַדאָקס, ווייל גלויבן איז דאָך דער קעגנזאַץ צום ראַציאָנאַליזם.

אַנאַליזירנדיק די אַנטוויקלונג פון סאָציאַל־פילאָזאָפישע אידייען פון די אוראַלטע צייטן ביז צו אונדזערע פילאָזאָפישע סיסטעמען, די ראַציאָנאַליסטישע, באַטאָנט דער מחבר אַז די ראַציאָנאַליסטיש־מאַרקסיסטישע דאָקטרין האָט געשאַפן די טאָטאַליטאַרע סיסטעמען וואָס צווינגען אַריין דאָס מענטשלעכע דענקען אין באַשטימטע קאַריטעס און טויטן אָפּ די שעפערישקייט פון פרייען ווילן. אָבער אויך די ראַציאָנאַליסטישע בורזשואַזע ריכטונגען האָבן נישט באַוויזן צו לייזן די פּראָבלעמען פון דער היינטיקער געזעלשאַפט.

אין אַן אַנדערן עסיי כאַראַקטעריזירט קערש די „גלייכהייט״ פון דער מאַרקסיסטישער אידיי: „אויב דאָס לעבן וואָלט געווען אַזאַ ווי פון אַ בהמה — עסן בלויז גראָז — קאָן מען דאָס פאַרווירקלעכן דורך געבן אַלעמען דאָס זעלבע גראָז״... אויבערפלעכלעך זעט דאָס אויס אַ ביסל דעמאַגאָגיש, אָבער מערקווירדיק, אַן ענלעכן געדאַנק, אין אַן ענלעכער פאָרם, האָט לעצטנס אַרויסגעזאָגט פּראָפ. מילטאָן פרידמאַן (נאָבעל־פּרייז געווינער פאַר עקאָנאָמיע)

מיטן ציל אונטערצושטרייכן די אַמתע דעמאָקראַטיע פון דעם פרייען עקאָנאָמישן מאַרק אין פאַרגלייך מיט דעם פּאָליטישן סיסטעם, גיט פּראָפ. פרידמאַן אַזאַ אילוסטראַציע: „רויטע קראַוואַטלעך אָדער גרינע קראַוואַטלעך״. אויב דער פּאָליטישער סיסטעם ווערט דעצידירט מיט אַ מערהייט פון 51 פּראָצענט פאַר רויטע קראַוואַטלעך, מוז די גאַנצע באַפעלקערונג טראָגן רויטע קראַוואַטלעך, בעת אין אַ פרייען עקאָנאָמישן מאַרק וועלן די 51 פּראָצענט גיין צום „שאָפּינג־צענטער״ און דאָרט שטימען מיט זייער מטבע פאַר רויטע קראַוואַטלעך און די 49 פּראָצענט וועלן שטימען מיט זייער מטבע פאַר גרינע קראַוואַטלעך, און יעדער באַקומט דאָס פאַר וואָס ער שטימט מיט זיין פרייען ווילן. דאָס איז דער פונדאַמענטאַלער אונטערשיד צווישן די צוויי סיסטעמען. אין דעם ליכט קאָן מען אָפּשאַצן ווי קורץ און טרעפלעך קערש האָט אויסגעדריקט דעם גן־עדן פון די טאָטאַליטאַרע מאַרקסיסטישע רעזשימען.

אַנאַליזירנדיק די עקזיסטענציאַליסטישע פילאָזאָפישע שיטה פון זשאַן פּאָול סאַרטר (יעדער מענטש עקזיסטירט אַלס אַ יחיד אין אַ ציללאָזער וועלט און מוז זיך אַקעגנשטעלן דעם פיינטלעכן אוניווערס דורך אָנווענדן זיין פרייען ווילן), טוט קערש פּאַראַפראַזירן סערען קירקעגאַרד. קערש שרייבט: „מיטן זיצן אויף אַ פּעסל אָדער פּאָדלאָגע, מיטן פאַרלאָזן זיך אַ באָרד וועט מען קיין קאָסמאָס שיפן נישט בויען. דאָס פאַרלאַנגט דעם זשעני פון אַ קאָלעקטיוו״. קערש וואַרפט אָפּ דעם עקזיסטענציאַליזם, ווייל די שיטה איז אַ פּעסימיסטישע.

אָבער גלייכצייטיק זעען מיר קערשן אין אַן אַנדערן עסיי ווי ער ווערט באַהערשט פון פּעסימיזם ווען ער אָבסערווירט די סאָציאַל־דעמאָגראַפישע אַנטוויקלונג אין דער גאַנצער וועלט, די אורבאַניזאַציע, ווי דער יחיד ווערט פאַרלוירן אינעם רויש פון די מיליאָניקע שטעט, אַזוי ווייט — אַז דער מענטש ווערט אַ נאָמענלאָזער, פּנימלאָזער גליד פון אַ סטאַדע. ס׳איז בלי ספק אַז אין דעם מאָמענט געפינט זיך קערש (אומבאַוואוסטזיניק) אונטער דעם דרוק פון שפּענגלערס מעגאַלאָפּאָליס (אָסוואַלד שפּענגלער: „אונטערגאַנג דעס אַבענדלאַנדעס״). דער איינפלוס איז אָן שום צווייפל ווען קערש באַטאָנט: „דער ווײ־געשריי פונעם איינזאַמען יחיד ווערט פאַרלוירן אין דעם געבראַזג און רויש פון מיליאָניקע שטעט. מענטשן לעבן איינזאַם אָן משפחה, אָן פריינד״...

אין אַלגעמיין קריסטאַליזירט זיך קערש אַלס אַן אַנהענגער פון עלעקטיזם — אַ פּרוּוו אָפּצוקלייבן פון אַלע פילאָזאָפיעס דאָס בעסטע, אַ מעטאָד, ווי ער ווייסט אַליין, וואָס קאָן שאַפן אָפּט מאָל אַ ווירוואַר און אַ מישמאַש.

אין סך־הכל געשטאַלטיקט זיך קערשס אָפּטימיזם. ער איז איבערצייגט אין דעם זיג פון פרייען שעפערישן געדאַנק, פריי פון דאָגמעס. ווען דער פרייער געדאַנק און די פּערזענלעכע פרייהייט האַלטן זיך קוים אויף אַ קלענערן טייל פון אונדזער פּלאַנעט, ווען די ראַציאָנעלע וויסנשאַפט האָט געשאַפן די מעגלעכקייט צו פאַרשקלאַפן די מענטשהייט און אפילו צו פאַרניכטן דעם גאַנצן פּלאַנעט; ווען ס׳איז געבוירן געוואָרן די איראַציאָנעלע וועלט פון דעם ראַציאָנעלן מענטש — בלייבט קערש אָפּטימיסטיש. ער גלייבט אין דעם זיג פון מענטשלעכן שכל הישר.

דער ראַציאָנאַליזם וועט זיך אָנטאָן דעם הומאַניסטישן מאַנטל און שאַפן דעם באַלאַנס צווישן יחיד און געזעלשאַפט אין אַ מאָדערניזירטן נוסח פון רוסאָ.

אַ ווייטן מהלך איז געגאַנגען קערש פון דער סאָציאַליסטישער דאָקטרין ביז צום פרייען געדאַנק און גליק פון יחיד. ער האַלט שוין נישט ווייט פון מאַקס וועבערס גלויבן, אַז דאָס איינציקע רעאַלע איז דאָס גליק פון יחיד. איך בין איבערצייגט, אַז אין די צוקונפטיקע עסייען וועט ער אַנטוויקלען די סינטעזע וואָס וועט באַלאַנסירן וועבערס גליק פון יחיד מיט אַ גליקלעכער געזעלשאַפט.

אַ זייער אינטערעסאַנט בוך, געשריבן אין אַ רייכער און צוגענגלעכער שפּראַך; אַ בוך וואָס באַרייכערט דאָס וויסן פון לייענער און סטימולירט צו דענקען און נאָכטראַכטן וועגן די שטרייט־ענינים פון דער היינטיקער צערודערטער וועלט.

טראַליער אין אַ שטילער גאַס און דאָרטן, פון קיינעם נישט געשטערט, האָט ער געאַרבעט איבער זיין בוך „קאָנטינענטן און אָקעאַנען", וואָס איז שפּעטער דערשינען אַלס פּרעמיע צו די „ליטעראַרישע בלעטער" אין וואַרשע.

אָבער ראַוויטש האָט זיך נישט איזאָלירט. נאָך אַ טאָג אַרבעט ביי זיך אין צימער האָט ער אין די אָוונטן חבריש פאַרבראַכט מיט זיינע חברים און פריינד. אין זיין חבריש־קייט, באַשיידנקייט און פּשטות האָט מען אויך געזען ראַ־וויטשן דעם מענטש.

ווען ראַוויטש האָט פאַרענדיקט זיין בוך „קאָנטי־נענטן און אָקעאַנען" — דאָס איז געווען אָנהויב 1937 — האָט ער באַשלאָסן צו פאַרלאָזן אויסטראַליע. האָט ער זיך געווענדעט צום קאָמיטעט „פריינד פון די יידישע שולן אין פּוילן":

— חברים, זייט וויסן, אַז איך האָב בדעה צו פאַר־לאָזן אויסטראַליע. איך וואָלט אָבער נישט געוואָלט, אַז די שול וואָס האָט געקאָסט אַזוי פיל מי און אַרבעט זאָל זיך פאַנאַנדערפאַלן. איר זייט מאָראַליש די באַרופענע צו זאָרגן וועגן דער שול. טראַכט שוין וועגן אַן אַנדערן לערער־פאַרוואַלטער וואָס זאָל איבערנעמען די שול־אָנ־פירונג.

כאָטש די יידישע שול האָט געהאַט איר אייגענעם קאָמיטעט וועלכער האָט געזאָרגט פאַר איר סיי מאַטעריעל, סיי געזעלשאַפטלעך, איז אָבער בשעת דער גרינדונג און ספּעציעל אין די ערשטע יאָרן, אין הינטערגרונט געשטאַ־נען דער קאָמיטעט פון יידיש־וועלטלעכן שול־וועזן און געזאָרגט וועגן דער שול ווי אַ מוטער קוקט נאָך איר ניי־געבוירן קינד.

ד"ר מ. פערשטענדיק

נעכטיקע אילוזיעס און היינטיקע ווירקלעכקייט

יהודה קערש: „וועלט און ייד". עסייען, פאַרלאַג י. ל. פּרץ, תל־אביב.

אויף קנאַפּע 600 זייטן און 46 עסייען שפּאַצירט יהודה קערש איבער די פעלדער פון יידישער און וועלט־לעכער קולטור. די טעמאַטיק איז פאַרשידן. איציק מאַנ־גער און זשאַן זשאַק רוסאָ, יאַנוש קאָרטשאַק און ח. נ. ביאַליק א.אַ.וו. אָבער, ווי דער מחבר באַמערקט: „אַלע באַרירטע ענינים דאַרפן צוזאַמען געבן אַן איינהייטלעכן באַגריף פון אונדזער היינטיקער צערודערטער צייט".

אין די צאָלרייכע פען־פּאָרטרעטן און פילאָזאָפיש־סאָציאַלע עסייען וועבט זיך אַדורך דער הויפּט־געדאַנק פון בוך — די פּראָבלעמען און שטרייט־ענינים פון אונ־דזער דור. גלייכצייטיק זעען מיר דעם אינערלעכן גייס־טיקן געראַנגל פונעם מחבר, וואָס פּרובירט איבערצו־שאַצן די נעכטיקע ווערטן, ווייל די וועלט איז אַנדערש און די יידישע ווירקלעכקייט איז אַנדערש נאָך דער גרוי־סער קאַטאַסטראָפע.

ציטירנדיק ביאַליקן:

„אַ גראָשן פאַר אַ וואונד, אַ גראָשן פאַר אַ וואונד!
אַ גראָשן פאַר אַ טאָכטער א געשענדעטע!
א גראָשן פאַר אַן אַלטנס טאַטנס טויט!"

באַמערקט קערש: דער פּאָעט האָט נישט געוואָלט זען די אויפוואַכנדיקע נאַציאָנאַלע און סאָציאַלע באַוועגונגען, וועלכע האָבן געבוירן די לעקערטס, די דאַשעווסקיס... און צום סוף פרעגט קערש: „און וואָס לערנען מיר היינט פון ביאַליקן? און ער ענטפערט: יידן אַנטלויפן מער נישט ווי מייז, באַהאַלטן זיך נישט ווי וואַנצן, שטאַרבן נישט ווי הינט (ביאַליק: אין שחיטה־שטאָט).

אין די פּאָר ציטאַטן שפּיגלט זיך אָפּ די מעטאַמאָר־פאָזע אין קערשס געדאַנקענגאַנג: פון די אילוזאָרישע האָ־פענונגען פון נעכטן ביז צו דער ווירקלעכקייט פון היינט.

דעם הויפּט־געדאַנק פונעם בוך, וואָס אַנאַליזירט די שטרייט־ענינים פון דער היינטיקער וועלט, עפנט דער מחבר מיט אַן עסיי וועגן זשאַן זשאַק רוסאָ (כאָטש דער מחבר שטעלט אַוועק דעם רוסאָ עסיי אויפן צענטן אָרט).

אויף דער קאַנווע פון דעם איראָפּעאישן ראַציאָ־נאַליזם און אויפקלערונגס־פּעריאָד, זעען מיר געוועבט און געשפּינט די געשטאַלט פון רוסאָ. ווי אין כמעט אַלע עסייען שטרייכט דער מחבר אונטער די אַקטועלקייט פון רוסאָס אידייען אין היינטיקן אידייען־שטרייט. פאַר דער מאַרקסיסטישער דאָקטרין איז טעאָרעטיש די מאַסע דער דעצידירנדיקער פאַקטאָר, אָבער אין דער פּראַקטיק זעען מיר די מאַרקסיסטישע דאָקטרין ווי אַ טאָטאַלע דיקטאַ־טור פון יחידים, וואָס פאַרטרעטן די מאַסע — קעגן איר ווילן. דאָס איז, פאַרשטייט זיך, אין קעגנזאַץ צו די אידייען פון רוסאָ. לויט אים איז דער באַגריף פון פאָלקס־הערשאַפט פאַרבונדן מיטן שאַנעווען די רעכט פון יחיד.

די געדאַנקען וואָס קערש האָט אַרויסגעבראַכט אין זיין עסיי וועגן רוסאָ און זיין השפּעה אויף די אַנטוויק־לונגען פון דעם דעמאָקראַטישן סיסטעם, האָבן אַ גרויסן שייכות מיט די הויפּט־עסייען פונעם בוך, וואו ער אַנאַ־ליזירט די פּראָבלעמען וואָס דאָמינירן אין אונדזער גע־דאַנקען־גאַנג.

אַ ים מיט מאַטעריאַלן און וויסן איז צוזאַמענגע־פּרעסט אין דעם עסיי „די איראַציאָנעלע וועלט פון די ראַציאָנעלע מענטשן".

„מיר בעטן צו שענקען אייער פריינטלעכע אויפמערקזאַמקייט דעם פאָלגנדיקן פּראָיעקט:

„ליטעראַריש־יידישע נאָכמיטאָג־ און זונטיק־שולע. די יידישע נאָכמיטאָג־שולע ווערט געפירט אין יידיש און איר צוועק איז צו געבן אירע שילער און באַזוכער — קינדער, יוגנט און דערוואַקסענע —

1) די קענטשאַפט פון דער יידישער שפּראַך אין וואָרט און שריפט. אַריינפיר אין דער יידישער געשיכטע.

2) קענטשאַפט פון דער יידישער ליטעראַטור אין ענגערן זין פונעם וואָרט, ד. ה. ליטעראַטור אין דער יידישער שפּראַך.

3) נעמענדיק אין אַכט, אַז ביים היינטיקן טאָג איז די יידישע שפּראַך די טרעגערין פון דער יידישער פאָלקסטימלעכקייט, די קולטורעלע פאַרבינדערין פון די גרעסטע יידישע ישובים איבער דער גאָרער וועלט, איז עס וועזנטלעך וויכטיק, אַז יידישע קינדער זאָלן אָנהאַלטן דעם קאָנטאַקט מיט דער דאָזיקער שפּראַך און דורך איר זיין אין שטאַנד אָנצוהאַלטן דעם קאָנטאַקט מיט דעם יידישן מאַסן־לעבן פון גאָר דער וועלט. דער גרעסטער טייל פון דעם יידיש־ליטעראַרישן פאָלקס־גענוס געפינט ביז צום היינטיקן טאָג זיין תיקון און אויסדרוק אין יידיש. ווייטער: דער חוט־השדרה פון יידישן מהות, פון לינקס ביז רעכטס, איז ביז צום היינטיקן טאָג אין מזרח פון אייראָפּע. זיין אַ ייד הייסט: נישט זיין אָפּגעריסן און אָפּגעפרעמדט פון דעם חוט־השדרה, און די בעסטע און לייכטסטע פאַרבינדונג איז די דירעקטע פאַרבינדונג דורך דער פאָלקס־שפּראַך — יידיש.

„נעמענדיק ווייטער אין אַכט די באַזונדערע באַדינגונגען פון דעם קליינעם און וויטן אויסטראַלישן ישוב, וועט די יידישע נאָכמיטאָג־ און זונטיק־שולע זיין אַבסאָלוט אַפּאָליטיש. זי וועט זיין בלויז נאַציאָנאַל־קולטורעל אין פאָרם און אין אינהאַלט, אָריענטירן זיך אויף די מאָדערנע יידישע קולטור־שטרעבונגען אין אייראָפּע און אין אַמעריקע, מער ווייניקער לויט דער גענעראַל־ליניע פון דער אַרבעט פון יידישן וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט אין ווילנע".

דער עקספּערימענט פאַר וועלכן מיר האָבן זיך אַזוי געשראָקן האָט געהאַט דערפאָלג. צו דער ערשטער גרינדונגס־פאַרזאַמלונג זענען געקומען 39 מענטשן און מסכים געווען צו לייגן דעם גרונטשטיין פאַר אַ יידיש־וועלטלעכער שול אין מעלבורן.

אין דעם נייעם קאָמיטעט זענען אַריין: מרס. ר. ברילִיאַנט (פּאָרזיצער), ס. בורשטין, שמחה בריליאַנט, פּ. גאָלדהאַר, ח. דייווים (סעקרעטאַר), מ. הילער, מ. וועניג, פּ. לאַסיקאַ און ב. ראָזענבערג.

די שול האָט זיך געעפנט מיט 30 קינדער, איינגעטיילט אין דריי קלאַסן. די ערשטע לערער זענען געווען: מלך ראַוויטש (אויך פאַרוואַלטער), ב. סטאַר און ל. זשאַבינסקי.

די ניי־געגרינדעטע צוגאָב־שול (שפּעטער האָט מען זי גערופן די י. ל. פּרץ־שול) האָט אין די ערשטע יאָרן נישט געהאַט קיין אייגענעם לאָקאַל, האָט די „קדימה" גאַסטפריינטלעך געעפנט די טירן פון איר נייער געביידע מיט אַלע אירע צימערן צו דער דיספּאָזיציע פון דער שול. מיר האָבן געצאָלט „דירה־געלט" איין פונט אַ וואָך. די „קדימה" האָט דאָס נישט פאַרלאַנגט. אָבער מיר האָבן דאָס געטאָן פריוויליק און גאַנץ באַוואוסטזיניק. עס זאָל נישט הייסן, אַז די „קדימה" גיט עס אונדז אומזיסט.

די גרינדונג פון דער דאָזיקער יידישער שול איז געווען אַ ווענדפּונקט פון יידיש־וועלטלעכקייט אין אונדזער ישוב. אַזוי האָבן דאָס אויך פאַרשטאַנען אונדזערע „גוטע פריינד". ווען ד"ר ברוידע, דער דעמאָלטיקער רב פון דער טורעק־שול, האָט געהאַלטן אין יענער צייט ביים פאַרלאָזן אויסטראַליע, האָט ער אין דעם געזעגענונג־אינטערוויו אין „דזשואיש העראַלד" געוואָרנט די יידישע באַפעלקערונג אין מעלבורן וועגן דער גרויסער געפאַר וואָס דראָט דעם ישוב מיט דער גרינדונג פון דער יידישער שול. ער האָט געזאָגט אַז „ס'איז אַ סכנה און אַ געפאַר".

אָבער נישט קוקנדיק אויף אַלע דראָאונגען און וואָרנונגען האָט זיך די שול נאָרמאַל אַנטוויקלט. פון יאָר צו יאָר איז זי געוואַקסן סיי אין דער צאָל קינדער און סיי אין קלאַסן.

מען האָט אין אָנהויב געפּלאַנט צו עפענען אויך יידיש־קורסן פאַר דערוואַקסענע. אָבער דאָס האָט זיך נישט איינגעגעבן. דאַקעגן איז געשאַפן געוואָרן אַ קרייז פון דערוואַקסענע וואו מלך ראַוויטש האָט געפירט אַ וועכנטלעכן סיסטעמאַטישן קורס איבער יידישער ליטעראַטור. דאָס האָט זיך געצויגן גאַנצע צוויי יאָר ביז ראַוויטשעס אַוועקפאָרן אין 1937. די אָנפירערשאַפט איבער דעם קורס האָט איבערגענומען דער קאָמיטעט פריינד פון יידישן שול־וועזן אין פוילן.

ראַוויטש האָט זיך אַקטיוו באַטייליקט ביים צוגרייטן די נאָרמאַלע זונטיקדיקע „קדימה"־פונקציעס. ער האָט אינספּירירט מיטאַרבעטער און רעדאַגירט דעם ערשטן אויסטראַלישן אַלמאַנאַך. אויף דער מאַפּע פון דעם יידישן וועלט־פאָלק איז צוגעקומען נאָך אַ פּונקט — אויסטראַליע־מעלבורן. ער האָט געוועקט יעדן פען־מענטש צו ליטעראַרישער אַקטיוויטעט. דער זשורנאַליסט און עסייאיסט פּנחס גאָלדהאַר איז געוואָרן געשטאַרקט און געמוטיקט מיט פריינטלעכע אָנווייזונגען פון ראַוויטשן.

אין דער זעלבער צייט האָט ראַוויטש אינטענסיוו געאַרבעט אויף זיין געביט — ליטעראַטור. באַלד ביי זיין קומען האָט ער געזאָגט: „איך וויל קיינעם נישט פאַלן צו לאַסט". פיל חברים און פריינד האָבן אים פאָרגעלייגט אַ פרייען צימער אין זייערע היימען. ער האָט אָבער אַלעמען מיט דאַנקבאַרקייט אָפּגעזאָגט. ער איז אַליין אַוועק, זיך אויסגעזוכט אַ וואוינונג אַלס סובלאָקאַטאָר ביי אַן אויס־

סענדער בורשטין

די יידישע צוגאָב־שול אין מעלבורן

מעמואַרן פון דער נישט לאַנגער פאַרגאַנגענהייט

די פריינד פון יידישן שול־וועזן האָבן כסדר געפירט זייער טעטיקייט פון העלפן דער ציש״אָ אין פוילן. דערביי איז אויך געפירט געוואָרן אַן אָרטיקע קולטור־אַרבעט. דאָך האָט עס נישט באַפרידיקט. ווי זאָגט דאָס יידישע פאָלקס־ווערטל, „מיטן עסן קומט דער אַפּעטיט". עס ווילט זיך נישט זיין בלויז אַן אָרגאַניזאַציע פאַר עקספּאָרט, נאָר אויך עפּעס אויפטאָן פאַרן אייגענעם געברויך. אויך מיר דאַרפן האָבן אַ יידישע שול, וואו מען זאָל געבן אונדזערע קינדער אַ יידיש־נאַציאָנאַלע וועלטלעכע דערציאונג. אויף דעם געביט איז אין גאַנצן געווען אַ בלויז. אמת, דאָ און דאָרטן האָט זיך געפונען אַ לערער, וואָס האָט געגעבן פּריוואַטע לעקציעס און געלערנט קינדער יידיש שרייבן און לייענען. נישט איין מאָל איז דער געדאַנק געקומען צום אויסדרוק, אָבער רעאַליזירן איז דערווייל נישט מעגלעך געווען. איז מען געבליבן ביי גוטע וואונטשן.

איך האָב שוין אויך געהאַט קינדער, אמת, נאָך קליינע, נישט אין שול־עלטער, אָבער זיי וואַקסן אונטער. און דאָ איז אונטערגעקומען פאַר אונדז אַ נייער דערפרייענדיקער סורפּריז.

אין מיטן (אויסטראַלישן) ווינטער פון 1935 דערהאַלט איך אַ בריוו פון דיכטער מלך ראַוויטש, אַז ער געפינט זיך אין האָנג־קאָנג און אַז אין אַ וואָך אָדער צוויי אַרום קומט ער קיין מעלבורן. קיין איין וואָרט נישט וועגן די סיבות און די צילן פון זיין קומען. מיר אַלע זענען געוואָרן איבערראַשט און פאַרוואונדערט. פאַרשטייט זיך, אַז מיר האָבן אים וואַרעם אויפגענומען.

דאָ האָט ראַוויטש אונדז דערציילט אַז ער קען נישט און וויל נישט לענגער בלייבן אין פוילן. דער אַנטיסעמיטיזם וואַקסט, די פאַראָרעמונג פון די יידישע מאַסן שטייגט כסדר. דער אימפּעט יאָגט אים אין דער וועלט. ער איז שוין געווען אין פיל לענדער, אָבער אויסטראַליע געפעלט אים. ער וויל זיך באַזעצן אין לאַנד אויף אייביקע יאָר. ער האָט בדעה אָנצושרייבן אַ בוך. ער איז אָנגעפילט און אָנגעזאַפּט מיט נייע פּאָעמעס. צו דעם פאָדערט זיך רואיקייט, און דאָס קען אים געבן נאָר אויסטראַליע. ער וויל קיינעם נישט פאַלן צו לאַסט, ער איז נישט קיין גרויסער געברויכער. ער לעבט שטענדיק באַשיידן און מיט זיין מעסיקן בודזשעט וועט ער זיך אויסהאַלטן. דערביי האָט ער נאָך אַן אידיי: זייענדיק אין מעלבורן וועט ער העלפן גרינדן אַ יידישע נאָכמיטאָג־ און זונטיק־שול פאַר יידישע קינדער. ער וועט אויך זיין אַ לערער און דאָס קען אים געבן אַ געוויסן מאַטעריעלן איינקונפט צו דעקן זיין בודזשעט. אַזאַ שול דאַרף זיין אַן אַלגעמיינע, וואָס זאָל אַרומנעמען ברייטערע קרייזן און נישט בלויז אונטער דער אַפּוטרופּסות פון דעם קרייז, וואָס געפינט זיך אַרום דעם קאָמיטעט פון די פריינד פון יידישן שול־וועזן אין פוילן. אַלע האָבן זיך געפרייט מיט דער אידיי, אָבער...

עס האָט זיך אָנגעהויבן צווישן אונדז אַ ברייטע דיסקוסיע. טייל חברים האָבן געהאַלטן, אַז מיר וועלן באַגיין אַ גרויסן פעלער אויב מיר וועלן אַרויסלאָזן אַזאַ וויכטיקן ענין פון די אייגענע הענט. די גאַנצע צייט, האָבן זיי געטענהט, האָבן מיר געפלעגט די אידיי פון אַ יידיש־וועלטלעכן שול־וועזן און דאָס האָט געלאָזט טיפע וואָרצלען אין היגן באָדן. וועלן מיר דאָס איצט איבערגעבן אין פרעמדע הענט? דאָס קינד וועט שטאַרבן איידער עס וועט נאָך געבוירן ווערן.

איך בין מסכים געווען מיט ראַוויטשן צוליב פּאָלגנדיקע סיבות: אונדזער קרייז איז אַ באַגרענעצטער און מיר וועלן נישט האָבן אַזוי פיל קינדער אויסצופילן אַ שול, כדי מען זאָל עס קענען אָנרופן שול. עס דאַרף זיין אַ שול פאַר אַלע קינדער. אויב מיר וועלן בלייבן די איינציקע באַ׳עבאַטים אין דער אָנפירערשאַפט וועט די שול באַלד געחתמעט ווערן ווי אַ בונדישע. מען דאַרף אַריינציען אַלע קרייזן פון אונדזער ישוב, וואָס זענען פאַראינטערעסירט אין אַזאַ שול.

דער שטרייט איז געווען אַ פאַרביטערטער. אָבער סוף כל סוף איז מען איינגעגאַנגען אויף אַ קאָמפּראָמיס פון אַן אַלגעמיינער אומפּאַרטייאישער יידישער צוגאָב־שול. מיר זענען גלייך צוגעטרעטן צו דער אָרגאַניזירונג. אָט ליגט פאַר אונדז אַ דאָקומענט:

„מעלבורן, 2־טער אָקטאָבער 1935. חשובער פריינד. דערמיט פאַרבעטן מיר אייך העפלעך אויף דינסטיק דעם 8־טן אָקטאָבער, 8 אָוונט, אין לאָקאַל פון „קדימה", אויף אַן אינפאָרמאַטיווער איניציאַטיוו־פאַרזאַמלונג וועגן דעם שאַפן פון אַ יידישער נאָכמיטאָג־ און זונטיק־שולע.

„סדר־היום: 1) אַריינפיר־וואָרט. 2) קורצער רעפעראַט וועגן דער נויטיקייט פון יידישע שולן און קורסן (מ. ראַוויטש), 3) מיינונגס־אויסטויש צום רעפעראַט, 4) וואַלן פון אַ שול־איניציאַטיוו־קאָמיטעט.

„די פאַרזאַמלונג וועט פאָרקומען אין אויבערשטן זאַל פון „קדימה". מיר רעכענען מיט זיכערקייט אויף אייער פריינטלעכער אָנוועזנהייט און דאַנקען אייך אין פאָראויס.

„מיט פיל אַכטונג, די איניציאַטיוו־גרופּע: ס. בורשטין, ש. בריליאַנט, י. גינטער, מ. סילמאַן, מ. ראַוויטש.

זי איז געזעסן מיט האַלב־פֿאַרמאַכטע אויגן נאָכטראַכטנדיק נאָך איר אייגן לעבן. אין דמיון האָט זי געזען איר געוועזענעם מאַן, די ערשטע באַגעגענישן, די צייט פֿון כלהשאַפֿט. אין די געדאַנקען רופֿט זי אים נאָך ביים נאָמען. עטלעכע יאָר נאָך זייער חתונה איז אַלץ געגאַנגען כשורה. שפּעטער האָט זי גענומען באַמערקן, אַז ער קוקט צופֿיל אַרום חוץ אויף איר. דאָס איז געוואָרן דער קוואַל פֿון איר איפּערזוכט און באַליידיקטן שטאָלץ. די אַנדערע, מיט וועלכער ער לעבט איצט, איז געווען דער לעצטער שטויס צו איר אַנטגילטיקן באַשלוס.

ווי איז געווען די באַציאונג פֿון דעם מענטש צו זיין געוועזענער פֿרוי, וועמענס טויט ער לעבט איצט איבער?... ער זעט אויס צו זיין העפֿלעך אין באַנעמונג, אָבער דאָס קען זיין קאָנווענציאָנעל און זאָגט גאָרנישט. עס קען זיין — אויך ער טראָגט די שולד פֿאַרן צעגיין זיך!

זי דערמאָנט זיך, אַז בשעת עפֿענען דעם בריוו האָט ער בליץ שנעל זי אָפּגעמאָסטן פֿון קאָפּ ביז די פֿיס און אַ שמייכל געטאָן. אויף אַ סעקונדע איז איר געוואָרן אומאָנגענעם, אָבער קוקן דען נישט אַ סך מאָל צופֿעליקע פֿאַרבייגייער אויף איר? זי ווייסט אַז זי קען נאָך געפֿעלן ווערן, כאָטש זי דערגייט שוין באַלד צו די פֿערציק.

זי האָט אַוועקגעטריבן דעם געדאַנק. אין איר איינזאַמען לעבן האָט זי זיך פֿאַרהאַרטעוועט. זי זעט זיך שטיין איינע אַליין אויף אַ באַרגשפּיץ אין אַ פֿאַרמעסט מיט די לעבנס־ווינטן, וואָס שמייסן פֿון אַלע זייטן. דאָס האָט איר צוגעגעבן מוט און געהויבן איר חשיבות, זי איר שטאַרק, זי האַלט אויס!

אפשר טראָגט זי אין זיך די פֿאַרירשונג פֿון איר פֿאָטער, אַ דאַוונער ביי די „טויטע חסידים". ער פֿלעגט, נישט־מיר נישט־דיר אַוועקוואַרפֿן דאָס שוסטער־העמערל, אויפֿהויבן זיך פֿון דרייפֿוסיקן בענקעלע און פֿאַרציענדיק אַ ניגון אָנגעהויבן טאַנצן. צוערשט האָט ער געמאַכט עטלעכע פּאַמעלעכע אומדרייען, און אַזוי טאַנצנדיק אויף אַן אָרט גענומעןווירבלען מיט אויסגעשטרעקטע הענט שנעלער און שנעלער ביז ער איז אַ פֿאַרמאַטערטער געפֿאַלן אויף אַ שטול. אויף זיין פּנים איז דאַן געווען אויסגעגאָסן אַ געלייטערטקייט, אַן אינערלעכע פֿרייד, די פֿרייד פֿון קענען פֿאַרטרייבן די גרויקייט פֿון אָרעמען לעבן. עצבות — פֿלעגט ער טענהן — איז אַ זינד. אַזוי האָט געלערנט דער רבי ע״ה.

זי האָט זיך אַרומגעקוקט איבערן צימער. טראָץ דער אָרדענונג, וואָס האָט זי פֿאַרוואונדערט, האָט זי געזען, אַז עס פֿעלט דאָך אַ פֿרויען־האַנט. זי האָט געווענדעט איר בליק צו דער סאָפֿע וואו דער מאַן איז געלעגן און עפּעס האָט זיך אין איר אַ ריר געטאָן. זי האָט געזען זיין פֿאַרלוירנקייט, דאָס נישט שטאַנדהאַפֿטיקייט, וואָס דאַרף אַ פֿריינדלעכן אָרעם וואו אָנצושפּאַרן דעם קאָפּ.

מיטאַמאָל האָט זי דערפֿילט די אומגעוויינטלעכקייט פֿון דער סיטואַציע. וואָס טוט זי דאָ?... זי פֿילט זיך אַ ביסל שולדיק, און האָט אויך מיטלייד מיט דעם מענטש, זי האָט געטאָן דאָס איריקע, אַ פּשוטע שכנהשע העפֿלעכקייט — אָבער וויטער?...

עס האָט אַ בליץ געטאָן און דאָס צימער איז פֿול געוואָרן מיט אַ בלוילעך ליכט, אַ געקאַלער פֿון אַ וויטן דונער האָט צעריסן די שטילקייט.

זי האָט זיך ראַפּטעם אויפֿגעשטעלט, צוגעגאַנגען אויף די שפּיצפֿינגער צו דער סאָפֿע, זען ווי ער אָטעמט.

זי האָט זיך אָנגעטראָפֿן אויף זיינע געעפֿנטע אויגן פֿאַרנעפּלטע נאָך מיט דער איבערלעבונג.

— אַנטשולדיקט!... איך בין געווען אַן עגאָיסט... — ער האָט אַראָפּגעלאָזן די פֿיס צום דיל און זיצנדיק אויפֿגעהויבן צו איר אַ בלאַס, מיד פּנים.

— בלייבט נאָך אַ ווײַלע. מירן טרינקען אַ גלאָז טיי.

— עס איז אייך שוין בעסער?

— יאָ, אַ דאַנק.

זיצנדיק האָט ער ווידער פֿאַרמאַכט די אויגן. אין דרויסן האָט זיך צעפּענטעט אַ זאַוויערוכע. דער האָגל האָט געקלאַפּט ווי מיט העמערלעך איבער דאַך און אין די פֿענצטער־שויבן. אינעם רעש פֿון שטורעם איז פֿאַרשלונגען געוואָרן איר ענטפֿער.

ווען בערנאַרד האָט געעפֿנט די אויגן איז די פֿרוי נישט געווען אין צימער. דורכן גערויש פֿון רעגנפֿלייץ, וואָס איז געקומען נאָכן האָגל, האָט ער דערהערט דאָס גיכע קלאַפּן פֿון אירע אָפּצאַסן איבער די שטיינערנע טרעפּ. ער האָט געציילט יעדן שלאַג ביז זיי זענען מער צו אים נישט דערגאַנגען.

— אַנטלאָפֿן... — האָט ער אַ מורמל געטאָן און אַ פֿאַרשעמטער שמייכל האָט זיך צעלייגט אַרום זיין מויל.

צומאָרגנס פֿאַרנאַכט האָט ער דערהערט איר קלאַפּ אין טיר. זי איז געשטאַנען, אַן אָפֿוואַרטנדיקע. מיט אַ פֿאַרשולדיקט שמייכעלע:

— איך בין געקומען טרינקען דאָס גלעזל טיי פֿון נעכטן... אַנטשולדיקט פֿאַר מיין אומטאַקטישקייט...

בערנאַרד איז געשטאַנען אַן אויפֿגעהייטערטער, מיט שטראַלנדיקע אויגן.

— קומט אַריין! קומט...

טערישע פראָפּעסיע — אָרדענונג. יעדע זאַך דאַרף האָבן איר אָרט. דאָס שפּאָרט איין זוכענישן.

אַלץ איז ביי אים געפאַלן פון די הענט. פלוצלינג איז ער געבליבן שטיין אין מיטן צימער ווי אַ קאַליע געוואָרענער אויטאָ אין מיטן גאַס — נישט אַ ריר פון אָרט. אַ געפיל פון אומרו איז אים איצט שוין דאָס צווייטע מאָל היינט באַפאַלן.

— וואָס איז היינט מיט מיר? — האָט ער אַ טראַכט געטאָן — איז עס מיט מיר ווי אין דרויסן, אָדער...

אַ לייכטער קלאַפּ אין טיר האָט אים אויפגעוועקט.

— ווער איז עס?...

— איך. כ'האָב אַ בריוו פאַר אייך!...

אין דער טיר איז געשטאַנען די שכנה וואָס וווינט אונטער אים, אויפן פּאַרטער. ער האָט זי רעכט נישט געקענט. פון זיין באַלקאָן פלעגט ער טייל מאָל זי זען אַוועק אין דער פרי און קומען אין אָוונט. זינט ער האָט אויפגעגעבן דעם פּאָסטן גייט ער כמעט פון שטוב נישט אַרויס און עס איז אים נישט אויסגעקומען אַ וואָרט מיט איר אַרויסצורעדן. אָבער ער ווייס ווער זי איז.

— אַ גרויסן דאַנק אייך!... איר האָט זיך מטריח געווען אַרויפצוקלעטערן צוויי שטאָק!...

— עס מאַכט נישט... איך האָב מורא, אַז דער בריוו איז אַ ביסל פאַרשפּעטיקט... מיט צוויי וואָכן צוריק איז ער געלעגן אין מיין קעסטל און איך האָב אים דעמאָלט אַרויסגעלייגט... איר קענט דאָך אונדזער בריווטרעגער — היינט איז אייער בריוו ווידער אַריינגעפאַלן צו מיר. האָב איך באַשלאָסן אַרויפצוברענגען אים פּערזענלעך...

— אַ דאַנק!... ווירקלעך זייער שיין פון אייך... איר וועט דערלויבן?...

בשעתן עפענען דעם בריוו האָט ער מיט אַ יונגלשער פאַרשעמטקייט אַ זאָג געטאָן:

— איר ווייסט, אַ גאַנצן טאָג האָב איך געהאַט אַ מאָדנע פאָרגעפיל אַז היינט וועט עפּעס געשען... נו האָט איר מיר געבראַכט אַ בריוו; און מיט אַ שפּאַטישן שמייכל צוגעגעבן:

— אין מיין מלוכה — ער האָט געמאַכט אַ ברייטן קרייז מיט דער האַנט איבערן צימער — אַז אַ פליג הערט דאָ אויף צו זשומען, איז עס אויך אַ געשעעניש...

נאָכן איבערלייענען די ערשטע שורות האָבן זיך די ברעמען ביי אים פאַרצויגן, ער האָט אַ בליק געטאָן אויפן האַנטזייגערל און אויסגעמורמלט.

— יאָ, ער איז פאַרשפּעטיקט... עס איז שוין נאָך די שלושים.

— אַנטשולדיקט וואָס איך בין געווען די אַנזאָגערין פון אַ שלעכטער בשורה — אַ נאָענטער מענטש?...

— מיין געוועזענע פרוי.

— אָ!

— מיר זענען געווען געשיידט... שוין באַלד ניין יאָר... נאָר איר ווייסט דאָך...

— כ'פאַרשטיי... איך וועל גיין.

זי האָט דערזען ער איז בלייך געוואָרן און געזוכט אַן אָרט וואו זיך אַוועקצוזעצן.

— איר פילט זיך נישט גוט?

אין איר קול איז געווען שרעק: — אפשר רופן אַ דאָקטאָר?

— ניין, ניין... כ'דאַנק... די דאָקטוירים! — ער האָט אַ קורצן לאַך געטאָן — פרעג דעם חולה נישט דעם רופא. איך קען זיך — כ'האָב עס אָפּט. כ'וועל נעמען אַ פּיל און זיך צולייגן אויף עטלעכע מינוט...

זי האָט געמאַכט אַ באַוועגונג ווי צום אַרויסגיין. ער האָט געוואָרפן אַ בעטנדיקן בליק.

— ביטע, בלייבט... ס'וועט באַלד איבערגיין. זעצט זיך נעבן אייוועלע... ס'גייט ווערן אַ שטורעם — צוזאַמען וועט זיין היימלעכער...

צעגערנדיק האָט זי זיך צוגעזעצט אויפן ברעג פון אַ שטול. ווי מאָדנע, איז איר דורכגעלאָפן אַ געדאַנק — אויך זי איז געשיידט אַכט יאָר!

ער איז געלעגן אויף דער סאָפע מיט פאַרמאַכטע אויגן, מיט ביידע הענט אונטערן קאָפּ, פאַרטאָן אין זיך.

זי האָט נישט געקענט איר שכן. זי האָט געוואוסט, אַז איר איבער איר וווינט אַן איינזאַמער מענטש, וואָס גיט זיך מיט קיינעם נישט אָפּ. נו, און איך, האָט זי נישט ווילנדיק געמאַכט אַ פאַרגלייך — האָב דען יאָ פריינד? די גרויסע שטאָט טיילט אָפּ מענטש פון מענטש נישט נאָר מיט די ווענט פון זייערע וווינונגען; עס טיילט אָפּ דאָס אינדיווידועלע וואָס קען זיך נישט צונויפמישן, זיך אויפלייזן. אַפילו אין אַ המון ווערן אינדיווידועלע סימנים נישט אָפּגעווישט — יעדער שפּאַנט ביחידות אַרומגערינגלט מיט אַ רינג פון אָפּגעשלאָסנקייט, אַפילו ווען דער וועג פירט צום זעלביקן ציל.

זי האָט איצט איר שכן אָבסערווירט פון דער נאָענט און נישט ווייסנדיק פאַרוואָס האָט דער שיכט פון אַקצעפּטירטער פרעמדקייט צווישן שכנים וואָס קענען זיך נישט נענטער געגומען אויפטייען ביי איר. זי האָט פאַרשטאַנען וואָס ער גייט איצט אַדורך. די געצוימטע פּאָר ווערטער האָבן נאָך איצט אַ קלונג געטאָן מיט באַהאַלטענעם טרויער. זי געדענקט גוט וואָס ער האָט געזאָגט:

— שוין באַלד ניין יאָר... נאָר איר ווייסט דאָך...

זיינע האָר כמעט גרויע, האָבן ערטערווייז נאָך געטונקלט זיך מיט שוואַרצע פעדעם. די געדיכטע ברעמען, די פולע ווייכע ליפּן זענען געווען סימנים פון נאָכנישט אויסגעלאָשענעם לעבנס־כוח. זי האָט באַמערקט די וויעס האָבן ביי אים אויפגעצוקט ווי ביי אַ קינד נאָכן אויסוויינען זיך.

זי איז געזעסן שטיל, געהיטן זיך נישט צו שטערן, נישט צו לאָזן פילן איר אָנוועזנהייט. בלויז דאָס טיקן פון זייגער און דער גערויש פון גאַז־אייוועלע האָבן געמילדערט דעם אומרו פון דער פלוצלינגדיקער שטילקייט.

איז דאָ אויפֿן אָרט צו באַמערקן, אַז אונטער דער ווירקונג פֿון דער אַראַבישער מיטלאַלטערלעכער פּאָעזיע האָבן ספֿרדישע פּאָעטן אַרויסגעבראַכט אין זייער שאַפֿן עראָטישע מאָטיוון און אימאַזשן. דאָס האָט באַקומען דעם שטאַרקסטן אויסדרוק אין די לידער פֿון עמנואל הרומי. אָבער ער איז פֿאַרבליבן אַ זייטיקער און אַ פֿרעמדער אין דער לשון־קודשדיקער פּאָעזיע. מ'דערקלערט עס דערמיט וואָס ער האָט נישט געשריבן קיין קינות און סליחות, נאָר בלויז ליידנשאַפֿטלעכע גראַציעזע און לעבנסלוסטיקע שירים, וואָס האָבן זיך עפּעס נישט אַריינגעפּאַסט אין דעם אַלמער פֿון יידישע ספֿרים.

גאָר אַנדערש אָבער איז געווען די באַציאונג צו יהודה הלוי, וועלכער האָט אַרויסגערופֿן מיט זיין שאַפֿן גרויס אַנטציקונג בעת זיין לעבן, און זיין פֿריינד, דער דיכטער משה אבן עזרא האָט מיט גרויס ענטוזיאַזם באַזונגען דעם גרויסן פּאָעט פֿון קאַסטיליע. אויך די שפּעטערדיקע דורות האָבן זיך ענטוזיאַסטיש באַגייסטערט מיט יהודה הלויס אומשטערבלעכע ציון־לידער און שירי גאולה.

אין זיין צווייטער שעפֿערישער פֿאַזע זוכט ער אויפֿצומונטערן דאָס פֿאָלק פֿון יאוש און פּעסימיזם. „מיר זענען טראָץ אַלעם נישט קיין טויט פֿאָלק", האָט געזונגען דער נאַציאָנאַלער דיכטער. — מיר זענען דאָס האַרץ פֿון די פֿעלקער און אונדזער בלוט דערנערט אַלע גלידער פֿון קערפּער".

ער האָט געגלויבט שטאַרק אין דעם על תפֿרוש מן הציבור. נישט איזאָלירן זיך פֿון כלל און ווערן אַ קאַבינעט־מענטש. דער יחיד איז איינגעגלידערט אינעם ציבור, ווי יעדער באַזונדערער אבר אין דעם קערפּער.

פֿון אַ שטאַרקער פּאָעטישער קראַפֿט זענען יהודה הלויס נאַטור־לידער: מאָלעריש, בילדעריש פֿאַרכאַפּן זיי דאָס אויג און אויער פֿאַר די פּרעכטיקע ווערטער־קלאַנגען וועלכע באַהעפֿטן זיך מיט דעם ריטעם פֿון דער נאַטור. דאָס אויג אַנטציקט זיך מיט די סקולפּטאָריש־אויסגעטאָקטע בילדער און רייכע פֿאַרבן. אומשטערבלעך זענען פֿאַרבליבן זיינע מאַיעסטעטישע ים־לידער, וועלכע זענען אַזוי מוזיקאַליש, ליריש און עפּיש. אומשטערבלעך איז אויך זיין רעליגיעזע פּאָעזיע, די שיינע פּיוטים, וואָס דריקן אויס דעם דיכטערס התפּעלות פֿאַר דער דערהויבענער גרויסקייט פֿון באַשעפֿער אין זיינע באַשאַפֿענע וועלטן. ער האָט די געטלעכקייט אינעם אוניווערס געשפּירט אין זיין פּאָעטישער נשמה און געשאַפֿן די שענסטע תּפֿילה־געזאַנגען, וואָס געהערן צו די פּערל פֿון אונדזער רעליגיעזער פּאָעזיע.

עס איז שווער איבערצוגעבן אין אַן איבערזעצונג זיינע מייסטערהאַפֿטע סטראָפֿעס און די שטאַרקע פּאָעטישע קראַפֿט פֿון דעם דיכטערס שאַפֿן. אין רעטראָספּעקט פֿון אַ 900 יאָר זעען מיר אין יהודה הלוי די קרוין פֿון דער גאָלדענער שפּאַנישער תּקופֿה.

יצחק קאַהאַן

י. מ. לעווין

שכנים

דערציילונג

בינעם — אָדער ווי די פֿריינד און באַקאַנטע האָבן אים גערופֿן — בערנאַרד — האָט דעם גאַנצן טאָג קיין אָרט זיך נישט געקענט געפֿינען. ער האָט אָנגעשטעלט דעם ראַדיאָ און אים באַלד אויסגעלאָשן מיט אַ גרימאַסע אויפֿן פּנים. ער האָט נישט ווילנדיק נאָכגעשפּעט דעם אַנאָנסירער:

— קויף די נייע זשילעטקע, די בעסטע אויפֿן מאַרק!

אויף דער טעלעוויזיע האָט מען געוויזן אַ פֿילם פֿון די צייטן ווען זיינע האָר זענען נאָך געווען „אינטערעסאַנט" — גרוי ביי די שלייפֿן...

ער האָט אַ בליק געטאָן אויף דער ביכער־פּאָליצע און אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט — נאָך משהס חומש איז דען פֿאַראַן עפּעס גרעסערס?... די ליטעראַטור פֿון היינט „שפּיגלט אָפּ" און „שפּיגלט אָפּ" — און דערשפּיגלט נישט דאָס לעבן. ערגעץ איז פֿאַראַן אַ בלויז, אַ נישט דערזאָגטקייט. מ'פּרוּווט אַרויסצושלעפּן דעם „איך" פֿון מענטשנס באַהאַלטענעם אור־וואַלד, נאָר אין די טיפֿענישן, וואו מען האָט זיך אַראָפּגעלאָזן אים זוכן, איז ער נישטאָ. ער שווימט אַרום פֿאַרלוירן, אַ צעפּיצלט קליין בלעזעלע, צווישן מיליאָנען אַזעלכע ווי ער איז, אויף אַן אויבערפֿלאַך וואָס שוימט מיט אַלע בייזן פֿון דער וועלט — מיט אומיושר, מיט גייציג נאָך געלט, און פֿאַר אַ צולאָג — מיט פֿאַרביליקטן סעקס.

דעם מענטש פֿעלט, אויב נישט אַן אידעע, איז דאָס שטרעבן צו אינערלעכער שלימות, דער ווילן צו פּערפֿעקציע, עס פֿעלן אים בודדאָס באַלאַנסירטקייט פֿון מחשבה, משהס וויזיע, וואָס איז מסוגל צו געבן אים אַן אָרט אין גייסטיקן אוניווערס.

ער איז אַרויס אויפֿן באַלקאָן און אַ ציטער געטאָן פֿון קעלט. עס איז שוין געווען סוף סעפּטעמבער, ווען מענטש, חיה און פֿלאַנץ דערפֿילן, אַז אָט און עס קומט דער פֿרילינג. פֿון מערב זייט האָט אָנגעצויגן אַ שטורעם. די כמאַרעס זענען געשוואומען נידעריק ווי זיי וואָלטן זוכן אַ פּאַסיק אָרט וואו זיך אויסצולאָדן.

עס האָט זיך אים דערמאָנט אַ פּויליש שפּריכוואָרט: „ווימאַרצו — יאַק וויגאַרנצו" — דער פֿרימאָרגן האָט אַרויסגעאָטעמט דאָס רעשטל פֿון אַ באַסן, קילן נעפּל, בייטאָג האָט די זון געטאָן אַ ברי — און איצט, צו נאַכט צו גייט ווערן אַ שטורעם...

ער האָט געפּרוּווט זיך נעמען מאַכן אַ שטיקל אָרדענונג אין דער באַלעבאַטישקייט. אין די קנאַפּע ניין יאָר זינט ער האָט זיך געזעגנט מיט דער פֿרוי, האָט ער אָנגעוואָנדן צו זיך די זעלבע מעטאָדן ווי אין זיין בוכהאַל־

ימים שפּאַלט ער מיט זיין האַט;
אויף זיין פליגל מיט זיין שטורעם
טראָגט ער דיך צום ליבן לאַנד.״
(יידיש: ביאַליק.)

אָנגעקומען קיין מצרים, אין אַלעקסאַנדריע, און זיך געטראָפן מיטן פריינד אבן עזרא. די פריינט און פאַרערער אָרדענען איין פאַר אים יום־טובים. ער ווערט אויך פאַרבעטן צום פירשט שמואל בן חנניה. די פּרעכטיקע נאַטור אין מצרים ווערט באַזונגען דורך יהודה הלוי אין שיינע פּערזן, וואו ער באַצירט די פעלדער ביים נילוס מיט די ליכטיקסטע קאָלירטע פאַרבן. אויך די יידישע קהילות פון מצרים האָבן דעם דיכטער אויפגענומען בכבוד גדול, געבעטן ער זאָל ביי זיי פאַרבלייבן, אָבער ער האָט עס אָפּגעוואָרפן. ער איז טאַקע געווען אַנטציקט פון מצרימס ווייס־בליענדיקע גערטנער און זייערע גאָלדענע זאַנגען. אָבער זיין האַרץ איז אין ציון.

פון אַלעקסאַנדריע פאָרט ער קיין קאַיר און פירט פון דאָרט אַ בריוו־אויסטויש מיט אבן הומאני. דערמאָנען מיר דאָ די קאָרעספּאָנדענץ, וואָס ווייזט, אַז אפילו אין זיינע עלטערע יאָרן איז יהודה הלוי נאָך אַלץ פאַרבליבן מיט אַ יונגער נשמה. ער באַזינגט נאָך אַלץ די שיינע (מצרישע) מיידלעך, וועלכע ער האָט געזען אַרויסקוקן דורך די פענצטער.

פון קאַיר פאָרט ער קיין ארץ־ישראל און וואָס נענטער ער קומט צו צו אירע ברעגעס, אַלץ אומגעדולדיקער און שטאַרקער זיין בענקשאַפט צום הייליקן לאַנד. זיין גרויסן פּאַטאָס גיסט ער אַריין אין די אומשטערבלעכע פּערזן פון דעם באַרימטן פּיוט, וואָס ווערט געלייענט אום תשעה באב „ציון הלא תשאלי לשלום אסיריך״. דער דיכטער פרעגט דער מוטער ציון:—

„צי בענקסטו אויך נאָך דיינע קינדער, מוטער ציון,
ווי זיי, צעזייטע און צעשפּרייטע בענקען?
ווילסטו אויך, ווי זיי פון דיר, אַ ליבן גרוס באַקומען?
דאָ האָסטו אים! אַ גרוס פון נאָענטע און ווייטע!
אין האַרצן דורות לאַנג געוואַרעמט טראָגט אים
פון אַלע עקן וועלט, דורך ימים און מדבריות,
צו דיר אין שוים אַן עלנט קינד דיינס — איינער
פון די, וואָס זאַפּן אָן, ווי טוי פון חרמון,
די פרעמדע יבערג מיט ברענענדיקע טרערן,
און שטאַרבן אין דער פרעמד פאַרליבטע און פאַרבענקטע.
— — — — — — — — — — —
מיך ציט צו דיר, מיין האַרץ גייט אויס נאָך דיינע ערטער
וואו די אבות האָבן זיך באַגעגנט מיט מלאכים,
וואו די שכינה האָט גערוט, וואו דיין באַשעפער
האָט דיינע טויערן די הייליקע געעפנט . . .
— — — — — — — — — — —
כ׳וויל, אָ גרויסער גאָט, נאָר איין שטראַל ליכט,
נאָר איין שטראַל ליכט פון יענעם מאָרגנשטערן,
וואָס דאַרף, וואָס מוז אַ מאָל נאָך העל און ליכטיק
זיך אָנצידן אויף ציונס בלויען הימל,
באַנייען און באַפרישן זיך מיט יוגנט.
גענוג, איין זיסן חלום לאָז מיר זען נאָך
און אויסגיין מיט אַ שמייכל אויף די ליפּן״. . .
(יידיש: יביאַליק)

איך האָב נאָר געגעבן אַ ציטאַט פון אָט דער לענגערער פּאָעמע, וואָס וואַרפט אַ שיין אויף יהודה הלויס ברענענדיקע תשובה צו זען כאָטש די חורבות פון זיין טרוים. צוליב אים האָט ער איינגעשטעלט זיין לעבן ביים לאָזן זיך אויף דער געפערלעכער נסיעה צום לאַנד, וואו עס האָבן דאַן געוועלטיקט די פאַנאַטישע צלם־טרעגער, וועלכע האָבן געזייט טויט און פאַרניכטונג אויף אַלע וועגן און שטעגן, וואו זייער פוס האָט באַטראָטן.

אין דער פּאָעמע (וואָס איז איבערגעזעצט געוואָרן כמעט אויף אַלע אייראָפּעאישע שפּראַכן) האָט דער דיכטער אַריינגעגעבן דעם גאַנצן פלאַם פון זיין נשמה. מיט איר האָט זיך פאַרענדיקט זיין פּאָעטישער שאַפן, וואָס האָט זיך איבערגעריסן נאָך זיין ציון־עפּאָפּעע. ווען ער איז אָנגעקומען קיין ארץ־ישראל האָבן זיך פאַר זיינע אויגן אַנטפּלעקט די שוידערלעכע פאַרוויסטונגען פון דעם לאַנד. זיין פּאָעטיש ליד האָט זיך איבערגעריסן, ווען ער האָט דערזען דאָס טרויעריק־רעאַלע פון זיין שיינעם חלום מיט זיינע האָפענונגען און טרוימען. דאָס אָרעמע פאַרוויסט לאַנד, וואָס ער האָט געטראָפן האָט אַ סוף געמאַכט פון דיכטער.

* * *

עס זענען דאָ פאַרשידענע ווערסיעס ווי אַזוי עס האָט זיך פאַרענדיקט יהודה הלויס לעבן. אַ פאָלקס־לעגענדע דערציילט, אַז דער דיכטער, ווען ער איז געגאַנגען צום „כותל״ מיט זיין געזאַנג פון דער פּאָעמע „ציון הלא תשאלי״, איז ער דערשטאָכן געוואָרן דורך אַ מוסולמענישן רייטער, וועלכער האָט אים דערמאָרדעט מיט זיין שפּיז. אַן אַנדער ווערסיע דערציילט, אַז ער איז צעטראָטן געוואָרן דורך דעם פערד פון אַ רייטער. אָבער, אומגעבראַכט איז נאָר געוואָרן דאָס קערפּערלעכע פון דעם גרויסן דיכטער, אָבער נישט זיין פּאָעטישע גרויסע דיכטונג.

די פאַרשידנאַרטיקע מאָטיוון פון זיין שאַפן ברענגען צום אויסדרוק צוויי פאַזעס פון זיין אינערלעכן מצב רוח. די לוסטיקע יוגנט־פאַזע איז פאַרקערפּערט אין עראָטישע צאַרטע מאָטיוון, אימאַזשן פון לירישער ליבע־גלוסט, הייראַט און וויין־לידער, אַדורכגענומען מיטליידנשאַפטלעכע ווערטער און סתם ווערטער־שפּילן, וועלכע טראָגן זיך אויף שפּילעוודיקע איינפאַלן, באַהויכט מיט צאַרטיקייט און לעבנסלוסט. „אונדזער תורה, באַמערקט דער דיכטער איז צעטיילט צווישן יראה אהבה און שמחה. מיט יעדן פון זיי קענסטו זיך דערנענטערן צו גאָט. דער תענית ברענגט דיך נישט נענטער צו גאָט, ווי די שמחה פון דעם שבת און יום־טוב. און אויב די שמחה ווערט פאַרוואַנדלט אין ניגון, טאַנץ, איז זי אַן עבודה פון צדקות און געטלעכקייט. משה רבינוס תורה מיינט נישט די לאַסט פון אַסקעטיזם, און אַ שמחה של מצווה קען ברענגען צו געטלעכער אינספּיראַציע״. אָט די ווערטער פאַרשפּיגלט אַ לעבנסוועג, וועלכער ווינקט זיך איבער מיטן חסידיזם, וואָס איז געוואָרן אַ פאָלקס־באַוועגונג מיט פיל הונדערט יאָר שפּעטער.

לענדער האָבן חרוב געמאַכט יידישע קהילות („זיי פירן מלחמות און מיר האָבן די מפּלה”, האָט יהודה הלוי געשריבן) און דער דיכטער פרעגט אַ פאַרצווייפלטער: „האָבן מיר דען אַן אָרט אין מזרח און אין מערב וואו מיר קענען זיכער לעבן?”. בעת זיינע יוגנט־לידער זענען געווען אָנגעזאַפּט מיט פרייד און לוסט, זענען זיינע שפּעטערדיקע לידער אָנגעלאָדן מיט צער און טרויער. מיט אַ שטאַרקן רעליגיעזן געפיל זענען דורכגעדרינגען זיינע פּרעכטיקע תפילות־געזאַנגען, וואָס זענען פּערל אין דער נאַציאָנאַלער רעליגיעזער פּאָעזיע. יהודה הלוי איז געווען דער באַזינגער פון די נאַציאָנאַלע ליידן. און דאָס באַזינגען דעם פאָלקס־צער פאַרבינדט זיך ביי אים מיט די געזאַנגען פון טרוים און האָפענונג — „ריין און געלייטערט וועסטו באַלד דערוואַכן צו אַ ניי גליקלעך לעבן”. דער דיכטער קומט צו ציון, וואו דאָס פאָלק וועט קומען אַן אויסגעלייזט צו דעם אַלטן לאַנד פון די אבות און דאָרט אָנהייבן זיין באַנייט לעבן.

„ציון” איז פאַר זיין פּאָעטישן גייסט געווען פיל מער ווי דאָס לאַנד פון די אבות. די הרי יהודה פאַרקערפּערן אין זיין פּאָעזיע דאָס שענסטע און דערהויבנסטע פון זיין אייגענער און פון דער פאָלקס־נשמה. זיין בענקען און שטרעבן צו ציון האָט אָנגעפילט מיט פּאָעטישן גאָלד זיינע ציון־לידער און פּאָעמעס. און זיי געהערן צו די הערלעכסטע שאַפונגען פון דער מיטלאַלטערלעכער יידישער פּאָעזיע.

געשריבן האָט ער אָט די דאָזיקע לידער אויף זיין וועג קיין ירושלים. עס איז גוט באַקאַנט זיין ליד „מיין האַרץ איז אין מזרח און איך בין אין מערב דעם וויטן”, ווען דער דיכטער וואַרט שוין אויף דער שעה ער זאָל קענען באַטרעטן די וויסטע שטיינער פון ציון. ער באַזינגט ירושלים („צו דיר, אָ, הייליקע מעכטיקע שטאָט, צו דיר, שטאָלץ און קרוין פון דער וועלט, טוט גלוסטן מיין האַרץ פונעם מערב דעם וויטן”). ער האָט עטלעכע צענדליק לידער און געזאַנגען באַצירט מיט איין גרונט־געפיל — מיט דער ציון־עפּאָפּעע. דאָס איז געווען דער שיינער און ליכטיקער אידעאַל מיט וועלכן ער האָט געלעבט פאַרן לאָזן זיך אויף זיין ריזיקאַלישער רייזע קיין ירושלים.

דער דיכטער דערציילט ווי די נאָענטע מענטשן זיינע האָבן אים אָפּגערעדט צו מאַכן די ווייטע געפערלעכע נסיעה אויף די באמת סכנותדיקע וועגן פון יענער צייט. ער האָט זיך אָבער בשום אופן נישט געלאָזט באַווירקן דורך קיינעם און זיך געגרייט צו דער נסיעה. עס זענען געווען מסתמא פאַרשידענע סיבות, וואָס האָבן אים באַווירקט צו דעם. מעגלעך, אַז דער טויט פון זיין פרוי האָט צעשטערט די גאָט־געבענטשטע שלווה, וואָס האָט געהערשט אין זיין הויז. האָט ער געזוכט אַ טרייסט אין זיין אייניקל, זיין איינציקער טאָכטערס אַ זון, וואָס איז דערצויגן געוואָרן אונטער זיין השגחה. ער האָט אָבער נישט געקענט געפינען קיין זעלישע רו. דעריבער האָט ער אין אַ ים־רייזע מיט די שטאַרקע שטורעמס אויפן ים געהאָפט, דורך דעם אויפברויז פון דער נאַטור־סטיכיע, צו קענען געפינען אַ באַרואיקונג פאַר זיין דערשלאָגענעם געמיט.

ער פאַרלאָזט זיין עשירותדיקע היים און צעשיידט זיך מיט זיין געליבטער טאָכטער, מיטן אייניקל און געטרייע תלמידים. שוין זייענדיק אויפן שיף זינגט ער זיין האַרציקע תפילה צו גאָט, מיט אַ בקשה צום מערב־ווינט ער זאָל אים ברענגען בשלום צום געווינטשטן לאַנד. מיר וועלן ציטירן דאָ דאָס פּרעכטיקע ים־ליד (איז ביאַליקס איבערזעצונג אויף יידיש):

„כ׳האָב פאַרגעסן אַלע ליבסטע,
כ׳האָב פאַרלאָזט מיין אייגן הויז;
כ׳האָב דעם ים זיך איבערגעגעבן —
טראָג מיך ים צום מוטערס שויס.
און דו, מערב־ווינט געטרייער,
טרייב מיין שיף צו יענעם ברעג,
וואָס מיין האַרץ מיט אָדלער־פליגל
זוכט שוין לאַנג צו אים אַ וועג.
ברענג מיך נאָר אַהין בשלום,
נאָכדעם פלי זיך דיר צוריק.
גריסן זאָלסטו אַלע ליבסטע
און דערצייל זיי פון מיין גליק.”

זיינע וואונדערלעכע ים־לידער, וואו ער באַזינגט די רו און שטילקייט פון ים, איז זיכער כדאי צו ציטירן. וועלן מיר נאָר נעמען די לעצטע סטראָפע פון אַ ליד (אין ביאַליקס איבערזעצונג):

„...ווי שאָף צעשפּרייט די קליינע כוואַליעס
שטיל וויגן זיך אין לייכטן דרימל. —
עס ציטערן אין ים די שטערן —
ווער איז דאָ ים, און ווער איז הימל?
צוויי ימען שלאָפן דאָ צוזאַמען
צונויפגעגלייגט ווי גלייכע ברידער;
איין דריטער ים אין מיטן שלאָפט נישט:
מיין האַרץ מיט זיינע נייע לידער.”

דער ים איז נישט שטענדיק רואיק. ער קען אויפשטורעמען און ווערן שרעקלעך דערצאָרנט. דער דיכטער קוקט אויף דער רואיקייט פון די מאַטראָסן. בעת אַלע אויף דער שיף האָט אַרומגעכאַפּט אַ טויט־פּחד און אויך ער בלייבט רואיק, שפּיגלט זיך אָפּ די נאַטור־סטיכיע אין זיינס אַ ליד, פון וועלכן מיר ציטירן:

„אָנגעברוגזט האָט דער ים זיך
און געקנייטשט זיך און געקרומט,
און אָט לויפן שוין אַנטקעגן
ווילד און בייז מיט ווייסן שוים
כוואַליעס־לייבן, כוואַליעס־שלאַנגען
אויסגעוואַקסן פון דעם תהום;
אָט האָט זיך אַ טאָל געעפנט,
אָט שטייט־אויף אַ הויכער באַרג —
פלאַטער, זעגל. בויג זיך, מאַסטבוים!
דו, מיין האַרץ, בלייב פעסט און שטאַרק!
האָסט אַ גרויסן גאָט אין הימל,

מאַזאָכיזם איז טאַקע נישט קיין אַנגענעמע קרענק און אויך די דאָזיקע פרייע רעכטע זשורנאַליסטן און שרייבער קענען קרענקען אויף דער דאָזיקער אומנאָר-מאַלער קראַנקהייט... אָבער די קשיא איז? צי איז דער באַגאַנגענער גרויזאַמער מאָרד — פון אַ „קולטורעל״ פאָלק אין דעם קולטורעלן אייראָפּע — איבער 6 מיליאָן אומשולדיקע יידישע מענער, פרויען און קינדער, מיט קוים 38 יאָר צוריק, נישט קיין גרעסערער קרימינעלער פאַרברעכן אין דער וועלט-געשיכטע ווי דער קרימינעלער פאַרברעכן פון די ווייסע איבער די נעגער מיט אַן ערך 150 יאָר צוריק?

* * *

אין מעלבורן איז געעפנט געוואָרן אַ גרויסע אויסשטעלונג פון גרויסע אַזיאַטישע מלוכות אין וועלכער עס באַטייליקט זיך אויך סאָוויעט-רוסלאַנד, וועמענס גרענעצן שפרייטן זיך אויך אויס אויפן אַזיאַטישן קאָנטינענט.

איז דאָך וואויל און פיין, אָבער נישט ביי דעם סאָוויעטישן אַזיאַט. די סאָוויעטיש-אַזיאַטישע אויסשטעלונג האָט באַוויזן ווי אַזוי די סאָוויעטישע בירגער אירע לעבן זיך אויס „פריי״ אין וואָרט און „דעמאָקראַטיש״ אין טאַט, אַז אַפילו אַן אַנטיסעמיטישע בראָשור האָט געקענט געדרוקט ווערן אין סאָוויעטן-פאַרבאַנד. און טאַקע די דאָזיקע בראָשור (אַן אַנטי-ציוניסטישע — לויט דעם סאָוויעטישן נוסח) איז פאַנאַנדערגעטיילט געוואָרן צווישן די באַזוכער פון דער דאָזיקער אויסשטעלונג מיט דער פולער האַנט.

נאָך אַ געהעריקער אינטערווענץ פון געוויסע רעגירונג און אָרטיקע געזעלשאַפטלעכע קרייזן ביי דער פאָרשטייערשאַפט פון דער סאָוויעטיש-אַזיאַטישער אויסשטעלונג, האָט מען די בראָשור אַרויסגענומען פון דער פּראָפּאַגאַנדע-ליטעראַטור, וואָס דאַרף געגעבן ווערן די באַזוכער פון דער אויסשטעלונג. דערביי האָבן זיך די סאָוויעטישע פאָרשטייער אַנטשולדיקט פאַרן „טעות״, וואָס די רוסישע אַמבאַסאַדע אין קאַנבעראַ האָט געמאַכט, שיקנדיק פּראָפּאַגאַנדע-מאַטעריאַל צו דער אויסשטעלונג, וואָס קען אַרויסרופן פּראָטעסטן מצד אַ טייל פון דער היגער באַפעלקערונג.

יאָ, מען מוז מודה זיין, אַז די „לינקע״ סאָוויעטישע פירער און זייערע משרתים זענען אַ סך מער שלאָגפערטיקער ווי די „רעכטע״ דעמאָקראַטישע פירער און זייערע אויספירער. זיי, די סאָוויעטישע אַזיאַטן און נישט אַזיאַטן וויסן, אַז די לאָזונג פון „בעי זשידאָוו און ספּאַסאַי ראָסיאַי״ — דער אַמאָליקער לאָזונג פון דער צאַרישער „טשאָרנאַ סאָטניאַ״ איז אַ סך בעסערער מיטל פון אונטערגראָבן די דעמאָקראַטיע ווי די לאָזונגען פון „פּראָלעטאַריער פון אַלע לענדער פאַראייניקט אייך״...

יצחק קאַהאַן

ר׳ יהודה הלוי —
אין רעטראָספּעקט פון 900 יאָר

(סוף פון פעברואַר-נומער „מעלבורנער בלעטער״)

וועגן דעם מצב פון די יידן אין יענער צייט איז גוט באַקאַנט. די שווערד פון די צלם-טרעגער האָט אויך דערגרייכט אין די איסלאַמישע לענדער. דאָס איז געקומען פון כלפּי חוץ. און אינעווייניק — אַ שרעקלעכע צעטומלעניש: גזרות, שמד, אנוסים, פאַלשע משיחים. יידישע געלערנטע אין נאַטור-וויסנשאַפט און פילאָזאָפיע גייען איבער צום קריסטנטום אָדער צום איסלאַם. יאָהאַן אַביגדיאָט פון טאָלעדאָ (ער האָט געהאַלטן איבערזעצן אין לאַטיין איבן גבירולס „מקור חיים״) נעמט אָן דאָס קריסטנטום, אַזוי אויך שמואל אבן עבאַס, אַ טיפער מאַטעמאַטיקער און פילאָזאָף. און דער זון פון אבו עזרא, אברהם, פאַרלאָזט דעם גלויבן פון זיינע אבות און גייט איבער צום איסלאַם.

פון דער אַנדערער זייט, גייט אָן תנ״ך-פאָרשונג און פאָרשונגען פון דער העברעאישער שפּראַך און אַ סיסטעמאַטיזירונג פון הלכות אין תלמוד. אָבער גלייכצייטיק גייט אויך אָן דער פּראָצעס פון אַסימילאַציע, אפּיקורסות, סקעפּטיציזם און סתם הפקרות. צום רומל זענען דאָך דאָ די קאַראַימער, אַסטראָלאָגן און איבער אַלעם — אַנאַרכיע און כאַאָס.

מען דאַרף אויך דערמאָנען, אַז ביים סוף פון 11-טן און אָנהייב דעם 12-טן יאָרהונדערט האָט זיך פּרעקטיק פאַנאַנדערגעבליט די אַראַביש-גריכישע קולטור און ציוויליזאַציע, בעת דאָס קריסטנטום האָט זיך דאַן געפונען אין די טיפסטע מיטלאַלטערלעכע פינצטערנישן. יהודה הלוי איז אַרויסגעטראָטן קעגן דער גריכישער פילאָזאָפיע („זאָל צו דיר רעדן די גריכישע חכמה, ווייל זי גיט נישט קיין פרוכטן נאָר בלומען״). זיין אַרגומענט איז געווען, אַז דער גאָט פון אברהם איז אַזוי נאָענט, בעת דער גאָט פון אַריסטאָטעל איז אַזוי ווייט. דעם ערשטן קען מען מיטן האַרצן דערגרייכן, דעם צווייטן נאָר מיטן שכל באַגרייפן. דעריבער האָט ער גערופן נישט צו ווערן פאַרבלענדט פון דער גריכישער שיינקייט און אָנגעוויזן אויף נאָך אַ וועזנטלעכן חילוק צווישן אַריסטאָטעלס גאָט און אברהמס, וואָס האָט געשאַפן קרבנות-גרייטקייט פאַר אַן העכערן אמת.

די מלחמות צווישן די קריסטלעכע און אַראַבישע

ספּאָרט, פערד־געיעגן און לאָקאַלע פּראָבלעמען זענען אויפן צווייטן אָרט פון זיינע טאָג־טעגלעכע פּאַראינטע־רעסירונגען. וואָס איז די סיבה?

דער ענטפער איז: דער אויסטראַלישער בירגער האָט פאַרלוירן אין אַ געוויסער מאָס דעם צוטרוי צו זיינע צוויי פּאָליטישע פּאַרטייען — די ליבעראַלן און די לייבאָר — וואָס אין זייער קורץ־זעעוודיקייט האָבן זיי דער־פירט דאָס לאַנד צו אַ פּאָליטישן און עקאָנאָמישן קריזיס.

די ליבעראַלן — וואָס זענען היינטביים מלוכה־רודער — שטעלן העכער זייערע אַרכאַישע קאַפּיטאַליס־טישע פּרינציפּן פון די פּרינציפּן פון מאָדערן דעמאָקראַ־טישער „וועלפער־סטייט" פירונג. די לייבאָר — וואָס זענען געווען ביים מלוכה־רודער — האָבן געוואָלט שטעלן העכער זייערע אַרכאַישע פּראָלעטאַרישע און יוניאָן־פּרינציפּן ווי די פּרינציפּן פון דעמאָקראַטיע פאַר דער וואוילשטאַנד פון דער גאַנצער באַפעלקערונג.

אין רעזולטאַט פון די דאָזיקע צוויי אַלטמאָדישע וועגן און פּרינציפּן, איז דאָס לאַנד אַריין אין אַ וואַקום סיי פּאָליטיש און סיי עקאָנאָמיש. דאָס האָט דערפירט צו דעם, אַז דער אויסטראַלישער בירגער האָט זיך געגעבן אַ קער פון „רעכטס" צו „לינקס" און דער דאָזיקער „קער" — קען און וועט האָבן באַדייטנדיקע אויסווירקונגען אין פּאָליטישן און עקאָנאָמישן לעבן ביי אונדז אין לאַנד גופא און טיילווייז אויך מחוץ דעם אויסטראַלישן קאָנטינענט.

מדינת ישראל פון לינקס צו רעכטס!

אין מיינע רייזע־איינדרוקן, געדרוקט אין די „מעל־בורנער בלעטער" נר. 8, האָב איך געשריבן, אַז מיינע באַזוכן אין פאַרשיידענע לענדער זענען געווען מיט „אַ ספּידאָמעטער" און ממילא האָב איך נישט געזען אַפילו אויף אַ קילאָמעטער... וואָס שייך אָבער, מיין באַזוך אין מדינת ישראל איז טאַקע געווען „אַ גאַסט אויף אַ ווייל", אָבער געזען און געהערט האָב איך „מער ווי אויף אַ מייל".

וואָס האָב איך געזען און וואָס האָב איך געהערט?

אויפן 29־טן יובל פון דער עקזיסטענץ פון מדינת ישראל, האָב איך געזען און געהערט, אַז די יידישע מדינה איז כמעט איזאָלירט פון רוב אַלע לענדער איבער דער גאָרער וועלט. איך האָב געזען און געהערט, אַז דער גרוי־סער און שטאַרקער אידעאַליזם צווישן די „אַלטע" און „יונגע" בויער און קעמפער פאַר מדינת ישראל, האָט זיך גענומען אַ ביסל אויסוועפּן, נישט חס וחלילה צוליב קאַפּריז אָדער מאַטעריאַליסטישע באַדינגונגען, נאָר צו־ליב דעם, וואָס די געשיכטלעכע רעאַליטעט האָט גורם געווען צו אַ נייע ווירקלעכקייט אין די אַלטעגלעכע און צוקונפטיקע וועגן פון דער יידישער מדינה.

איך האָב געזען און געהערט, אַז דער קריזיס אין דעם אַלגעמיינעם פּאָליטישן, עקאָנאָמישן און געזעל־שאַפטלעכן לעבן פאַרערגערט זיך פון טאָג צו טאָג. די לאָזונג „כאַפּ אַריין, ווייל מאָרגן קען גאָרנישט זיין" האָט זיך אָנגענומען ביי אַ גרויסן טייל פון דער ישראלדיקער באַפעלקערונג. באַרעכטיקטע און נישט באַרעכטיקטע שטרייקן פון אַרבעטנדיקע אינעם לאַנד, זענען געוואָרן אַ טאָג־טעגלעכע דערשיינונג און דערצו איז צוגעקומען דער פחד פאַר דעם ריס צווישן דער מדינה און די פאַר־אייניקטע שטאַטן צוליב דער נייער „אַפּיזמענט" פּאָליטיק פון פּרעזידענט קאַרטער און זיין קאַבינעט מיט די קאָ־מוניסטישע און אַראַבישע מלוכות.

די דאָזיקע אַלע קריזיסן האָבן דערפירט דערצו, אַז דער ישראל־בירגער האָט נאָך 29 יאָר „גאַנג" מיט דעם „לינקן" וועג און מיט זיינע „לינקע" רעגירונג־פירער — זיך געגעבן אַ קער פון „לינקס" צו „רעכטס", פון דער ביז איצטיקער רעגירונג פון „מערך" צו דער גע־וועזענער אָפּאָזיציאָנעלער פּאַרטיי „ליכוד" מיט מנחם בעגין אין דער שפּיץ.

דער אויסגאַנג פון דעם „קער" פון יידישן ווילער — איך שטרייך אונטער — יידישער ווילער, ווייל דער אַראַבישער ווילער האָט נישט געשטימט פאַר דער „לי־כוד" פּאַרטיי — אין מדינת ישראל איז קאָמענטירט גע־וואָרן איבער דער גאָרער וועלט. פרייע, דעמאָקראַטישע און טאָטאַליטאַרע קאָמוניסטישע פירער פון זייערע לענ־דער האָבן מיט גרויס ערנסטקייט באַטראַכט דעם אויס־גאַנג פון די וואַלן אין מדינת ישראל אַלס אַ נייע ווענ־דונג אין פּאָליטישן און עקאָנאָמישן לעבן אין ישראל גופא און אויך אַ נייע ווענדונג אין אירע אינטערנאַציאָ־נאַלע אויסווירקונגען.

מאַזאָכיזם פון רעכטס און שלאָגפערטיקייט פון לינקס...

די זשורנאַליסטן פון דער מעלבורנער פּרעסע און טעלעוויזיע האָבן זיך אין די לעצטע פאָר וואָכן ברייט פאַנאַנדערגעשריבן וועגן דעם „בעסט־סעלער" בוך א.ב. „רוטס" (וואָרצלען) פון דעם שרייבער אַלעקס הילעי און אויך וועגן דעם פילם אונטער דעם זעלבן נאָמען וואָס איז געוויזן געוואָרן אויף דער טעלעוויזיע. אַ ביסל וויניקער רעקלאַמע איז געמאַכט געוואָרן וועגן דעם בוך פון דעם שרייבער עוואַן דזשאָנס א.ב. „קאַמף קעגן שקלאַפעריי", וואָס איז אויך געוויזן געוואָרן אויף טעלעוויזיע.

דאָס אינטערעסאַנטסטע פון דער דאָזיקער פּרעסע און טעלעוויזיע רעקלאַמע איז געווען די „פיין זאָגנדי־קע" ציטאַטע פון געוויסע שרייבער פון דער פּרעסע, וועלכע האָט זיך געלייענט:

„די דאָזיקע עפּאָכע — דאָס האָט דער שרייבער געמיינט די עפּאָכע אין דעם אינהאַלט פון די ביידע בי־כער, וואָס זענען כמעט אויף דער זעלבער טעמע — וואָס ווערט באַשריבן און פילמירט קען מען אָנרופן דער גרעסטער קרימינעלער פאַרברעכן אין דער וועלט־געשיכטע" (אונטערגעשטראָכן דורך מיר — י. אַ.).

אַ באַדייטנדיקע ראָל אינעם פאַלן פון דער אַרבע־טער רעגירונג האָט געשפּילט די באַציאונג פון דער קאַר־טער־אַדמיניסטראַציע צו ישראל. זינט פּרעזידענט קאַר־טערס איינשווערונג האָט זיך באַלד דערפילט אַ קאַלטער ווינט פון וואַשינגטאָן. קודם האָט די אַדמיניסטראַציע בטל געמאַכט דעם צוזאָג פון פּרעזידענט פאָרד צו פאַרקויפן ישראל דעם ספּעציעלן טיפּ באָמבעס וועלכע פעלן אין ישראלס באַוואָפענונג; זי האָט אויך אָפּגעזאָגט צו פאַר־קויפן דעם עלעקטראָנישן סיסטעם „פליר" וואָס דערמעג־לעכט צו זען ביינאַכט. די פאַרהאַנדלונגען וועגן פאַרקויף פון פ־זעכצן אַעראָפּלאַנען און העליקאָפּטערס זענען מיט אַ כיוון אָפּגעשלעפּט געוואָרן. אויף די פאַרהאַנדלונגען פון ישראל מיט עקוואַדאָר צו פאַרקויפן איר „כפיר"־אַעראָ־פּלאַנען האָט אַמעריקע אַרויפגעלייגט אַ וועטאָ. ישראלס פאָרשלאָג — אַז די פאָנדן וואָס זענען באַשטימט איינצו־קויפן טאַנקען אין אַמעריקע (אין פאָרם פון הלוואות) זאָלן צוגעטיילט ווערן פאַר טאַנקען־פּראָדוקציע אין ישראל — אויך דער פאָרשלאָג איז אָפּגעוואָרפן געוואָרן.

אין דער זעלבער צייט האָט אַמעריקע זיך אונטערגע־נומען צוצושטעלן סאַודי־אַראַביע באַוואָפענונג פאַר אַכט ביליאָן דאָלאַר. קען סאַודי־אַראַביע אַבסאָרבירן אַזוי פיל מאָדערנעם געווער? קען זי זיך דערמיט באַנוצן? ישראלים פאַרשטייען גוט אַז דאָס באַוואָפנט מען די אַראַבער דורך דער הינטער־טיר.

די ישראלים זענען באַהערשט פון אומרואיקן געפיל אַז די אַמעריקאַנער רעגירונג וויל דערליידיקן דעם מיטל מזרח קאָנפליקט דורך אַרויפצווינגען אויף ישראל איר אייגענע לייזונג.

אייראָפּעאישע זשורנאַליסטן האָבן „צוגעדריקט" קאַרטערן צו דער וואַנט מיט זייערע פראַגן, אָנווייזנדיק אַז אין די ערשטע הונדערט טעג פון זיין רעגירן האָט די אַמעריקאַנער דיפּלאָמאַטיע צו פאַרצייכענען בלויז דורכ־פאַלן. ווען קאַרטער האָט נישט געוואָלט דערמיט מסכים זיין, האָבן זיי אים אַרויסגעפאָדערט אָנצווייזן כאָטש איין ביישפּיל פון דערפאָלג. דערויף האָט ער געענטפערט, פאַר־רופנדיק זיך אויפן מיטעלן מזרח:

„מיר האָפן צו מאַכן פאָרשריט דעם האַרבסט".

דער ישראל־בירגער האָט געזען פאַר זיך אַ קלאָר בילד — דאָס בילד פון מינכען...

זיין שטים קעגן דער אַרבעטער־רעגירונג איז נישט געווען דער רעזולטאַט פון אידעאָלאָגישע ענדערונגען אין זיין טראַכטן — נאָר דער פּראָטעסט קעגן דעם ווילן פון אַמעריקע צו צווינגען ישראל אָנצונעמען אַזאַ שלום וואָס זאָל אַנטשפּרעכן די אַראַבער.

* * *

מעגלעך, דער אינערלעכער רעזשים אין ישראל וועט זיך איינשטעלן אין די פאָרמען ווי דער ישראל־ווילער פאַרלאַנגט עס. די באַציאונג פון וועלט־יידנטום צו ישראל וועט בלייבן אַזאַ ווי זי איז עס תמיד געווען: זאָרג און איבערגעגעבנקייט פאַרן גורל און וואוילזיין פון דער מדינה.

מ. א.

י. אָרבאַך

פאַקטן און געשעענישן

אויסטראַליע פון „רעכטס" צו „לינקס"...

דאָס אונטערקעפּל און די ספּעציעלע גענזן־פיסלעך אין די ווערטער „רעכטס" און „לינקס" זענען נישט סתם לשם איראָניע, פאַרקערט — עס איז אמתע און ווירק־לעכע ווירקלעכקייט.

מיט 28 יאָר צוריק, ווען אַ גרויסע עמיגראַציע פון אייראָפּע, דערונטער אויך אַ גרויסע יידישע עמיגראַציע פון שארית הפליטה האָט געשטראָמט צו די ברעגן פון אויסטראַלישן קאָנטינענט, האָבן זיי — און ספּעציעל די „גרינע" יידישע פּליטים — געהערט די פאַרשיידענע עצות און באַמערקונגען פון די „אַלטע" איינגעזעסענע יידישע בירגער פון אויסטראַליע. צווישן די דאָזיקע טרעפלעכע און נישט טרעפלעכע באַמערקונגען איז אויך געווען אַזאַ מין צוויי־דייטיקע באַמערקונג ספּעציעל צו די דאָזיקע יידישע פּליטים, וועלכע האָבן געהאַט צו טאָן אין זייערע אַמאָליקע היימען מיט פּאָליטישע און געזעל־שאַפטלעכע אַרבעט. די דאָזיקע „באַמערקונג" האָט גע־קלונגען בזה הלשון: „זיי ווייסן, אַז דער אויסטראַלישער בירגער — מענער און פרויען — לייענט זיין צייטונג פון רעכטס צו לינקס". דאָס האָט באַדייט, אַז דער אויס־טראַליער אינטערעסירט זיך צו וויסן פון זיין טעגלעכער צייטונג — צום ערשטנס — ספּאָרט, פערד־געיעגן, קינאָ און טעאַטער, פלוס לאָקאַלע נייעסן און דערביי כאַפּט ער אויך אַ בליק אויף די אַלגעמיינע פּאָליטישע געשעענישן אין לאַנד און אויסלאַנד. דאָס איז די סיבה פאַר וואָס ער הייבט אָן צו לייענען די צייטונג פון רעכטס צו לינקס...

די לעצטע יאָרן, ווען זייער אַ סך גרויסע ענדערונ־גען זענען פאָרגעקומען אין דער גאָרער וועלט און אויך אין אויסטראַליע גופא, האָט זיך די מענטאַליטעט פון דעם אויסטראַלישן מאַסן־מענטש געענדערט און עס איז טאַקע געקומען צום אויסדרוק, וואָס דער אויסטראַלישער ביר־גער האָט אָנגעהויבן צו לייענען זיין צייטונג פון לינקס צו רעכטס. דאָס באַדייט, אַז די אַלוועלטלעכע פּאָליטישע און עקאָנאָמישע געשעענישן און די אַלגעמיינע אויסטראַ־לישע געשעענישן אינטערעסירן אים שוין מער ווי אַמאָל.

מעלבורנער בלעטער

ליטעראַריש־געזעלשאַפטלעכע אויסגאַבע

אַדרעס פון רעדאַקציע: "KADIMAH", 7 Selwyn Street, Elsternwick, Victoria, 3185, Australia.

יולי 1977 נומער 3 (9) מעלבורן, אויסטראַליע

די כנסת־וואַלן אין ישראל

פרייע, דעמאָקראַטישע וואַלן פאַרמאָגן תמיד ערגעץ־וואו אַן עלעמענט פון איבערראַשונג.

די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פאַרטיי אין שוועדן איז געווען ביי דער מאַכט 44 יאָר (1932־1976). ביי די לעצטע פאַרלאַמענט־וואַלן איז זי פון אַ מערהייט־פאַרטיי פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַן אָפּאָזיציע.

ביי אונדז, אין אויסטראַליע, האָבן די ליבעראַלן — נאָך זיין 23 יאָר ביי דער מאַכט — פאַרשפּילט די וואַלן. נאָכדעם האָט די לייבאָר־פאַרטיי די דראָבערטע מאַכט ווידער פאַרלוירן צו די ליבעראַלן.

פאַרלאַמענט־וואַלן זענען די וואָג־שאָל פון פּאָליטישן לעבן.

די אַרבעטער־פאַרטיי אין מדינת־ישראל איז געווען ביי דער מאַכט זינט דער אַנטשטייאונג פון דער מדינה. איצט וועט זי מוזן פאַרנעמען די בענק פון דער אָפּאָזיציע.

דאָך קאָן מען די געשעענישן אין ישראל נישט מעסטן מיט אָנגענומענע, פּאָליטישע דאָגמעס. שוועדן און אויסטראַליע זענען איינגעפונדעוועטע לענדער מיט טראַדיציעס פון מלוכה־פירונג. זייער זיכערקייט איז קיין מאָל נישט באַדראָט געוואָרן פון די אַרומיקע שכנים.

ישראל שטייט אין מיטן פון אַ דיפּלאָמאַטישן קאַמף נישט נאָר פאַר שלום מיט אירע שכנים — נאָר פאַרן עצם פאַקט פון דער אָנערקענונג פון איר עקזיסטענץ. נאָך פיר זיגרייכע מלחמות, וועלכע די אַראַבישע לענדער האָבן אַרויפגעצוווּנגען אויף ישראל — איז דער באַגריף: שלום — נאָך אַלץ צוקונפט־מוזיק.

קוקנדיק מיט די אויגן פון אַ דרויסנדיקן (נישט קיין איינוווינער פון ישראל) זעען אויס די באַמיאונגען פון דער אַרבעטער־רעגירונג צו דערגרייכן שלום, דורך שטופנווייזע אָפּמאַכן אי לאָגיש, אי פאַראַנטוואָרטלעך. דער דאָזיקער צוגאַנג גיט גענוג צייט און אָרט פאַר אונטערהאַנדלונגען, אָן צו מוזן אָנקומען צום כירורגישן מעסער. ווייל — אויב עמעצער איז פאַראינטערעסירט אין פרידלעכן צוזאַמענלעבן מיט די אַראַבישע שכנים — איז עס דאָך אין דער ערשטער ריי — דער ישראל־בירגער, און די באַמיאונגען פון דער אַרבעטער־רעגירונג האָבן שוין געבראַכט געוויסע רעזולטאַטן.

און דאָך האָט דער וואַל־רעזולטאַט איבערראַשט: דער ישראל־בירגער האָט אויסגעדריקט אומצוטרוי דער אַרבעטע־רעגירונג. זי האָט פאַרלוירן גאַנצע 18 מאַנדאַטן (פון 51 צו 32); „ליכוד" האָט דערביי געוואונען נישט מער ווי 4 מאַנדאַטן (פון 39 אויף 43).

די סיבות זענען געווען סיי אינערלעכע — סיי אויסערלעכע.

זייט עטלעכע יאָר איז די עקאָנאָמישע לאַגע פון ישראל אַ ביז גאָר שווערע. נאָך אַלע באַמיאונגען אָפּצושטעלן די אינפלאַציע, האָט זיך בולט אָנגעזען די הילפלאָזיקייט פון דער רעגירונג. די נאָכאַנאַנדיקע שטרייקן האָבן צעטרייסלט די ווירטשאַפט און אַרויסגערופן פאַרביטערטקייט ביים בירגער. דער יקרות אויף פּראָדוקטן פון ערשטן געברויך איז געוואָקסן פון טאָג צו טאָג. די אָפּטע דעוואַלואַציעס פון דער ישראל־וואַלוטע האָבן נישט געבראַכט די געווונטשענע רעזולטאַטן. פאַרקערט: אין לאַנד איז אַלץ טייערער געוואָרן.

דער וויילער האָט פאַר זיך געזען אַ דירעקטן שולדיקן: די רעגירונג.

צו די אינערלעכע סיבות דאַרף מען פאַררעכענען די געזעלשאַפטלעכע מיסברויך־סקאַנדאַלן וועלכע האָבן פאַרפּולט די שפּאַלטן פון די ישראל־צייטונגען. די שולד פאַר אָט די געשעענישן טראָגט דער סיסטעם פון אייַנטיילן פּאָסטנס לויט אַ פאַרטייאישן שליסל. ווען אַ מענטש אַרבעט אויף אַ פּאָסטן, באַמיט ער זיך אויסצופירן די אַרבעט צופרידנשטעלנדיק. ער פילט די פאַראַנטוואָרטלעכקייט פאַר זיינע טאַטן. ער ווייס די קאָנסעקווענצן פאַר זיין נאַכלעסיק אָדער נישט ערלעך. דער פאַרטיי־נאָמינירטער דאָקעגן האַלט, אַז ער פאַרנעמט אַ פאַרטיי־פּאָזיציע. ווי ער וועט נישט האַנדלען — שטייט דאָך די פאַרטיי הינטער אים, און נעמענדיק אין אַכט אַז די פאַרטיי איז די רעגירונג פילט ער זיך אומבאַרירלעך. דער וויילער האָט נישט געזען דעם אינדיווידועל שולדיקן (וואָס אַ סך פון זיי זענען שוין פאַרמשפּט), נאָר די פאַרטיי וואָס האָט אים דעם אַמט אָנגעטרויט.

With Compliments of . . .

Precision Moulders Pty. Ltd.

620 Chapel Street
South Yarra, 3141
Tel. 24-6444

Moulders of Renown

מעלבורנער

בלעטער

אינהאלט

מ. א. — די כנסת־וואַלן אין ישראל 1
י. אָרבאַך — פאַקטן און מיינונגען 2
יצחק קאַהאַן — ר׳ יהודה הלוי — אין רעטראָספּעקט פון 900 יאָר . 4
י. מ. לעווין — שכנים (דערציילונג) 7
סענדער בורשטין — די יידישע צוגאָב־שול אין מעלבורן 10
(מעמואַרן פון דער נישט לאַנגער פאַרגאַנגענהייט)
ד״ר מ. סעריש־שענדריק — נעכטיקע אילוזיעס און הייַנטיקע ווירקלעכקייט . . 12
דוד וואָלפּע — צוויי לידער 14
דוד וואָלפּע — דערציילער פון מענטש און אַליינקייט 14
י. מ. לעווין — יידיש אויפן גולן (ליד) 17
מאיר זייבל — דער יידישער אות (ליד) 17
ה. באַכראַך — ד״ר וויקטאָר פיינבערג און זיין קאַמף פאַר
מענטשן־רעכט 18
רוטעלעס — וואָס יידן זאָגן — וואָס זאָגן יידן נישט? 20
דוד־הירש ראַסקעס — אַ נייער יידישער פילם 21
י. אָרבאַך — די נייע בר־קמצאס 22
וו. יאַבלאָנסקי — צום ענין קאָרטשאַק־פייערונגען 23
ר״ס — פאַרשטאַרקטע קולטור־טעטיקייט פון דער „קדימה״ 24

אַרויסגעגעבן דורך דער „קדימה״ אין מעלבורן, אויסטראַליע

מעלבורן | נומער 3 (9) | יולי 1977